

Framställning till riksdagen 2023/24:RB1

Årsredovisning för Sveriges riksbank 2023

Till riksdagen

Sveriges riksbank överlämnar härmed Riksbankens årsredovisning för 2023 till riksdagen. I enlighet med 8 kap. 3 § lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank (riksbankslagen) innehåller årsredovisningen en förvaltningsberättelse, en balans- och resultaträkning och en bedömning av den interna styrningen och kontrollen.

I förvaltningsberättelsen lämnar Riksbanken en redogörelse för penningpolitiken och den övriga verksamheten.

Direktionen föreslår

att riksdagen fastställer Riksbankens balans- och resultaträkning för räkenskapsåret 2023 enligt förslaget i årsredovisningen.

Stockholm den 14 februari 2024

På direktionens vägnar

Erik Thedéen

/Anne Mattila Wass

Erik Thedéen, Anna Breman, Per Jansson, Martin Flodén och Aino Bunge har deltagit i beslutet.

Maria Ljungkvist och Henrik Gardholm har varit föredragande.

Innehållsförteckning

Till riksdagen.....	1
Året i korthet.....	4
Riksbankchefens kommentarer.....	8
FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE.....	12
Organisation och ledning.....	12
Verksamhet och strategi.....	16
Varaktigt låg och stabil inflation.....	21
Tillgångsförvaltning.....	35
Ett stabilt och effektivt finansiellt system.....	53
Säkra, effektiva och tillgängliga betalningar.....	65
Civil beredskap.....	81
Internationell verksamhet.....	87
Bankgemensamma områden.....	99
BALANS- OCH RESULTATRÄKNING.....	107
Sammanfattning.....	107
Redovisningsprinciper.....	111
Balansräkning.....	116
Resultaträkning.....	118
Kassaflödesanalys.....	119
Noter.....	122
Balans- och resultaträkning fördelade på verksamhetsområden.....	143
Femårsöversikt.....	147
BEDÖMNING AV INTERN STYRNING OCH KONTROLL.....	150
<i>Bilaga 1</i>	
Riksbankens avdelningar och deras uppgifter.....	151
<i>Bilaga 2</i>	
Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2023.....	153
<i>Bilaga 3</i>	
Ordlista.....	154

Året i korthet

Ikraftträdande av ny lag

- Den 1 januari 2023 trädde den nya riksbankslagen i kraft. Även om den nya lagen i grova drag innebär att Riksbankens huvuduppgifter är desamma som under den tidigare lagen, medför den vissa förändringar. Lagen utökar bland annat Riksbankens mandat när det gäller ansvar för kontanthantering och krisberedskap samt förtydligar att det överordnade målet för Riksbankens verksamhet är en varaktigt låg och stabil inflation. Därtill ökar förutsättningarna för granskning av Riksbanken.

Högre styrränta och fallande inflation

- Riksbanken fortsatte strama åt penningpolitiken under större delen av året för att få ned inflationen och stabilisera den vid målet inom rimlig tid. Direktionen fattade beslut om höjningar av styrräntan som innebar att den successivt steg från 2,5 procent till 4,0 procent under 2023. Vid årets sista penningpolitiska möte valde direktionen att hålla styrräntan oförändrad. Innehavet av värdepapper minskade under året genom både förfall och fler beslut om försäljningar av statsobligationer.
- Styrräntehöjningarna under 2022 började få effekt, och med den åtstramning som gjordes under 2023 dämpades den ekonomiska aktiviteten. Mot slutet av året bedömdes resursutnyttjandet vara lägre än normalt och KPIF-inflationen föll från 10,2 procent i december 2022 till 2,3 procent i december 2023.
- De snabbt fallande energipriserna bidrog mycket till nedgången i KPIF-inflationen under året. KPIF exklusive energi föll tillbaka långsammare. Samtidigt hade de kortsiktiga prisökningstakterna minskat tydligt mot slutet av året för både varor och tjänster. I genomsnitt var KPIF-inflationen 6,0 procent 2023, men den låg alltså nära inflationsmålet vid utgången av året.
- De långsiktiga inflationsförväntningarna i Sverige fortsatte under året att vara endast något över 2 procent, vilket visar att förtroendet för inflationsmålet var oförändrat starkt.

Fokus på de ökade riskerna i det finansiella systemet

- Riksbanken bedömde att det svenska finansiella systemet fungerade väl under året, även om hoten mot systemet var större än normalt. De ökade konkursriskerna inom den kommersiella fastighetssektorn bedömdes utgöra det största hotet. Härutöver bedömdes hushållens pressade ekonomi riskera att leda till stora konsumtionsbortfall, vilket i förlängningen skulle

kunna påverka den finansiella stabiliteten negativt. Riksbanken uppmanade fastighetsföretagen att fortsätta minska sina risker och bankerna att ha goda marginaler ned till kapitalkraven.

- Riksbanken analyserade riskerna för att det i Sverige skulle uppkomma allvarliga störningar i det finansiella systemet liknande den amerikanska och schweiziska bankoro som uppstod under våren. Framför allt fördjupade Riksbanken analysen av stabiliteten i de svenska bankernas inlåning. Riksbanken förstärkte också sin beredskap att sätta in åtgärder om det skulle behövas.
- Riksbanken fördjupade under året också övervakningen av Bankgirot och breddade sin övervakning till att omfatta ytterligare tre företag. Riksbanken införde även en utlåningsfacilitet för centrala motparter.
- I syfte att säkerställa en god förmåga att hantera finansiella kriser gjorde Riksbanken bland annat en genomgång av sina planer och rutiner för krishantering och deltog i flera krisövningar.

Säkra, effektiva och tillgängliga betalningar på en snabbt föränderlig betalningsmarknad

- Riksbanken bedömer att betalningarna i Sverige under året överlag var säkra och effektiva medan tillgängligheten kan förbättras.
- Riksbankens avvecklingssystem för stora betalningar, RIX-RTGS, hantlade i genomsnitt 33 359 transaktioner per dag. Detta är en ökning med 10,1 procent jämfört med föregående år. Förberedelserna för att flytta avvecklingen av omedelbara betalningar till Riksbanken fortsatte.
- Under året betonade Riksbanken att lagstiftningen behöver stärkas för att säkerställa kontanternas ställning, att det behövs åtgärder för att säkerställa att individer och företag får tillgång till betalkonto och att arbetet med att ta fram lagstiftning för en eventuell e-krona måste påbörjas.
- Riksbankens arbete med en möjlig e-krona fokuserade på att analysera legala och policyrelaterade frågor, och det internationella samarbetet inom områden relaterade till en e-krona fortsatte. Insatser gjordes även för att förbättra förutsättningarna för gränsöverskridande betalningar.

Riksbankens resultat, eget kapital och valutasäkring

- För räkenskapsåret 2023 redovisade Riksbanken en vinst på 16,2 miljarder kronor. Efter resultatdispositionen, väntas det egna kapitalet öka till -2 miljarder kronor under 2024.
- Den redovisade vinsten berodde främst på ränteintäkterna för Riksbankens innehav av svenska och utländska värdepapper men också på realiserade valutavinster.
- Riksbanken kommer, i enlighet med riksbankslagen, att göra en framställning till riksdagen om att stärka det egna kapitalet. Riksbanken avser även att utreda hur finansieringen av verksamheten kan breddas.

- I syfte att minska valutarisken har Riksbanken beslutat att valutasäkra en del av valutareserven. Säkringen påbörjades under 2023 och fortlöper under inledningen av 2024 till dess att ungefär en fjärdedel av valutareserven har säkrats.

Arbetet med civil beredskap utvecklades

- Under året genomförde Riksbanken förändringar för att få ett mer effektivt och sammanhållet arbete med civil beredskap. Bland annat samlades ansvaret för att samordna Riksbankens planering och förberedelser inom civil beredskap till en avdelning.
- Riksbanken implementerade till stor del de nya uppgifter som berör Riksbankens ansvar för att allmänheten ska kunna göra betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbankens övriga arbete med betalningar och finansiell stabilitet bidrog också till uppdraget att allmänheten ska kunna göra betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap.
- Riksbanken deltog i arbetet inom det civila beredskapssystemet i stort, bland annat genom möten som leds av Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och i sektorsövningen som anordnades av Finansiella sektorns privat-offentliga samverkan (FSPOS) under hösten 2023. Riksbanken deltog även aktivt i arbetet med att utveckla en ny samverkansstruktur i beredskapssektorn Finansiella tjänster.

Omfattande internationellt samarbete

- Under året deltog Riksbanken i över 200 internationella kommittéer och arbetsgrupper. Riksbanken deltog aktivt i diskussioner om till exempel de penningpolitiska utmaningarna till följd av den höga inflationen och finansiella stabilitetsrisker på grund av de snabbt stigande marknadsräntorna. Andra prioriterade områden för Riksbanken var bland annat samarbetet om digitala centralbanksvalutor, gränsöverskridande betalningar, översynen av internationell bankreglering och icke-bankers ökande betydelse. Riksbanken ordnade ett internationellt symposium om centralbankers oberoende och en internationell makrotillsynskonferens.
- Riksbankschefen valdes in i Bank for International Settlements (BIS) styrelse. Internationella valutafonden (IMF) publicerade dels resultatet av en särskild utvärdering av den finansiella sektorn i Sverige, dels rekommendationer om hur de nordiska och baltiska länderna kan effektivisera sitt arbete mot penningtvätt. Europeiska systemrisknämnden (ESRB) utfärdade en generell rekommendation om risker kopplade till sårbarheter på de kommersiella fastighetsmarknaderna.

Kommunikationsutmaningar med högre inflation och ränta

- Under 2023 fortsatte inflationen och höjningarna av styrräntan att dominera Riksbankens kommunikationsarbete. Inom den penningpolitiska kommunikationen låg fokus på att förklara de penningpolitiska besluten och värdet av en låg och stabil inflation. Kommunikationen om finansiell stabilitet handlade övergripande om att riskerna i det finansiella systemet har ökat, bland annat uppmärksammades riskerna med att hög inflation och stigande räntor pressar fastighetsföretag och hushåll.
- Riksbanken var under 2023 en av Sveriges synligaste och mest omskrivna myndigheter i medierna. Ofta var någon av Riksbankens företrädare intervjuad, vilket till stor del beror på att direktionens ledamöter ofta är ute i landet och håller anföranden med efterföljande medieintervjuer. Nyhetsrapporteringen om Riksbanken dominerades av inflationen, räntan, bostadsmarknaden och kronkursen.
- Mätningar visar att allmänheten uppfattade Riksbankens publicitet som mer negativ än tidigare år. Mätningar visar också att den andel av allmänheten som har ett mycket eller ganska stort förtroende för Riksbankens sätt att sköta sitt arbete minskade under 2023.

Strategisk plan, nya lokaler och högt hälsoindex

- Riksbankens strategiska plan (2019–2023) fungerade som en effektiv utgångspunkt för verksamhetsutvecklingen, även om det har varit en omvälvande period med pandemin och med krig i vårt närområde. Direktionen fattade i december ett beslut om en ny strategisk plan för perioden 2024–2027.
- Under 2023 driftsattes nya depåer i Umeå, Jönköping och Falun.
- Riksbankshuset på Brunkebergstorg invigdes 1976 och behöver genomgå en omfattande renovering och modernisering. För att underlätta renoveringen och undvika störningar i verksamheten hyr Riksbanken sedan november 2023 en kontorslokal som kan användas för delar av verksamheten.
- Riksbanken tilldelades för andra året i rad Nyckeltalsinstitutets pris för bäst hälsoindex och placerade sig främst bland arbetsgivare med bra arbetsvillkor och friska medarbetare. Den medarbetarundersökning som genomfördes under året visade på att Riksbankens medarbetare överlag är nöjda med arbetssituationen även om totalindex minskade något jämfört med föregående år.

Riksbankchefens kommentarer

Året har präglats av den höga inflationen som påverkar hushåll och företag mycket negativt. Direktionen är fast besluten att göra vad som krävs för att få ned inflationen inom rimlig tid, och det var vårt fokus under året. Vi behöver också förhålla oss till det försämrade omvärlds- och säkerhetsläget, och vi har kommit en god bit på väg med vårt nya uppdrag att se till att betalningar ska fungera vid höjd beredskap. Vi har också genomfört ett antal åtgärder för att minska risken i Riksbankens balansräkning.

En alldeles för hög inflation som riskerar att bita sig fast. Ovanpå det ett bekymmersamt omvärlds- och säkerhetsläge. Det är frågor som påtagligt har påverkat svenskarnas tillvaro under året. Och det är frågor som i högsta grad berör Riksbanken. När vi summerar Riksbankens verksamhet 2023 handlar det till stor del om att beskriva hur vi har tagit oss an dessa frågor. Vårt arbete tar förstås sin utgångspunkt i den riksbankslag som trädde i kraft den 1 januari. Den nya lagen innebär inte någon grundläggande förändring i Riksbankens verksamhet, men den ger oss några nya uppgifter, där den största är ett utökat ansvar för beredskapsfrågor. Lagen ger också en tydligare inriktning för hur verksamheten ska bedrivas och granskas.

Inflationsbekämpning och förtroende

Riksbankens överordnade mål är liksom tidigare prisstabilitet; med den nya lagens ordalydelse ska vi upprätthålla en varaktigt låg och stabil inflation. Utan att åsidosätta det målet ska vi också bidra till en balanserad realekonomisk utveckling. Med en inflation högt över målet, som dessutom riskerar att bita sig fast, har jag och mina kollegor i direktionen sett det nödvändigt att agera resolut för få inflationen tillbaka till målet. Vi höjde gradvis styrräntan från 2,5 procent vid årets inledning till 4 procent i september, för att sedan hålla räntan oförändrad. Vi ser att penningpolitiken ger effekt och att inflationen har gått ned. Mot slutet av året låg den på 2,3 procent, vilket förstås var glädjande. Men läget i Sverige och omvärlden är svårbedömt, och det finns skäl att vara fortsatt vaksam.

Hela syftet med Riksbankens räntehöjningar har varit att föra inflationen tillbaks till målet inom rimlig tid, till så låga kostnader som möjligt i termer av minskad efterfrågan. Det går inte att komma ifrån att det har varit ett tufft år för många. Vi ser att hushåll och företag pressas av ökande priser och högre räntor. I det här läget är det extra viktigt för oss att förklara hur penningpolitiken fungerar och varför det är så viktigt att vi återfår en låg och stabil inflation. Riksbanken är hela landets centralbank, och jag och mina kollegor i direktionen har hållit tal, gett intervjuer och medverkat i möten i olika delar av landet. Jag är särskilt glad att vi kunde hålla årets sista penningpolitiska möte i

Jönköping. Det fungerade alldeles utmärkt att fatta beslut utanför Stockholm, så det ska vi fortsätta med ibland.

Omtag i analys och fler penningpolitiska möten

Samtidigt arbetar vi med att förbättra vår analys av de faktorer och förhållanden som påverkar inflationen. Den typ av stora störningar som har drabbat ekonomin de senaste åren är svår att helt fånga i modeller. Men vi kan vässa vår analys och bli bättre på att ta in data för att kunna se skiften i ekonomin tidigt och anpassa penningpolitiken efter dem. Vi har också beslutat att öka antalet penningpolitiska möten från fem till åtta. Det blir på så sätt lite lättare att reagera snabbt på ny information, och det tycker vi är viktigt i ett osäkert läge.

Högre räntor utmanar skuldsatta företag och hushåll

Riksbanken har under en längre tid varnat för allmänhetens höga skuldsättning men under året har även riskerna på den kommersiella fastighetsmarknaden kommit allt mer i fokus. Många fastighetsföretag har haft det problematiskt sedan Riksbanken började höja räntan. De behöver agera för att stärka sina balansräkningar och öka förtroendet hos investerarna, till exempel genom att minska sina skulder eller ta in nytt eget kapital. Det har vi kommunicerat i våra rapporter, och det här är ett område som vi kommer att fortsätta att bevaka mycket noga.

Flera stora infrastrukturprojekt för att framtidssäkra betalningssystemet

Vi fortsätter det utvecklingsarbete som pågår sedan ett antal år för att se till att Riksbankens betalningssystem fungerar väl också i framtiden och för att bidra till utvecklingen av det svenska betalningssystemet i dess helhet. Några av dessa projekt omfattar samarbeten med andra centralbanker. Det finns svåra frågor att hantera som rör tekniska förutsättningar, reglering och säkerhet. Vi vet inte exakt hur framtidens betalsystem kommer att se ut, och just därför måste vi bredda och öka vår kunskap för att kunna hantera förändringar på bästa möjliga sätt.

Allt fokus kan emellertid inte ligga på framtidens lösningar. Kontanter behöver fortsätta att fungera som betalningsmedel. Etableringen av nya kontantdepåer fortskrider enligt plan med sikte på att det ska finnas fem sedeldepåer senast 2026. Men det hjälper inte långt om problemet är att företag inte tar emot kontanter och bankkontor slutar att hantera dem. Politiska beslut brådskar om vi vill undvika att kontanterna i praktiken försvinner som betalningsmedel. För det skulle i så fall göra det svårare att säkerställa att alla kan göra betalningar både under normala förhållanden och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Beredskapsfrågor högt på dagordningen

Den förändring av riksbankslagen som har mest konkret påverkan på verksamheten är att vi nu också har fått ansvar för att se till att betalningar kan fungera även under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Vi har lagt stor kraft på att ta oss an detta nya uppdrag. Vi har nu befogenhet att ställa krav på företag att göra nödvändiga förberedelser. Att vi prioriterar detta område är inte bara ett svar på lagkravet, utan också ett resultat av det osäkra geopolitiska läget och det försämrade säkerhetsläget i Sverige. Vi har också arbetat mycket med informationssäkerhet och andra säkerhetsfrågor i vår egen verksamhet. Sammantaget innebär det en ganska tydlig förflyttning av tyngdpunkten i verksamheten och att vi behöver anställa fler medarbetare med delvis nya kompetenser för att hantera vårt uppdrag.

Vi samarbetar också internationellt. Jag och ett par medarbetare reste i december till Ukraina för att lära oss av deras erfarenheter och för att se hur vi kan bistå Ukrainas centralbank med fortsatt stöd. Det var ett mycket intressant besök där vi enades om att Riksbanken ska fördjupa sitt expertstöd särskilt inom betalningsmarknaden.

Riksbankens finansiella oberoende

Den snabba uppgången i räntor de senaste åren har gjort att marknadsvärdet på Riksbankens obligationsportfölj har fallit. Vi har därmed gjort stora förluster, och det egna kapitalet understiger nu den lagstadgade nivån. Riksbankslagen föreskriver att Riksbanken ska ha ett tillräckligt stort eget kapital för att vara finansiellt oberoende. Därför gör vi i vår en framställning till riksdagen om att återställa det egna kapitalet. Direktionen har också ansett det önskvärt att minska riskerna på balansräkningen. Vi har påskyndat avvecklingen av den obligationsportfölj som byggdes upp mellan 2015 och 2021. Syftet med portföljen var att föra den då för låga inflationen mot målet och att undvika en ekonomisk kris. Men nu finns det anledning att återgå till en mindre balansräkning. Vi har också beslutat att minska valutariskerna på balansräkningen genom att valutasäkra ungefär en fjärdedel av valutareserven. I praktiken innebär det att vi har låst in en del av den realiserade valutavinst på valutareservens tillgångar som den svaga kronan har gett.

Utvecklingsarbetet involverar hela banken

Det har sammantaget varit ett intensivt år. Just därför är det extra viktigt att också hinna lyfta blicken och titta framåt. Chefer och medarbetare har sett över strategin och funderat över hur Riksbanken ska anpassa sig och utvecklas. Följande förflyttningar kommer att präglå vår inriktning: Vi ska utnyttja data bättre som underlag för våra beslut om räntor och annat, och vi ska bygga förmågor som ökar handlingskraften. Vi ska fortsätta att stärka beredskapen inom hela det finansiella systemet. Vi ska också bli ännu bättre på att söka kunskap och samarbeten externt.

Och nu när Riksbankshuset ska genomgå en omfattande renovering och delar av verksamheten flyttar till en ersättningslokal får vi också möjlighet att testa nya arbetsformer i mer moderna lokaler än de vi har i dag. Under tiden ska Riksbankshuset renoveras med varsam hand.

Avslutningsvis vill jag tacka fullmäktige och mina kollegor i direktionen för ett mycket gott samarbete under året. Ett särskilt tack till direktionsledamoten Henry Ohlsson som lämnade Riksbanken vid halvårsskiftet. Sist, men inte minst, ett stort tack till alla medarbetare för mycket goda insatser. Nu tar vi oss an ett nytt verksamhetsår. Sammantaget tycker jag att den övergripande inriktningen för kommande år speglas väl i de nya ledord som vi gemensamt har tagit fram: En öppen och stabil centralbank i framkant.

Erik Thedéen

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Organisation och ledning

Sveriges riksbank är en myndighet under riksdagen. Riksdagen utser ledamöterna i fullmäktige. Riksbanksfullmäktige utser i sin tur ledamöterna i Riksbankens direktion medan direktionen ansvarar för bankens verksamhet.

Riksbanksfullmäktige

Riksbanksfullmäktige består av elva ledamöter och lika många suppleanter. Ledamöter och suppleanter utses av riksdagen efter allmänna val för en mandatperiod på fyra år. Den nuvarande fullmäktige utsågs efter valet 2022. Fullmäktige väljer inom sig ordförande och vice ordförande.

Fullmäktige hade under 2023 följande sammansättning: Bo Broman (ordförande), Tomas Eneroth (vice ordförande), Susanne Ackum, Martin Kinunen, Annelie Karlsson, Hans Birger Ekström, Hans Hoff, Mattias Karlsson, Jonas Jacobsson Gjörtler, Emma Lennartsson och Mats Odell. Suppleanter under året var Andrea Kronvall, Mathias Tegnér, Malin Löfsjögård, Linda Lindberg, Ulla Andersson, Maria Plass, Peter Helander, Erik Kristow (till och med den 20 december), Martin Selander (från och med den 21 december) Katarina Brännström, Rasmus Ling (till och med den 12 januari), Ulf Holm (från och med den 13 januari) och Hanne Clivemo.

Riksbanksfullmäktiges uppgifter

Fullmäktige utser ledamöterna i Riksbankens direktion och beslutar om deras löner och andra anställningsvillkor. Fullmäktige beslutar om Riksbankens resultatdisposition. Det beslutar också vilka motiv som ska finnas på de sedlar och mynt Riksbanken ger ut.

Fullmäktige ska följa direktionens arbete. Fullmäktiges ordförande och vice ordförande får närvara vid och yttra sig under direktionens sammanträden, men de har inte förslags- eller rösträtt. Fullmäktiges revisorsfunktion ska granska direktionens arbete. Fullmäktige ska redovisa sina iakttagelser till finansutskottet. Se även 2023:24/RB2.

Direktionen och fullmäktige ska ge varandra tillfälle att lämna synpunkter innan de gör framställningar till riksdagen och regeringen inom sina respektive ansvarsområden. Fullmäktige lämnar remissyttranden för Riksbankens räkning inom sitt ansvarsområde.

Riksbankens direktion

Riksbanken direktion består av fem ledamöter med mandatperioder på fem eller sex år. Under en övergångsperiod kan direktionen bestå av sex ledamöter,

vilket den gjorde från och med den 1 januari till och med den 30 juni 2023. Sedan den 1 juli 2023 har direktionen bestått av fem ledamöter.

Fullmäktige utser en ordförande i direktionen som samtidigt ska vara chef för Riksbanken och minst en vice ordförande som samtidigt ska vara förste vice riksbankschef. Fullmäktige bestämmer också i vilken ordning de vice riksbankscheferna ska tjänstgöra i riksbankschefens ställe.

Direktionens uppgifter

Direktionen har ett gemensamt ansvar för verksamhetens inriktning, utveckling och effektivitet. Direktionen fattar även beslut om Riksbankens organisation och arbetsordning. Vidare fattar direktionen beslut om penning- och valutapolitiken, betydelsefulla frågor inom området finansiell stabilitet, betalningsfrågor och Riksbankens tillgångsförvaltning. Direktionen beslutar också om strategiska mål, verksamhetsplan, budget och remissyttranden. Riksbankschefen har i uppdrag att sköta den löpande verksamheten enligt riksbankslagen och de direktiv och riktlinjer som direktionen fattar beslut om.

Direktionen fattar beslut kollektivt vid sina sammanträden. Under 2023 höll direktionen totalt 31 sammanträden (varav 5 penningpolitiska möten). Därutöver har direktionen fattat 8 beslut per capsulam och besvarat 13 remisser.

Direktionen ska regelbundet eller på begäran lämna en redogörelse för penningpolitiken, hanteringen av kontanter i Sverige och sin övriga verksamhet till riksdagens finansutskott. Under 2023 deltog direktionsledamöterna vid fyra öppna utfrågningar enligt finansutskottets agenda.

Direktionens ledamöter

Under 2023 bestod direktionen av följande ledamöter:

Erik Thedéen

Erik Thedéen är riksbankschef och ordförande i direktionen. Han tillträdde tjänsten den 1 januari 2023 för en mandatperiod på sex år.

Erik Thedéen är ledamot i Europeiska centralbankens (ECB) allmänna råd och ledamot i styrelsen för Europeiska systemrisknämnden (ESRB). Han är ledamot i styrelsen för Bank for International Settlements (BIS) och i styrelsens administrativa kommitté. Han är även medlem i BIS-kommittéerna Economic Consultative Committee (ECC) och Global Economy Meeting (GEM) samt ledamot i BIS Innovation Hub (BISIH) Advisory Committee. Erik Thedéen är också Sveriges representant i Internationella valutafondens (IMF) guvernörsstyrelse, ledamot i det nordisk-baltiska makrotillsynsforumet (Nordic Baltic Macropprudential Forum, NBMF) och medlem i Finansiella stabilitetsrådet. Han deltar också vid de informella mötena med EU-ländernas ekonomi- och finansministrar och centralbankschefer (Ekofinrådets informella möten), de Nordiska centralbanksmötena och i IMF-samarbetet mellan Sverige, Nederländerna, Belgien och Schweiz (G4).

Anna Breman

Anna Breman är sedan den 2 september 2022 förste vice riksbankschef. Hon tillträdde sin post som vice riksbankschef den 1 december 2019 för en mandatperiod på sex år som löper till och med den 30 november 2025. Hon är riksbankschefens ställföreträdande i ECB:s allmänna råd och deltar i Riksbankens arbete i IMF och G4. Hon representerar Riksbanken i Nordisk-baltiska monetära och finansiella kommittén (NBMFC), där hon var ordförande under 2023, och i Network for Greening the Financial System (NGFS), som är ett nätverk för centralbanker och finanstillsynsmyndigheter. Anna Breman deltar även vid mötena med de nordiska centralbankscheferna.

Per Jansson

Per Jansson är vice riksbankschef. Han tillträdde posten den 1 januari 2012. Sedan dess har han fått sitt mandat förlängt två gånger, senast i augusti 2021 med ytterligare sex år som löper fram till och med den 31 december 2027. Han representerar Riksbanken i EU:s ekonomiska och finansiella kommitté (EFK) och BIS Committee on the Global Financial System (CGFS) och deltar i mötena för de nordiska vice centralbankscheferna. Per Jansson är också riksbankschefens ställföreträdande i BIS Bimonthly och BISIH Advisory Committee.

Martin Flodén

Martin Flodén är vice riksbankschef. Han tillträdde posten den 22 maj 2013 för en mandatperiod på fem år. Under 2018 fick han ett förlängt mandat med ytterligare sex år som löper fram till och med den 21 maj 2024. Han representerar Riksbanken i OECD:s kommitté Working Party 3 (WP3), Baselkommittén (BCBS) och Bellagiogruppen. Martin Flodén deltar också i Financial Stability Board – Regional Consultative Group for Europe (FSB RCG-E).

Henry Ohlsson

Henry Ohlsson var vice riksbankschef fram till och med den 30 juni 2023 då han på egen begäran avslutade sin tjänst som direktionsledamot. Han tillträdde posten den 12 januari 2015 för en mandatperiod på sex år och fick under 2020 ett förlängt mandat med ytterligare fem år som löpte till och med den 11 januari 2026. Sedan den 22 mars 2023 har Henry Ohlsson inte deltagit i direktions sammanträden eller penningpolitiska möten.

Aino Bunge

Aino Bunge är vice riksbankschef. Hon tillträdde posten den 1 december 2022 för en mandatperiod på sex år som löper fram till och med den 30 november 2028. Aino Bunge är Riksbankens representant i BIS Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI) och ledamot i ECB:s European Retail Payments Board (ERPb) och ESRB:s Advisory Technical Committee (ATC). Hon representerar också Riksbanken i Central Bank Digital Currencies

(CBDC) Coalition som är ett samarbete mellan BIS, Riksbanken och sex andra centralbanker.

Direktionens sidouppdrag

Om en direktionsledamot vill ta ett sidouppdrag vid sidan om anställningen vid Riksbanken ska detta godkännas av fullmäktige och prövas vartannat år. Erik Thedéen är ledamot i Studieförbundet Näringsliv och Samhälles (SNS) förtroenderåd. Anna Breman är ledamot i Advisory Board, ett rådgivande organ i Swedish House of Finance, och ledamot i Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien. Hon ingår också i Advisory Board's MSC-program vid Handelshögskolan i Stockholm. Martin Flodén är research fellow vid Centre for Economic Policy Research.

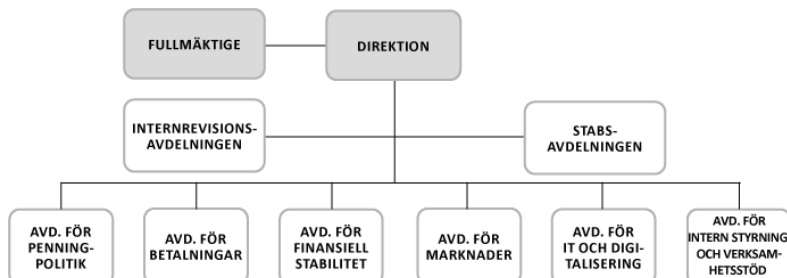
Under ett år efter att ledamotens anställning har upphört (karensperiod) behöver en ledamot fullmäktiges medgivande för att inneha vissa anställningar eller uppdrag. Fullmäktige beslöt i oktober att godkänna tidigare riksbankschefen Stefan Ingves uppdrag som medlem av Master of Central Banking Advisory Board i Asian School of Business, senior fellow vid Swedish House of Finance, medlem av Central Banking Advisory Board och som medlem av Honorary Board i Scope Foundation. Stefan Ingves hade under 2023 också kvar sina uppdrag som styrelseledamot i Toronto Center och ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien som fullmäktige godkänt tidigare.

Riksbankens organisation

Riksbanken var under 2023 organiserad i åtta avdelningar (se figur 1 och bilaga 1). Riksbankens ledningsgrupp bestod under året av cheferna för samtliga avdelningar utom internrevisionsavdelningen samt av kommunikationschefen och chefsjuristen. Chefen för internrevisionsavdelningen och chefen för riskenheten får närvara vid ledningsgruppens sammanträden i den mån de anser att det behövs. Chefen för stabsavdelningen är ledningsgruppens ordförande.

Avdelningen för verksamhetsstöd heter sedan den 1 juli 2023 avdelningen för intern styrning och verksamhetsstöd, bland annat som en följd av tidigare utökade uppdrag.

Figur 1 Riksbankens organisation

Verksamhet och strategi

Med Riksbankens höga grad av självständighet följer ett ansvar att hushålla effektivt med resurserna. Riksbanken minskade personalstyrkan under lång tid och höll kostnadsutvecklingen stabil. Nya utmaningar och satsningar finansierades länge med omprioriteringar inom den befintliga bemanningen. Men alltsedan 2019, med en strategisk plan och nya utmaningar inte minst inom betalningar och beredskap, en ny riksbankslag och konsekvenser av pandemin, har det blivit allt tydligare att personalstyrkan behöver växa.

Pandemin och krig i vår närhet tydliggjorde ytterligare resursbehov, bland annat inom området krisberedskap, kontinuitet och krishantering, inklusive genomförandet av penningpolitik i kristid. Men trots att banken vuxit på senare år är det tydligt att Riksbanken är – och fortsätter vara – en liten centralbank i ett internationellt perspektiv. Riksbankens storlek, kostnader och intäkter på lång sikt kommer att bero bland annat på vilka vägval som görs om en eventuell e-krona, och en anslutning till europeiska plattformar för betalningar och värdepappersavveckling samt med vilka verktyg penningpolitiken bedrivs.

Riksbankens fastighetsbestånd är mångfasetterat och har vuxit under året. Huvudkontoret är ett skyddsobjekt, och delar av verksamheten flyttar in i nya lokaler medan huvudkontoret renoveras. Riksbanken ansvarar vidare för olika infrastrukturer. Därför utökade Riksbanken under året sin bevakning av de operativa riskerna. De finansiella riskerna bedömdes minska under 2023, huvudsakligen för att det nominella innehavet av svenska värdepapper sjönk och fick en kortare återstående löptid och för att Riksbanken valutasäkrade delar av sin valutareserv.

Riksbankens uppdrag

Lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank (riksbankslagen), som trädde i kraft den 1 januari 2023, syftar till att ge en modern och mer ändamålsenlig rättslig reglering av mål, uppgifter och befogenheter för Riksbankens olika ansvarsområden. Riksbankens ställning som oberoende centralbank och självständig förvaltningsmyndighet befästs och kombineras med ökad insyn i och granskning av Riksbankens verksamhet.

Liksom tidigare är prisstabilitet det överordnade målet, och utan att åsidosätta det ska Riksbanken ta hänsyn till den realekonomiska utvecklingen. Riksbanken ska även bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt samt se till att allmänheten kan göra betalningar.

Den nya lagen ändrar i viss mån förutsättningarna för Riksbankens olika arbetsområden och ger Riksbanken det nya uppdraget att se till att det ska gå att göra betalningar även under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Vidare ska Riksbanken enligt riksbankslagen förvalta sina tillgångar med låg risk och fästa särskild vikt vid att förvaltningen främjar en hållbar utveckling. Riksbanken ska eftersträva hög effektivitet i sin verksamhet och hushålla väl med statens medel.

Årsredovisningens disposition

Sveriges riksbank är en självständig myndighet under riksdagen och ska årligen lämna en årsredovisning till riksdagen, Riksrevisionen och Riksbanksfullmäktige (8 kap. 4 § riksbankslagen). Årsredovisningen utgör ett underlag för riksdagens granskning av Riksbankens verksamhet.

I förvaltningsberättelsen för 2023 redovisas penningpolitiken och den övriga verksamheten i sex kapitel med utgångspunkt i de allmänna bestämmelser som anges i riksbankslagen med påföljande redogörelser utifrån Riksbankens uppgifter och befogenheter. Verksamheten inom civil beredskap och det internationella området redovisas därmed i varsitt kapitel till skillnad från tidigare år. I kapitlet Bankgemensamma områden redovisas olika avdelningars verksamhetsstödande funktioner. Även här utgår redovisningen i förekommande fall från de uppgifter som anges i lagen.

Avsnittet om Riksbankens vision och prioriteringar utgår från den strategiska plan som varit styrande för verksamheten under perioden 2019–2023 för att ge en samlad redogörelse för kravet att Riksbanken ska eftersträva hög effektivitet och iakta god hushållning med statens medel (1 kap. 7 § riksbankslagen).

Riksbankens vision och strategiska prioriteringar

Den strategiska plan som direktionen fattade beslut om i december 2018 för att gälla 2019–2022 förlängdes med ett år och avslutades 2023. Visionen var att Riksbanken behövde vara en nytänkande centralbank med hög beredskap för att ta tillvara nya möjligheter och möta nya risker och hot. De fem strategiska prioriteringarna, som utgjort stommen i de årliga verksamhetsplaneringarna var: En betalningsmarknad för framtiden, Stärkt beredskap, Kommunikation i nya former, Uppdaterad omvärldsanalys och En utvecklande arbetsplats.

Turbulenta tider, men strategin var fortsatt relevant

Den strategiska planen var tänkt att styra Riksbankens verksamhet i ett föränderligt och osäkert landskap, men ingen kunde förutse så ingripande händelser som en global pandemi och krig i vårt närområde. Visionen och de fem strategiska prioriteringarna var fortsatt relevanta, men behövde prioriteras utifrån de nya förutsättningarna. Pandemin innebar självklara nedprioriteringar av resor och fysiska möten, medan beredskaps- och informationssäkerhetsfrågor fick ökad prioritet efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.

Kraftsamling kring betalningsinfrastrukturen

En betalningsmarknad för framtiden illustrerar den kanske största förflyttningen i strategiska planen. Riksbanken behövde förstå och möta konsekvenserna av att kontantanvändningen minskat så kraftigt och hanterade många initiativ och innovationer kring betalningsmetoder och betalningssystem, som en digitaliserad betalningsmarknad för med sig. Riksbanken har utökat sin analys

av betalningsmarknaden i enlighet med den strategiska planen. Detta har bland annat inneburit olika initiativ för att utveckla betalningsinfrastrukturen i Sverige och att Riksbanken ger ut en årlig rapport om sitt e-kronaprojekt. Dessutom har Riksbanken börjat undersöka möjligheterna att erbjuda valutaöver-skridande betalningar i realtid.

Stärkt beredskap med ännu högre ambitionsnivå

En annan stor förflyttning i den strategiska planen var stärkt beredskap i vid mening – att satsa på informationssäkerhet och intern krisberedskap, uppfylla ökade krav på Sveriges civila beredskap och upprätthålla en hög finansiell krisberedskap. Riksbanken har höjt sin förmåga väsentligt inom informations-säkerhetsområdet och den finansiella krisberedskapen prövades i praktiken under pandemin. Hotbilden förändras hela tiden och det återstår arbete innan målet för Riksbankens civila beredskap är uppnått.

Kommunikation och arbetsformer prioriterades om

Som nämnts ovan innebar pandemin omprioriteringar, inte minst för de delar av strategiska planen som handlade om nya former av kommunikation och utveckling av Riksbanken som arbetsplats. Digital kommunikation och digitala mötes- och arbetsformer utvecklades snabbare än planerat. Men det innebar samtidigt att annan utveckling prioriterades ned eller fick en annan inriktning. Det gällde till exempel initiativ för fler fysiska möten, utformning av Riksbankens värdegrund och automatisering av löpande arbetsprocesser.

En ny strategisk plan utarbetades under 2023

Under året har en ny strategisk plan tagits fram. Hela organisationen har bjuddits in för att bidra med idéer och tankar om vilka förflyttningar Riksbanken behöver göra de närmaste fyra åren. Den nya strategiska planen tar sin utgångspunkt i den stora osäkerheten och snabba förändringstakten samt i komplexiteten i förutsättningarna för Riksbankens uppdrag. Strategin fokuserar därför framför allt på att bygga en organisation som klarar av att följa med sin tid, uttolka hur förändrade förutsättningar påverkar våra uppdrag och snabbt svara upp med ändamålsenlig analys och välriktade åtgärder.

Den nya visionen är att vara en öppen och stabil centralbank i framkant.

- Riksbanken ska vara öppen, det vill säga vara en transparent och tydlig centralbank med en öppen målgruppsanpassad kommunikation och vars arbete är lätt att utvärdera. Riksbanken ska delta i relevanta nationella och internationella nätverk och aktivt söka nya typer av samarbetsformer för att samla och dela ny kunskap.
- Riksbanken ska vara stabil, det vill säga ha en god förmåga att möta osäkerhet och förändringar och samtidigt bevara tillförlitligheten i analyser och säkra leveransen av sina tjänster.

- Riksbanken ska dessutom sträva efter att ligga i framkant inom alla områden som är viktiga för att uppnå verksamhetens mål.

För att nå målen innehåller den strategiska planen fyra stora förflyttningar som ska prägla Riksbankens utvecklingsarbete de närmaste fyra åren. Riksbanken ska

- kraftsamla kring datas potential
- bygga förmågor som ökar handlingskraften
- stärka beredskapen inom hela det finansiella systemet
- etablera samarbeten för att stärka förflyttningarna.

Intern styrning och kontroll samt riskhantering

En förutsättning för att verksamheten ska vara effektiv och hushålla med resurserna är att den bedrivs med en betryggande intern styrning och kontroll (ISK). Detta innebär bland annat att direktionens styrning genomsyrar verksamhetsplanering, ekonomisk planering och det interna regelverket som vägleder verksamheten i linje med Riksbankens överordnade uppgifter och mål, inkluderat en sund riskhantering.

Direktionen är ytterst ansvarig för den interna styrningen och kontrollen och fastställer därmed övergripande policyer och vissa regler som styr verksamheten. ISK en process där momenten riskanalys, kontrollåtgärder, uppföljning och dokumentation ingår. Vidare presenterar direktionen i årsredovisningen sin bedömning av om den interna styrningen och kontrollen har varit betryggande (se även Bedömning av intern styrning och kontroll).

En central del i detta arbete är att säkerställa att verksamheten har en ändamålsenlig riskhantering. Ansvarsfördelningen för riskhanteringen följer principen om tre ansvarslinjer. I korthet innebär det att verksamheten i första ansvarslinjen ansvarar för den löpande riskhanteringen. Den andra ansvarslinjen består av en oberoende riskenhetsenhet som ansvarar för att definiera ramarna och metoderna för riskhantering. Riskenhetsenheten ska även övervaka och kontrollera att verksamheten i första ansvarslinjen följer dessa ramar och hanterar sina risker på ett ändamålsenligt sätt. Den tredje ansvarslinjen består av en oberoende internrevision, direkt underställd direktionen, som granskar utvalda delar av Riksbankens interna styrning och kontroll, inklusive riskenhetsens arbete och Riksbankens riskhantering.

Icke-finansiella risker

Icke-finansiella risker avser risker för förluster till följd av icke ändamålsenliga eller otillräckliga interna processer eller rutiner, mänskliga fel, felaktiga system eller externa händelser. Arbetet med icke-finansiella risker följer riskhanteringsprocessens steg: identifiera, värdera, hantera, följa upp, rapportera och kommunicera.

Under 2023 riktades fokus mot att identifiera och hantera operativa risker kopplade till den pågående renoveringen av riksbankshuset och färdigställande av en ersättningslokal.

Riksbanken har vidare genomfört åtgärder, såsom att förtydliga styrande dokument, för att minska de risker som är kopplade till informationshantering. Hantering av risker inom inköp och avtalsförvaltning har även prioriterats under året, bland annat genom rekrytering och riktade kontrollinsatser.

Den sammantagna nivån i fråga om icke-finansiella risker bedömdes ligga i linje med 2022.

Finansiella risker

Direktionen fattar årligen beslut om Riksbankens finansiella risk- och investeringspolicy som fastställer de yttre ramarna för hanteringen av de finansiella risker som uppstår i förvaltningen av Riksbankens tillgångar och skulder.

De finansiella riskerna utgörs av marknadsrisk, kreditrisk och likviditetsrisk. Dessa risker följs upp inom avdelningen för marknader, som ansvarar för den dagliga riskkontrollen, medan riskenheten ansvarar för en övergripande och oberoende riskkontroll.

De finansiella riskerna har minskat under året, efter en inledande period av marknadsoro. Minskningen beror huvudsakligen på att Riksbankens nominella innehav av svenska värdepapper har krympt samtidigt som den återstående löptiden blev kortare och på att Riksbanken har börjat valutasäkra delar av valutareserven. Det svenska värdepappersinnehavet reduceras som en följd av penningpolitiska beslut att inte återinvestera de värdepapper som förfaller och att aktivt sälja värdepapper i kronor. Valutasäkringen är en åtgärd som reducerar den finansiella risken.

Sammantaget medför åtgärderna och marknadsutvecklingen att framför allt marknadsrisken har minskat och även att kreditrisken har sjunkit. Det lägre värdepappersinnehavet innebär lägre ränte- och kreditrisker samtidigt som valutasäkringen reducerar risken att tillgångarna i utländsk valuta förlorar i värde mätt i svenska kronor.

Dataskydd

Dataskyddsarbetet bedrevs under året med fokus på förebyggande insatser, bland annat genom att se över och utvärdera rutiner och processer samt genom att utarbeta vägledningar. En obligatorisk utbildning genomfördes för att öka medarbetarnas medvetenhet om dataskyddsfrågor.

Varaktigt låg och stabil inflation

Penningpolitiken ska enligt 2 kap. 1–3 §§ riksbankslagen uppfylla följande allmänna bestämmelser:

- Det överordnade målet för Riksbanken är att upprätthålla varaktigt låg och stabil inflation (prisstabilitetsmålet). Utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet ska Riksbanken dessutom bidra till en balanserad utveckling av produktion och sysselsättning (realekonomiska hänsyn).
- Riksbanken ska tillämpa det växelkurssystem som regeringen har beslutat om enligt lagen (1998:1404) om valutapolitik.
- Riksbanken ska, efter riksdagens godkännande, besluta om precisering av prisstabilitetsmålet.

Riksbankens inflationsmål innebär att den årliga förändringen av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) ska vara 2 procent. Sedan 1992 har den svenska kronans växelkurs varit rörlig. Det innebär att växelkursen bestäms fritt på valutamarknaden.

Under 2022 steg inflationen snabbt till den högsta nivån på över 30 år. Prisökningarna spred sig brett i ekonomin, både i Sverige och i omvärlden. Riksbanken, liksom många andra centralbanker, höjde styrräntan i snabb takt för att hindra inflationen från att bita sig fast i pris- och lönebildningen. Styrräntan höjdes även under 2023, men i mer gradvisa steg jämfört med 2022. Den höjdes med sammanlagt 1,5 procentenheter, från 2,5 procent till 4 procent.

Åtstramningen har haft effekt, och under 2023 har inflationen fallit tillbaka. Under första halvåret var det särskilt ökningstakten i energi- och livsmedelspriserna som dämpades påtagligt. Nedgången i tjänste- och varupriserna har däremot gått långsammare. Riksbanken har haft stort fokus på att skapa en bred nedgång i prisökningstakten för att nå en varaktigt låg och stabil inflation inom ett rimligt tidsperspektiv. Under 2023 föll inflationen också tillbaka relativt snabbt, från en topp i december 2022 på 10,2 procent till 2,3 procent i december 2023. Det innebär att måluppfyllelsen i slutet av året var god även om avvikelserna från målet i genomsnitt var stora 2023. Den åtstramande penningpolitiken dämpade resursutnyttjandet i svensk ekonomi från en hög nivå och bidrog till högre arbetslöshet. Men hög inflation är skadligt för ekonomin, och genom att nå varaktigt låg och stabil inflation skapar penningpolitiken förutsättningar för god ekonomisk utveckling.

Den ekonomiska utvecklingen och de penningpolitiska besluten under 2023

Riksbankens direktion höll fem penningpolitiska möten under 2023. Finansministern informerades om besluten i enlighet med 2 kap. 7 § riksbankslagen. I anslutning till de penningpolitiska besluten publicerades en penningpolitisk

rapport med prognoser för styrräntan, inflationen och andra ekonomiska variabler. Riksbanken följde den allmänna ekonomiska utvecklingen och utvecklingen på de finansiella marknaderna i enlighet med 1 kap. 9 § riksbankslagen. Denna utveckling beskrivs närmare i de penningpolitiska rapporterna.

Riksbankens penningpolitik utvärderas av riksdagens finansutskott, och Riksbanken ska regelbundet eller på begäran lämna en redogörelse för den penningpolitiska verksamheten (11 kap. 1 § riksbankslagen). Redogörelserna presenteras dels i de penningpolitiska rapporterna, dels i ett särskilt underlag för utvärdering av penningpolitiken. I mars året efter det år som utvärderas publicerar Riksbanken rapporten, Redogörelse för penningpolitiken. I rapporten beskrivs bland annat hur inflationen och realekonomin utvecklades under det gångna året. Redogörelsen för 2023 kommer att överlämnas till riksdagen den 22 mars 2024.

Penningpolitiken har effekt – inflationen faller och den ekonomiska aktiviteten dämpas

De globala finansiella förhållandena blev tydligt stramare under 2022, främst för att centralbankerna snabbt höjde sina styrräntor. I början av 2023 hade styrräntorna kommit upp till åtstramande nivåer och dämpat den starka efterfrågan, de flesta stora centralbanker växlade därmed ned takten i höjningarna under våren 2023 (se diagram 1). Världsekonomin hade visat sig vara förhållandevis motståndskraftig mot stigande priser och räntor. Arbetsmarknaderna fortsatte att utvecklas starkt med historiskt hög sysselsättningsgrad i såväl Sverige som omvärlden. Men under året dämpades BNP-tillväxten.

Centralbankernas räntehöjningar fick genomslag i både korta och långa marknadsräntor. För Riksbankens del fick styrräntehöjningarna relativt snabbt och kraftigt genomslag till hushållen eftersom många av dem är högt skuldsatta och har korta räntebindingstider. Transmissionen av Riksbankens penningpolitik till de räntor som hushållen och företagen möter bedöms ha fungerat väl. Efterfrågan dämpades alltmer tydligt under året, särskilt i de räntekänsliga delarna av ekonomin: hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna. Under andra halvåret blev avmattningen i svensk ekonomi tydlig också på arbetsmarknaden när sysselsättningsgraden började minska från en hög nivå och arbetslösheten började stiga. Inflationen i såväl Sverige som omvärlden föll tillbaka från toppnivåerna 2022 och har närmat sig centralbankernas mål.

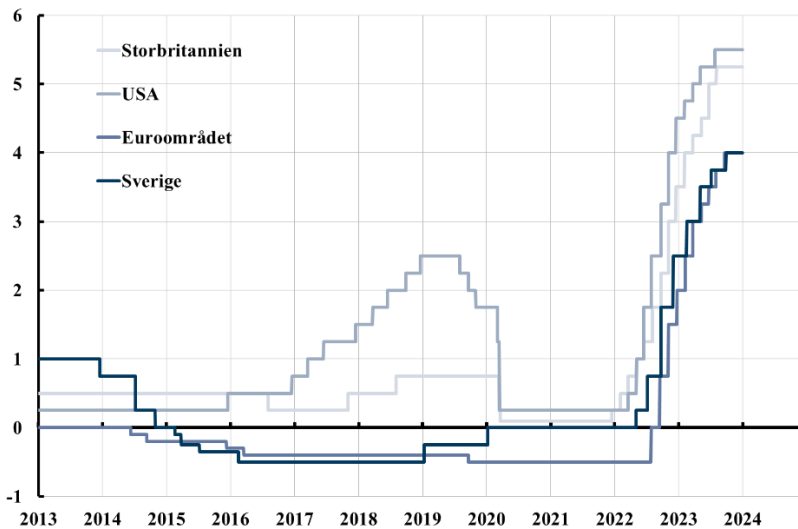
I Sverige var inflationen under 2023 något högre än genomsnittet i euroområdet och tydligast syntes det i varupriserna som ökade snabbare än på andra håll. En viktig förklaring till detta är sannolikt att kronan har försvagats de senaste åren, en utveckling som fortsatte under första halvåret 2023 (se diagram 2). Det finns dessutom tecken på att förändringen i växelkursen påverkade konsumentpriserna ovanligt mycket det senaste året, och den svaga kronan bidrog till osäkerheten kring inflationsutvecklingen. Under årets sista månader förstärktes växelkursen, vilket minskade risken för att inflationen skulle bita sig fast.

Under 2023 bidrog de snabbt fallande energipriserna mycket till att KPIF-inflationen föll tillbaka. Nedgången i KPIF exklusive energi var långsammare, och denna mer trendmässiga inflation var fortfarande hög i december (se diagram 3). Samtidigt hade de kortsiktiga prisökningstakterna minskat tydligt mot slutet av året, för både varor och tjänster.

Trots den höga inflationen under året fortsatte de långsiktiga inflationsförväntningarna i Sverige att vara endast något över 2 procent (se diagram 4). Detta indikerar att förtroendet för inflationsmålet var oförändrat starkt. Lönebildningen är ytterligare en faktor som har stor betydelse för inflationsutvecklingen framöver och för risken att inflationen ska bita sig fast. De löneavtal som arbetsmarknadens parter slöt under året var högre än under de föregående åren, men lägre än i omvärlden och visar att lönebildningen har ett starkt förtroende för inflationsmålet. Detta är viktigt eftersom det minskar risken för att en problematisk pris-lönespiral ska uppstå.

Diagram 1 Styrräntor i Sverige och omvärlden

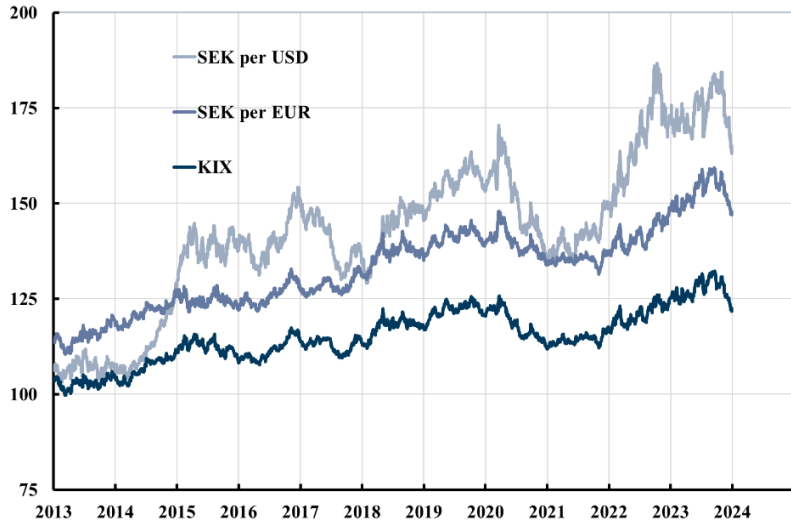
Procent

Källor: Nationella källor och Riksbanken.

Diagram 2 Kronans nominella växelkurs

Index, 1992-11-18 = 100

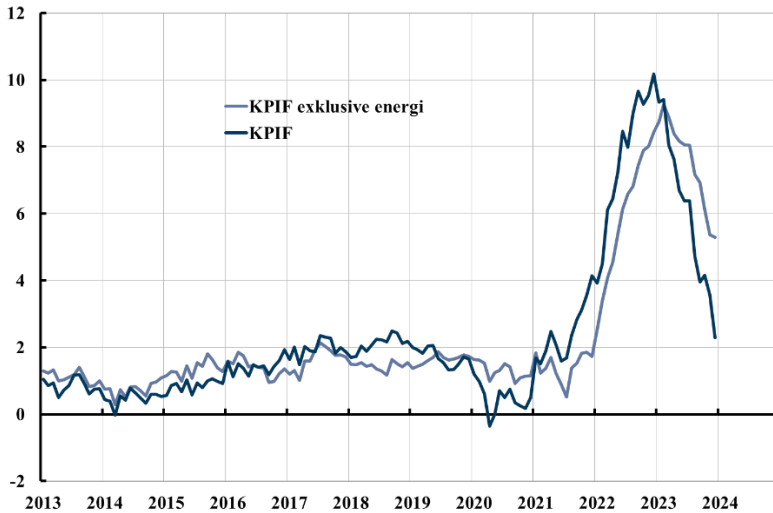

Anm.: KIX (Kronindex) är ett viktat genomsnitt mot valutor i 32 länder som är viktiga för Sveriges handel med omvärlden. Ett högre värde indikerar en svagare växelkurs.

Källor: Nationella källor och Riksbanken.

Diagram 3 KPIF och KPIF exklusive energi

Årlig procentuell förändring

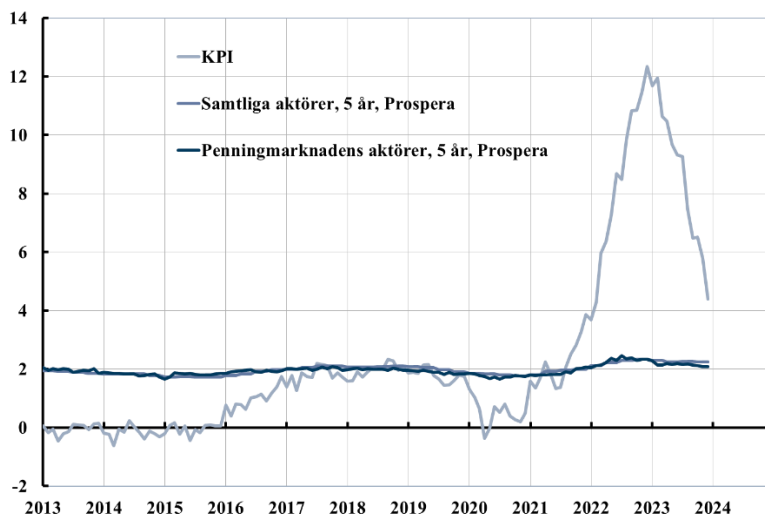

Anm.: KPIF är konsumentprisindex (KPI) med fast ränta.

Källa: SCB.

Diagram 4 KPI och långsiktiga inflationsförväntningar

Procent

Källor: Kantar Sifo Prospera och SCB.

Penningpolitiska beslut under 2023

I den penningpolitiska rapporten i februari konstaterade Riksbanken att signalerna om en fortsatt konjunkturedgång under 2023 var tydliga i Sverige, inte minst genom en dämpning av hushållens konsumtion. Konjunkturbarometern visade att hushållens syn på både sin egen och Sveriges ekonomi aldrig hade varit så pessimistisk och att förtroendet inom såväl handeln som tjänstesektorn var mycket svagt. Men samtidigt som den ekonomiska aktiviteten hade börjat minska i den svenska ekonomin var sysselsättningsgraden fortfarande hög och inflationen alldeles för hög. Den breda uppgången i prisökningstakten bekräftades av flera mått på underliggande inflation, och dessa hade ännu inte visat tecken på att vända nedåt. Därtill planerade företagen att fortsätta höja priserna. Det var därför mycket svårt att veta om inflationen skulle falla tillräckligt snabbt och tillräckligt mycket, också mot bakgrund av den svaga kronan. För att få ned inflationen och värna inflationsmålet beslutade därför direktionen vid det penningpolitiska mötet den 8 februari att höja Riksbankens styrränta med 0,5 procentenheter till 3,0 procent. Prognosen för styrräntan reviderades upp och indikerade att den sannolikt skulle höjas ytterligare under våren. Som kompletterande åtgärd till den högre styrräntan beslutade direktionen också att Riksbanken från och med april skulle sälja statsobligationer så att innehavet av värdepapper skulle minska i snabbare takt samt erbjuda större volymer riksbankscertifikat i de veckovisa penningpolitiska operationerna.

Under våren fick styrräntehöjningarna allt tydligare effekter på efterfrågan i svensk ekonomi, och i den penningpolitiska rapporten i april noterades att KPIF-inflationen sjunkit ungefär i linje med Riksbankens prognos. Men ny information tydde också på att efterfrågan och resursutnyttjandet i svensk

ekonomi var något högre än väntat och att nedgången i inflationen främst berodde på att energipriserna hade fallit. Andra varupriser och tjänstepriser fortsatte att öka oväntat snabbt under årets första månader, och KPIF exklusive energi var vid beslutet i april påtagligt högre än i Riksbankens prognos. Den nya överenskommelse som arbetsmarknadens parter slöt den 31 mars tydde på ett fortsatt starkt förtroende för inflationsmålet och minskade risken för att en problematisk pris-lönespiral skulle uppstå. Men om löneavtalen ska leda till reallöneökningar, behöver inflationen gå ned inom en ganska snar framtid. Penningpolitiken var i linje med detta fortsatt inriktad på att föra inflationen till målet inom rimlig tid, och för att säkerställa att så skulle bli fallet bedömde direktionen att styrräntan behövde höjas ytterligare. Direktionen beslutade därför den 25 april att höja styrräntan med 0,5 procentenheter till 3,5 procent. Prognosen för styrräntan reviderades upp och indikerade att styrräntan troligen skulle komma att höjas med ytterligare 0,25 procentenheter i juni eller september. Direktionen bedömde att det efter aprilmötet skulle finnas utrymme att anpassa styrräntan i mindre steg men betonade att osäkerheten var fortsatt stor. Två direktionsledamöter reserverade sig mot beslutet att höja styrräntan med 0,5 procentenheter och mot prognosen för styrräntan. De förespråkade en räntehöjning med 0,25 procentenheter och en räntebana som indikerade en hög sannolikhet för ytterligare höjningar i juni och/eller september.

I april och maj fortsatte KPIF-inflationen att sjunka, men rensat för energipriser dämpades inflationen långsammare och var lite högre än förväntat. I den penningpolitiska rapporten i juni konstaterades att BNP och sysselsättningsgraden hade utvecklats starkare än väntat och att tjänstepriserna hade ökat oväntat snabbt, vilket bedömdes avspegla att efterfrågan fortfarande var hög i delar av den svenska ekonomin. Även den svaga kronan bedömdes bidra till att hålla inflationen uppe och Riksbanken diskuterade det faktum att kronans genomslag på prisökningarna riskerade att vara större i situationer med hög inflation. Styrräntan bedömdes vara åtstramande, men för att säkerställa att inflationen skulle fortsätta ned och stabiliseras kring målet inom rimlig tid bedömde direktionen att penningpolitiken behövde stramas åt ytterligare. Den 28 juni beslutade direktionen att höja styrräntan med 0,25 procentenheter till 3,75 procent. Ledamöterna beslutade också att öka takten i försäljningarna av statsobligationer från 3,5 till 5 miljarder kronor per månad från och med september. Prognosen för styrräntan reviderades upp och indikerade att styrräntan skulle komma att höjas minst en gång till under året och därefter ligga kvar på en åtstramande nivå under en relativt lång period. Riksbanken fortsatte att betona den stora osäkerheten och att ny information om utvecklingen och dess påverkan på konjunktur- och inflationsutsikterna skulle bli avgörande för utformningen av penningpolitiken även framöver.

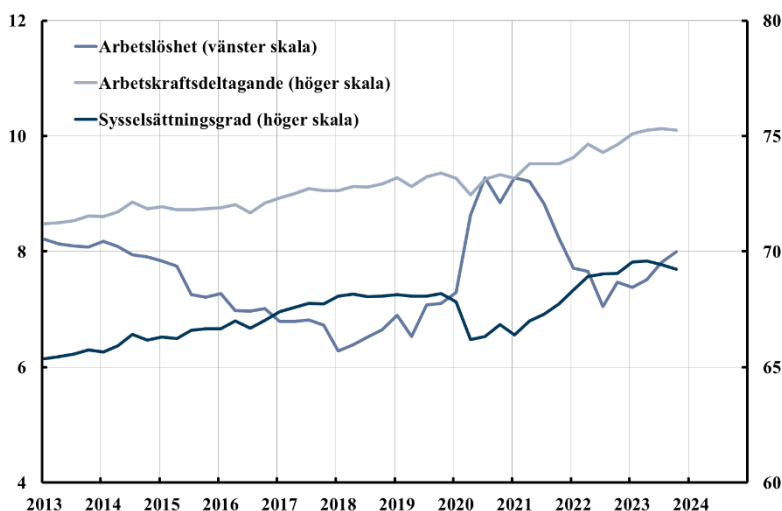
Inflationen fortsatte sjunka, och i den penningpolitiska rapporten i september konstaterade Riksbanken att utvecklingen av inflationen gick åt rätt håll. Men samtidigt bedömdes den svaga kronan och de snabbt stigande tjänstepriserna bidra till att hålla inflationen uppe. Inflationstrycket bedömdes fortfa-

rande vara för högt och, i linje med prognosen i juni, blev slutsatsen att penningpolitiken behövde stramas åt ytterligare något för att inflationen skulle komma tillbaka till målet inom rimlig tid. Direktionen beslutade därför den 20 september att höja styrräntan med 0,25 procentenheter till 4 procent. Man betonade att penningpolitiken behövde vara åtstramande under en längre period, och prognosen för styrräntan indikerade att styrräntan skulle kunna komma att höjas ytterligare. Liksom tidigare tryckte man på att ny information och hur den påverkar konjunktur- och inflationsutsikterna skulle vara avgörande för utformningen av penningpolitiken.

Penningpolitiken fortsatte att dämpa efterfrågan i den svenska ekonomin, och i den penningpolitiska rapporten i november konstaterade Riksbanken att inflationen hade fortsatt sjunka och att inflationstrycket dämpats tydligt. Den kortsiktiga ökningstakten i konsumentpriserna var lägre än tidigare, och företagen hade ytterligare justerat ned sina planer på prishöjningar. Arbetsmarknaden hade mattats av från ett starkt utgångsläge (se diagram 5). Den 22 november beslutade direktionen att låta styrräntan vara kvar på 4 procent. Samtidigt betonade man att inflationen fortfarande var för hög och att det kvarstod risker för att den inte skulle fortsätta sjunka tillräckligt snabbt och stabiliseras vid målet inom en rimlig tid. Prognosen för styrräntan visade att den kunde komma att höjas ytterligare i början av 2024 och att penningpolitiken behövde vara åtstramande en relativt lång period för att inflationen skulle falla tillbaka och stabiliseras nära målet på 2 procent.

Diagram 5 Arbetskraftsdeltagande, sysselsättningsgrad och arbetslöshet

Procent av befolkningen respektive arbetskraften, avser personer i åldern 15–74 år

Anm.: Säsongsrensade data.

Källa: SCB.

Riksbankens måluppfyllelse 2023

Det är inte möjligt att alltid hålla inflationen på 2 procent eftersom det hela tiden sker förändringar i ekonomin som gör att inflationen varierar på ett sätt som inte går att förutsäga med tillräcklig precision och inte heller att motverka på kort sikt. Det betyder att avvikelser från inflationsmålet enskilda år snarare är regel än undantag. I ett historiskt perspektiv var målavvikelsen exceptionellt stor 2022 och 2023 (se tabell 1). Stora efterfråge- och utbudsstörningar drabbade världsekonomin i samband med pandemin och kriget i Ukraina, med snabbt stigande inflation som följd.

Det finns inget generellt svar på frågan hur snabbt Riksbanken siktar på att föra tillbaka inflationen till 2 procent om den avviker från målet. En alltför snabb återgång från för hög inflation kan till exempel i vissa lägen få effekter på produktion och sysselsättning som är mycket negativa, medan en alltför långsam återgång i stället kan försvaga trovärdigheten för inflationsmålet. Riksbanken bedriver en så kallad flexibel inflationsmålpolitik, vilket innebär att också ta hänsyn till realekonomin, utan att åsidosätta inflationsmålet. En förutsättning för att Riksbanken ska kunna ta realekonomisk hänsyn är att hushåll och företag har förtroende för att avvikelser från målet inte blir alltför långvariga och påverkar deras förväntningar om vilken nivå på inflationen som kommer att vara den normala i ekonomin.

Vid varje penningpolitiskt beslut bedömer direktionen vilken penningpolitik som är välavvägd. Eftersom det tar tid innan penningpolitiken får full effekt på inflationen och realekonomin vägleds penningpolitiken av prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Om inflationen avviker från inflationsmålet handlar avvägningen normalt om att hitta en lämplig balans mellan hur snabbt den ska föras tillbaka och effekterna på den realekonomiska utvecklingen. Även om effekterna av fjolårets räntehöjningar väntades bli tydliga först 2023 och prognoserna pekade på att inflationen skulle falla mot målet under 2023 innebar utgångsläget med en inflation på över 10 procent en fortsatt oro för att inflationen skulle bita sig fast i ett ändrat prissättningsbeteende. En hög inflation skapar problem i ekonomin, och Riksbankens tolerans för fortsatt hög inflation var låg. Ytterligare räntehöjningar genomfördes under året för att säkerställa att inflationen skulle komma tillbaka till 2 procent. Åtstramningen väntades leda till en försvagad konjunktur och högre arbetslöshet, men penningpolitiken var fullt inriktad på att inflationen åter skulle vara låg och stabil 2024 och på så sätt också skapa förutsättningar för en god ekonomisk utveckling.

KPIF-inflationen åter nära målet mot slutet av 2023

Under 2023 föll inflationen tillbaka relativt snabbt, från en topp i december 2022 på 10,2 procent till 2,3 procent i december 2023. Det innebär att avvikelsen från målet i genomsnitt under året var stor men att måluppfyllelsen i slutet av året var god (se tabell 1 och diagram 6). För att säkerställa att inflationen skulle sjunka behövde penningpolitiken under året dock bli mer åtstramande än vad Riksbanken trodde i slutet av 2022 (se diagram 8).

Nedgången i KPIF-inflationen skedde i linje med Riksbankens prognoser (se diagram 6). Under året bidrog dock energipriserna mycket till nedgången, och särskilt gällde det under de första månaderna. Rensat för de volatila energipriserna sjönk inflationen långsammare och blev vid flertalet tillfällen högre än vad Riksbanken hade förväntat sig (se diagram 7). Bland annat var det tjänstepriserna som fortsatte öka i snabb takt. Under andra halvåret blev det en tydligare nedgång även i den underliggande, mer trendmässiga, inflationen. KPIF exklusive energi var visserligen fortfarande betydligt högre än KPIF i december, men mot slutet av året hade de kortsiktiga prisökningstakterna minskat mycket för både varor och tjänster. Samtidigt fanns det också andra tecken på att inflationstrycket dämpades, inte minst eftersom BNP-tillväxten och arbetsmarknaden mattades av.

Tabell 1 Jämförelse mellan olika inflationsmått

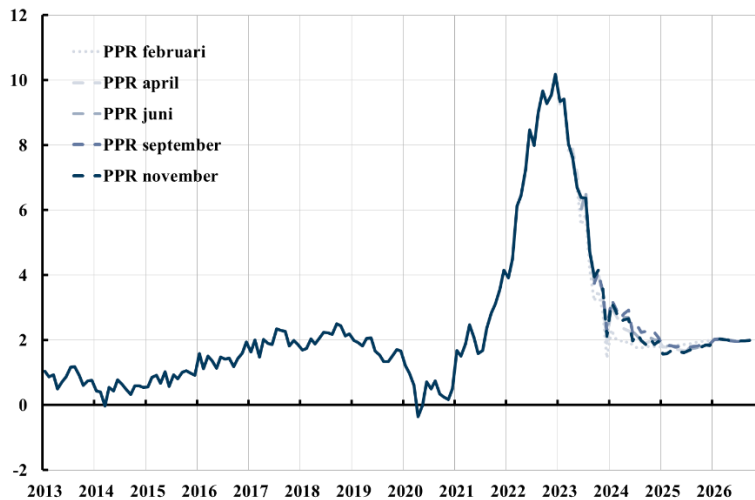
Årlig procentuell förändring, årsgenomsnitt

	2021	2022	2023
KPIF	2,4	7,7	6,0
KPIF exkl. energi	1,4	5,9	7,5

Anm.: KPIF är konsumentprisindex (KPI) med fast ränta.
Källa: SCB.

Diagram 6 KPIF och prognoser 2023

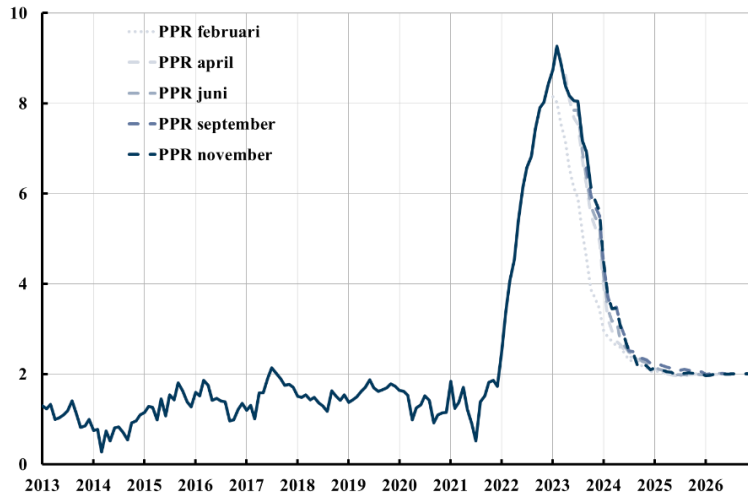
Årlig procentuell förändring

Anm.: Heldragen linje avser utfall, streckade linjer avser Riksbankens prognos.
Källor: SCB och Riksbanken.

Diagram 7 KPIF exklusive energi och prognoser 2023

Årlig procentuell förändring

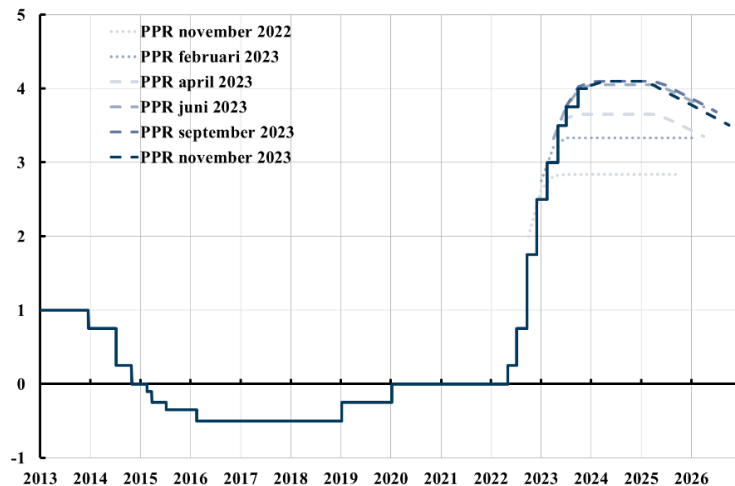

Anm.: Heldragen linje avser utfall, streckade linjer avser Riksbankens prognos.

Källor: SCB och Riksbanken.

Diagram 8 Styrräntan och styrränteprognoiser 2023

Procent

Anm.: Utfall är dagsdata och prognos avser kvartalsmedelvärden. Heldragen linje avser utfall, streckade linjer avser Riksbankens prognos.

Källa: Riksbanken.

Den höga ekonomiska aktiviteten avtog under året

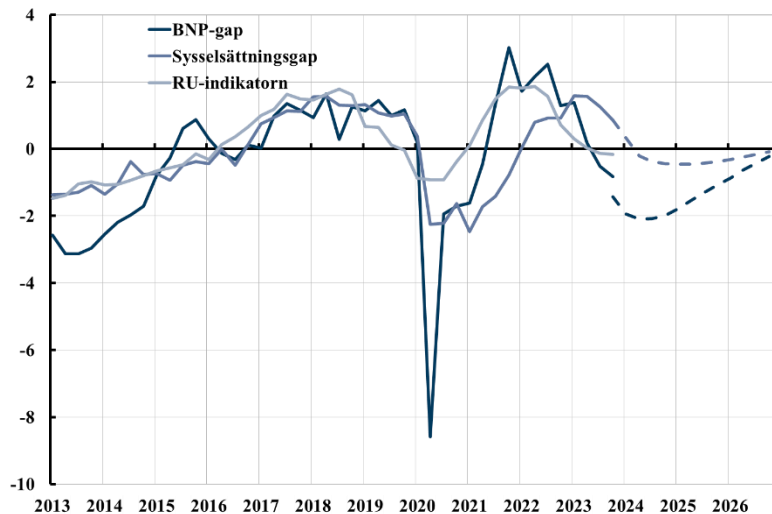
Att Riksbanken även ska ta realekonomisk hänsyn innebär i praktiken att Riksbanken, utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet, ska försöka stabilisera den ekonomiska aktiviteten kring långsiktigt hållbara nivåer – alltså stabilisera resurs-

utnyttjandet. Det finns dock inget entydigt mått som perfekt fångar resursutnyttjandet i ekonomin, vilket innebär stor osäkerhet om såväl utfall som prognoser. Riksbanken gör, som många andra prognosmakare, en bedömning utifrån flera olika mått. De viktigaste är BNP-gapet och sysselsättningsgapet, som visar BNP:s och sysselsättningens avvikelser från sina respektive trendmässiga banor (se diagram 9).

Efterfrågan i svensk ekonomi var under 2023 överraskande motståndskraftig mot styrräntehöjningarna, och sysselsättningsgraden fortsatte stiga första halvåret till nya rekordhöga nivåer samtidigt som arbetslösheten var i stort sett oförändrad. Mått på BNP- och sysselsättningsgap indikerar också att den ekonomiska aktiviteten var högre än normalt under inledningen av 2023. Under året avtog aktiviteten i takt med att den stramare penningpolitiken kylde av den svenska ekonomin, särskilt de räntekänsliga delarna som bygginvesteringar och hushållskonsumtion. Det började också synas allt tydligare tecken på att arbetsmarknaden dämpades: antalet varsel ökade, nyanmälda lediga platser minskade och arbetslösheten började stiga. Mot slutet av året bedömdes det samlade resursutnyttjandet i ekonomin vara lägre än normalt. Vid det penningpolitiska mötet i november var detta en bidragande orsak till att direktionen bedömde att inflationstrycket hade dämpats och att de svagare konjunktursiktterna talade för att nedgången mot en varaktigt låg och stabil inflation skulle fortsätta.

Diagram 9 Olika mått på resursutnyttjande

Procent

Anm.: Gapen avser BNP:s och sysselsättningens avvikelse från Riksbankens bedömda trender. RU-indikatorn är ett statistiskt mått på resursutnyttjandet, den är från första kvartalet 1996 till fjärde kvartalet 2023 normaliserad så att medelvärdet är 0 och standardavvikelsen är 1. Helledragen linje avser utfall (kv 4 är baserat på utfallet för SCB:s BNP-indikator), streckad linje avser Riksbankens prognos från Penningpolitisk rapport november 2023.

Källor: SCB och Riksbanken.

Förluster till följd av Riksbankens värdepappersinnehav

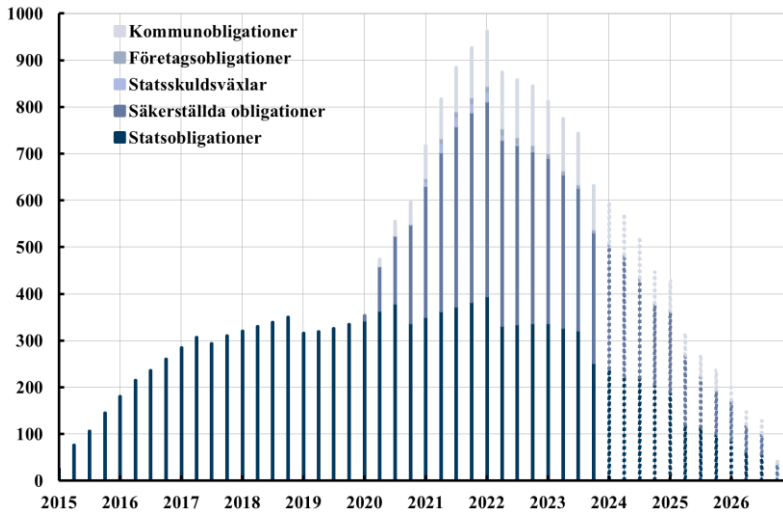
Efter den globala finanskrisen 2008, och särskilt under och efter pandemin, köpte Riksbanken och många andra centralbanker värdepapper. Syftet var att se till att penningpolitiken skulle få önskad effekt, stimulera efterfrågan i ekonomin, få upp inflationen och upprätthålla förtroendet för inflationsmålet. Under 2023 genomförde Riksrevisionen en granskning av Riksbankens värdepappersköp 2015–2021. Rapporten offentliggjordes den 6 december. I den framkommer att Riksrevisionen anser att tillgångsköpen överlag genomförts på ett transparent sätt och med ett gediget beslutsunderlag och att Riksrevisionen bedömer att tillgångsköpen i inledningen av pandemin minskade pandemins påverkan på ekonomin genom att motverka den finansiella stressen, hålla ränteläget lågt och upprätthålla en fungerande kreditförsörjning.

En oundviklig konsekvens av att centralbankerna byggde upp ett stort innehav av obligationer och andra värdepapper var att de tog på sig en ränterisk som kan leda till finansiella förluster eller vinster om räntorna stiger eller sjunker snabbt. Den snabba uppgången i inflationen och räntorna de senaste åren har medfört att risken för finansiella förluster har materialiserats på mycket kort tid och att förlusterna har blivit stora. Riksrevisionen menar i sin rapport att kostnaderna för tillgångsköpen blivit större än vad som förutsågs, och att förväntade kostnader, risker och sidoeffekter kunde beskrivits tydligare. Riksbanken redovisade en stor finansiell förlust för 2022, och det egna kapitalet blev negativt efter resultatdispositionen 2023 (se även kapitlet Tillgångsförvaltning).

I slutet av 2021 avslutade Riksbanken sitt pandemiprogram för köp av värdepapper, det vill säga nettoköpen upphörde, och under 2022 minskade Riksbankens innehav något (se diagram 10). Från och med 2023 görs inte längre några återinvesteringar för att kompensera för de papper som förfaller. Under 2023 beslutade direktionen också att sälja statsobligationer så att innehavet av värdepapper skulle normaliseras i snabbare takt. I februari beslutade man att inleda försäljningarna från och med april, och i juni beslutade man att öka takten i försäljningarna från och med september. I november kommunicerade direktionen att Riksbanken övervägde att öka försäljningstakten ytterligare under 2024.

Diagram 10 Riksbankens värdepappersinnehav

Miljarder kronor

Anm.: Streckade staplar en framskrivning av Riksbankens värdepappersinnehav, såsom den angavs i den penningpolitiska rapporten i november 2023. Den bygger på förfall samt beslutet att inga tillgångsköp görs efter 2022 och att statsobligationer säljs till ett nominellt värde av 5 miljarder SEK per månad.

Källa: Riksbanken.

Penningpolitiskt utvecklingsarbete

Riksbanken fortsatte under året att fokusera på att utreda inflationens drivkrafter i sitt penningpolitiska utvecklingsarbete. Viktiga frågeställningar handlade om företagens prissättningsbeteende, växelkursens genomslag på inflationen och penningpolitikens effekter på resursutnyttjandet i svensk ekonomi. I tabell 2 sammanställs de penningpolitiskt relaterade studierna.

En lärdom i Redogörelsen för penningpolitik 2022 var att Riksbanken skulle kunna använda scenarier i större utsträckning i den penningpolitiska analysen och kommunikationen. I de penningpolitiska rapporterna har Riksbanken under 2023 därför valt att i större utsträckning använda scenarier för penningpolitisk kommunikation. Ett viktigt budskap kring scenarierna har varit att Riksbanken skulle reagera med penningpolitiken på ett annorlunda sätt om inflationen skulle bli oväntat hög än om den skulle bli oväntat låg. Ytterligare ett viktigt budskap har varit vikten av att reagera i tid om inflationen skulle bli oväntat hög. Kostnaderna för ekonomin kan bli mycket stora om Riksbanken avvaktar och i stället behöver höja räntan senare.

Tabell 2 Penningpolitiskt relaterade studier gjorda 2023

Fördjupningar i den penningpolitiska rapporten

Den nya riksbankslagen och det penningpolitiska ramverket, februari

Hur snabbt kommer inflationen att falla?, april

Stark arbetsmarknad i Sverige och omvärlden, juni

Kronan kommer att stärkas på sikt, september

Hushållens sparande ökade tydligt under pandemin, september

Kronans genomslag på inflationen tycks ha varit ovanligt stort, november

Ekonomiska kommentarer

C-J Belfrage, J Hansson och A Vredin, "Hur ska man se på kronans utveckling?", nr 3

H Lovéus, "Nya indikatorer på resursutnyttjandet", nr 4

N Holmer, "Företagsundersökningens nya konjunkturindikator – en tidig temperaturmätare på konjunkturen", nr 5

I Häkkinen Skans och P Wasén, "Arbetskraften, sysselsättningen och förändringar i befolkningens sammansättning", nr 6

Penning- och valutapolitik

P Holmberg och T P Tangerås, "Den svenska elmarknaden – idag och i framtiden", nr 1

Staff memo

Y Akkaya, C-J Belfrage, P Di Casola and I Strid, "The macroeconomic effects of Riksbank asset purchases during the pandemic: simulations using a DSGE model", februari

M Kilström and R Nilavongse, "Monetary policy transmission and the cash-flow channel via nominal and real interest rates", augusti

M Lindskog och H Lovéus, "Importpriser, arbetskostnader och vinster – vilken roll har de spelat i inflationsdynamiken?", september

L Thomas, "Global Currents, Local Waves: The Foreign Influences Shaping Sweden's Economy", oktober

M. Beechey Österholm och P. Gustafsson, "Estimating the effect of Riksbank government bond purchases on bond term premia and yields", december

Riksbanksstudier

"Utvärdering av Riksbankens prognoser", nr 2 30 mars

Working paper series

S Laséen, "Central bank asset purchases: Insights from quantitative easing auctions of government bonds", nr 419

Y Akkaya, C-J Belfrage, P Di Casola and I Strid, "Effects of foreign and domestic central bank government bond purchases in a small open economy DSGE model: Evidence from Sweden before and during the coronavirus pandemic", nr 421

N Amberg, T Jacobson, V Quadrini and A Rogantini Picco, "Dynamic Credit Constraints: Theory and Evidence from Credit Lines", nr 422

E Ahlander, M Carlsson and M Klein, "Price Pass-Through Along the Supply Chain: Evidence from PPI and CPI Microdata", nr 426

M Blix Grimaldi and S Kapoor, "Fed QE and bank lending behaviour: a heterogeneity analysis of asset purchases", nr 428

E. Bylund, J. Iversen and A. Vredin, "Monetary policy in Sweden after the end of Bretton Woods", nr 429

Fler penningpolitiska möten

I september 2023 beslutade direktionen att från och med 2024 öka antalet ordinarie penningpolitiska möten från fem till åtta per år. Man bedömde att fler beslutstillfällen skulle komma att underlätta för Riksbanken att snabbare anpassa penningpolitiken till rådande situation och oftare kommunicera en samlad syn på den ekonomiska utvecklingen. Detta skulle bidra till att säkra en förutsägbar penningpolitik. Jämfört med de flesta andra centralbanker har Riksbanken haft ett färre antal penningpolitiska möten. Med detta beslut avslutar Riksbanken till internationell praxis.

Penningpolitiska protokoll med en beslutsbilaga kommer att publiceras efter samtliga möten. Tiden mellan det penningpolitiska mötet och publicering av protokollet kortas till cirka fem arbetsdagar. Vid fyra av de åtta penningpolitiska mötena kommer en penningpolitisk rapport med fullständiga prognoser att publiceras. Antalet penningpolitiska rapporter minskar därmed från fem till fyra.

Tillgångsförvaltning

Riksbankens tillgångsförvaltning ska enligt 9 kap. 1 § riksbankslagen uppfylla följande allmänna bestämmelser:

- Riksbanken ska förvalta tillgångar i syfte att kunna fullgöra sina uppgifter och befogenheter och generera tillräcklig avkastning för att finansiera sin verksamhet.

Tillgångarna ska förvaltas med låg risk och med beaktande av Riksbankens ställning som centralbank och syftet med tillgångsinnehavet.

Vid förvaltningen ska särskild vikt fästas vid hur en hållbar utveckling kan främjas utan att det görs avkall på kraven i första och andra styckena.

Under 2023 uppgick Riksbankens redovisade resultat till 16,2 miljarder kronor. Årets vinst förklaras främst av ränteintäkterna för innehavet av svenska och utländska värdepapper. Resultatet påverkades även positivt av de valuta-säkringstransaktioner som Riksbanken genomförde för att minska valutarisken i valutareserven. Riksbankens totala resultat, som omfattar både realiserade och orealiserade resultat, uppgick till 11,0 miljarder kronor.

Riksbanken kan ha ett litet eller negativt eget kapital och ändå fungera som vanligt. På längre sikt behöver dock Riksbankens kapital bli större för att Riksbankens finansiella oberoende ska säkerställas. Efter den stora förlusten under 2022 är Riksbankens eget kapital enligt årsredovisningen för 2023 lägre än en tredjedel av den lagstadgade målnivån för det egna kapitalet. Därmed ska Riksbanken göra en framställning till riksdagen om att återställa det egna kapitalet. Framställningen kommer att överlämnas till riksdagen efter det att Riksbanken överlämnat årsredovisningen och Riksbanksfullmäktige tagit beslut om resultatdispositionen för räkenskapsåret 2023.

Finansiella tillgångar och skulder

Merparten av Riksbankens finansiella tillgångar utgörs av värdepapper i svenska kronor som Riksbanken köpt i penningpolitiskt syfte. Under 2015 började Riksbanken köpa svenska statsobligationer för att motverka den låga inflationen. Efter coronapandemins utbrott köpte Riksbanken även andra svenska värdepapper för att stötta ekonomin och motverka problem på de finansiella marknaderna.

En annan stor del av tillgångarna utgörs av guld- och valutareserven. Denna säkerställer att Riksbanken vid behov kan ge tillfälligt likviditetsstöd i utländsk valuta och intervensera på valutamarknaden. Valutareserven består av räntebärande värdepapper i utländsk valuta med hög likviditet och låg kreditrisk, i huvudsak statsobligationer.

Bland Riksbankens tillgångar finns också fordringar på Internationella valutafonden (IMF). En del av de fordringarna är Riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter (SDR) och resten utgörs av lån till IMF. Från och med den 1 januari 2023 ska Riksbanken finansiera ny utlåning till IMF genom upplåning från Riksgälden.

Riksbankens finansiella skulder består till största delen av banksystemets fordringar i svenska kronor på Riksbanken. Detta beror huvudsakligen på att Riksbanken lånar svenska kronor från banksystemet för att finansiera sitt innehav av svenska och utländska värdepapper. När bankernas samlade fordringar överstiger deras samlade skulder i svenska kronor till Riksbanken har banksystemet ett likviditetsöverskott gentemot Riksbanken. Det har banksystemet haft sedan 2008.

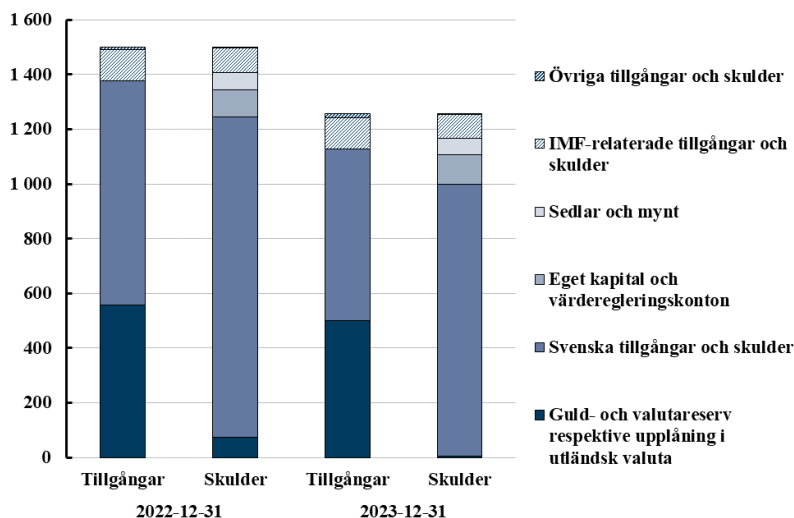
Under 2023 hade Riksbanken även finansiella skulder i utländsk valuta som Riksbanken tidigare år lånat upp via Riksgälden för att finansiera delar av valutareserven. Dessa skulder bestod av två valutalån om 3 miljarder amerikanska dollar och 4 miljarder euro som förföll och återbetalades i februari respektive april.

Därtill har Riksbanken en skuld gentemot IMF som motsvarar värdet på de SDR som Riksbanken tilldelats av IMF.

Under 2023 minskade balansomslutningen med 244,3 miljarder kronor till 1 255,7 miljarder kronor, främst för att Riksbanken minskade sitt innehav av värdepapper i svenska kronor och för att Riksbanken återbetalade valutalån hos Riksgälden (se diagram 11). Posterna eget kapital (inklusive årets resultat) och värde regleringskonton ökade med 11,0 miljarder kronor till 109,4 miljarder kronor. Denna ökning motsvarar Riksbankens totala resultat och förklaras huvudsakligen av ränteintäkterna för Riksbankens innehav av räntebärande papper. Vid utgången av året uppgick värdet på Riksbankens finansiella tillgångar till 1 254,4 miljarder kronor (se tabell 3). Den totala avkastningen på Riksbankens finansiella tillgångar och skulder uppgick till 12,2 miljarder kronor.

Diagram 11 Riksbankens balansräkning i slutet av 2022 respektive 2023

Miljarder kronor

Källa: Riksbanken.

Tabell 3 Riksbankens finansiella tillgångar och skulder i slutet av 2023

Miljoner kronor

	Tillgångar	Skulder	Avkastning		
			Ränta	Valuta	Total
Guld- och valutaresev	502 843	3 374	19 987	2 864	22 851
Guldreserv	83 928	–	–	7 440	7 440
Valutaresev	418 915	3 374	19 987	–4 576	15 411
Derivatinstrument	5 299	–	–163	–	–163
Valutalån	–	2 606	–171	–1 027	–1 198
IMF	116 078	88 231	998	–674	324
Penningpolitiska instrument	630 140	987 169	–9 654	–	–9 654
Värdepapper i SEK	629 927	–	29 014	–	29 014
Stående faciliteter	213	246 516	–6 765	–	–6 765
Riksbankscertifikat	–	740 653	–31 903	–	–31 903
Totalt	1 254 360	1 081 380	10 997	1 163	12 160

Anm.: Tabellen visar finansiella tillgångar och skulder i Riksbankens balansräkning. Beräkningen av avkastningen baseras på både tillgångar och skulder och redovisas i tabellen för Riksbankens nettofordringar.

Källa: Riksbanken.

Penningpolitiska instrument

Vid årets slut uppgick det sammanlagda marknadsvärdet på Riksbankens penningpolitiska tillgångar och skulder till 630,1 respektive 987,2 miljarder kronor (se tabell 4).

Tabell 4 Riksbankens penningpolitiska instrument i slutet av 2023*Miljoner kronor*

	Tillgångar	Skulder	Avkastning
Värdepapper i svenska kronor	629 927	–	29 014
Statsobligationer	262 012	–	11 061
Statsskuldväxlar	–	–	10
Säkerställda obligationer	270 882	–	13 098
Kommunobligationer	90 273	–	4 317
Företagsobligationer	6 760	–	528
Stående faciliteter	213	246 516	–6 765
Riksbankscertifikat	–	740 653	–31 903
Totalt	630 140	987 169	–9 654

Anm.: Tabellen visar penningpolitiska tillgångar och skulder i Riksbankens balansräkning. Beräkningen av avkastningen baseras på både tillgångar och skulder och redovisas i tabellen för Riksbankens nettofordringar.

Källa: Riksbanken.

Innehavet av värdepapper i svenska kronor minskade

Under året beslutade direktionen att minska Riksbankens innehav av svenska värdepapper i snabbare takt än genom enbart förfall (se även kapitel Varaktigt låg och stabil inflation). Riksbanken började därför sälja svenska nominella och reala statsobligationer i april 2023. Sammantaget över året bidrog försäljning och förfall till att innehavet av svenska värdepapper minskade med nominellt 212,2 miljarder kronor (se tabell 5).

Tabell 5 Riksbankens innehav av svenska värdepapper i slutet av 2022 respektive 2023 och förändring av innehavet under 2023*Miljoner kronor*

	Innehav 2022-12-31	Försäljning 2023	Förfall 2023	Innehav 2023-12-31
Statsobligationer	338 365	30 425	55 409	252 531
Statsskuldväxlar	2 500	–	2 500	–
Säkerställda obligationer	367 500	–	87 900	279 600
Kommunobligationer	125 154	–	31 870	93 284
Företagsobligationer	10 863	–	4 069	6 794
Totalt	844 382	30 425	181 748	632 209

Anm.: Tabellen visar det nominella värdet på försäljning, förfall och innehav av svenska värdepapper.

Källa: Riksbanken.

Största innehavet bestod av svenska säkerställda obligationer

Det sammanlagda marknadsvärdet på Riksbankens innehav av svenska värdepapper uppgick i slutet av året till 629,9 miljarder kronor. Den genomsnittliga återstående löptiden för värdepapperen var då 3,3 år, och deras återstående löptid sträckte sig mellan 15 dagar och knappt 22 år (se diagram 12). Under året uppgick avkastningen på värdepapperen till 29,0 miljarder kronor eller 4,3

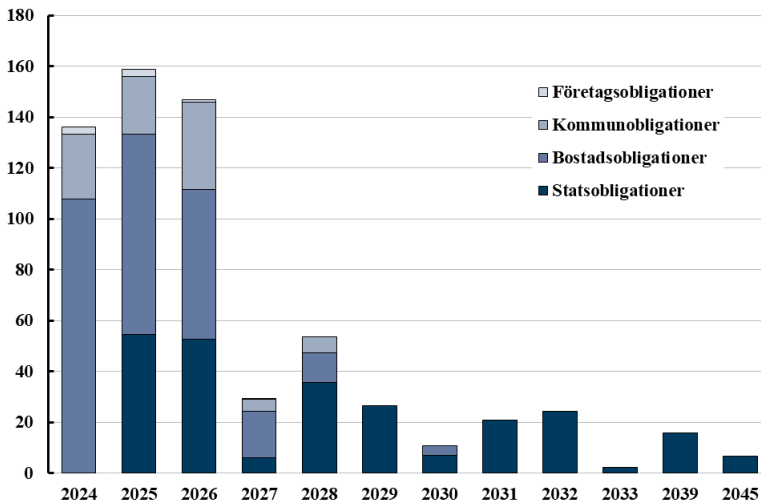
procent. Avkastningen förklaras huvudsakligen av att delar av tidigare års värdepappersnedskrivningar återfördes som ränteintäkter. Därtill påverkades värdet på innehavet positivt av att svenska marknadsräntor föll under året.

Vid årets slut bestod värdepappersinnehavet till största delen av säkerställda obligationer utgivna av sju olika institut. En annan stor del av innehavet utgjordes av nominella och reala statsobligationer, varav 84 procent av det nominella beloppet bestod av nominella statsobligationer. Riksbankens innehav av svenska statsskuldväxlar förföll i mars.

De kommunobligationer som Riksbanken hade vid årets slut var utgivna av 19 olika svenska kommuner och regioner samt Kommuninvest i Sverige AB. Riksbanken hade även företagsobligationer utgivna av 46 olika svenska icke-finansiella företag. Innehavet av företagsobligationer utgjordes till 58 procent av det nominella värdet av obligationer utgivna av svenska fastighetsbolag.

Diagram 12 Förfallostruktur för Riksbankens innehav av svenska värdepapper i slutet av 2023

Miljarder kronor

Anm.: Diagrammet visar det nominella värdet på Riksbankens innehav av svenska värdepapper och när de olika typerna av värdepapper förfaller.

Källa: Riksbanken.

Försäljningar och förfall av svenska värdepapper fick banksystemets fordringar på Riksbanken att minska

Det svenska banksystemet har ett likviditetsöverskott gentemot Riksbanken som huvudsakligen beror på att Riksbanken köpt svenska värdepapper av bankerna. På motsvarande sätt som dessa köp ökar likviditetsöverskottet i banksystemet, minskar överskottet när Riksbankens innehav av svenska värdepapper minskar. Eftersom Riksbanken sålde svenska värdepapper samtidigt som

delar av innehavet förföll, minskade likviditetsöverskottet och därmed bank-systemets fordringar på Riksbanken under 2023.

Banker som är penningpolitiska motparter till Riksbanken får placera likviditetsöverskottet hos Riksbanken i två olika penningpolitiska instrument – antingen i en stående inlåningsfacilitet över natten eller i riksbankscertifikat med en veckas löptid. Från och med den 14 februari började Riksbanken erbjuda större volymer i de veckovisa auktionerna av riksbankscertifikat, motsvarande banksystemets hela likviditetsöverskott. Därigenom ökade placeringarna i riksbankscertifikat medan placeringarna i inlåningsfaciliteten över natten minskade.

Vid årets slut uppgick banksystemets totala placeringar hos Riksbanken till 987,2 miljarder kronor, vilket är en minskning med 171,0 miljarder kronor från föregående år. Banksystemets placeringar utgör en räntebärande skuld för Riksbanken, och på grund av att styrräntan var positiv uppgick Riksbankens räntekostnad för placeringarna till 38,7 miljarder kronor.

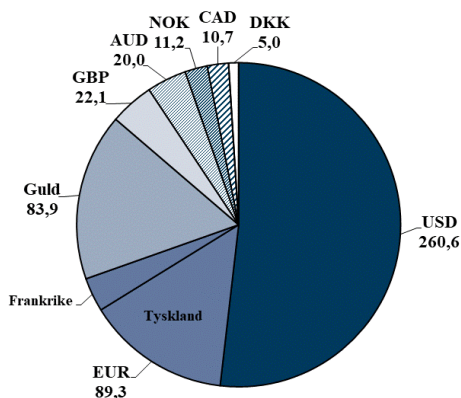
Guld- och valutareserven

Guld- och valutareserven ska förvaltas så att Riksbanken alltid står redo att uppfylla sina åtaganden (9 kap. 1 § riksbankslagen). Reserven måste därför vara utformad så att den vid behov kan användas för att ge tillfälligt likviditetsstöd till banker verksamma i Sverige, intervensera på valutamarknaden och fullgöra Sveriges del i IMF:s internationella långivning. Dessutom är reserven utformad för att sprida Riksbankens finansiella risker och ge en långsiktig avkastning som bidrar till att värna Riksbankens finansiella oberoende.

Riksbankens beredskap att med kort varsel kunna ge tillfälligt likviditetsstöd i utländsk valuta ställer stora krav på guld- och valutareservens sammansättning. Valutareserven består därför huvudsakligen av tillgångar som snabbt kan omvandlas till likvida medel, främst statsobligationer i amerikanska dollar och euro. Vid årets slut uppgick det sammanlagda marknadsvärdet på guld- och valutareserven till 502,8 miljarder kronor (se diagram 13).

Diagram 13 Guld- och valutareservens sammansättning i slutet av 2023

Miljarder kronor

Anm.: Diagrammet visar marknadsvärdet på guld- och valutareserven inklusive upplupna räntor.
Källa: Riksbanken.

Inga större förändringar av tillgångarna i valutareserven

Direktionen beslutar om en finansiell risk- och investeringspolicy som fastställer principerna för investeringar i guld- och valutareserven (9 kap. 2 § riksbankslagen). I policyn anges vilka begränsningar som gäller för förvaltningen. Begränsningarna fastställs med utgångspunkt i det så kallade beredskapsbehovet som anger vilka valutor Riksbanken kan behöva av beredskapskäl. Riksbanken tar även hänsyn till avkastning och risk när valutareservens sammansättning bestäms. Vidare tar Riksbanken hänsyn till hållbarhet i valet av tillgångar genom att, i den mån det är möjligt, begränsa det sammanlagda koldioxidavtrycket utan att väsentligt minska avkastningen eller öka risken. Dessutom bedömer Riksbanken nya tillgångar utifrån faktorer som klimat, socialt ansvar och styrning innan de kan inkluderas i valutareserven.

Vid mitten av 2023 valde Riksbanken att öka räntekänsligheten något i valutareserven eftersom det bedömdes vara bra för avkastningen på sikt. Förändringen ska ses mot bakgrund av den stora ränteuppgång som ägde rum under 2022 och att Riksbanken då valde att ha en lite lägre räntekänslighet än normalt i valutareserven. Vid slutet av 2023 uppgick valutareservens räntekänslighet till 4,2, mätt som modifierad duration.

Riksbanken valutasäkrade en del av valutareserven

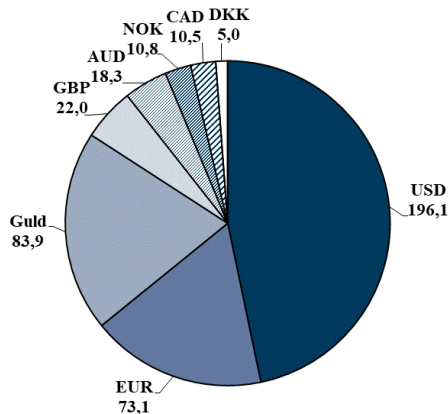
Valutareservens värde i svenska kronor påverkas av förändringar i marknadspriser som valutakurser och räntor. När kronan försvagas ökar valutareserven i värde och när den stärks minskar valutareserven i värde. Detta innebär att Riksbanken är exponerad mot valutarisk. Valutarisken utgör en stor del av Riksbankens totala finansiella risker.

För att hantera de finansiella riskerna behöver Riksbanken ha ett tillräckligt stort kapital som en buffert mot framtida förluster. Riksbankens kapital minskade dock väsentligt efter att Riksbanken redovisade en stor förlust under 2022. För att upprätthålla en sund riskhantering bedömde Riksbanken under 2023 att det var lämpligt att minska valutarisken genom att valutasäkra en del av valutareserven. Detta ansågs vara särskilt lämpligt mot bakgrund av att Riksbanken bedömde att kronan skulle stärkas framöver. I september beslutade direktionen därför att Riksbanken skulle sälja 8 miljarder amerikanska dollar och 2 miljarder euro mot svenska kronor. Valutasäkringen inleddes den 25 september 2023 med målet att vara helt genomförd inom fyra till sex månader från start. Åtgärden syftar till att begränsa Riksbankens förluster om kronan stärks och har inte något penningpolitiskt syfte. Riksbanken ska upprätthålla valutasäkringen till dess att Riksbanken beslutar något annat.

Sammantaget under året sålde Riksbanken 6,7 miljarder amerikanska dollar och 1,2 miljarder euro. Riksbankens valutasäkring bidrar till att guld- och valutareservens valutaexponering skiljer sig från reservens tillgångsfördelning. Valutaexponeringen i slutet av året framgår av diagram 14.

Diagram 14 Guld- och valutareservens valutaexponering i slutet av 2023

Miljarder kronor

Anm.: Diagrammet visar guld- och valutareservens valutaexponering inklusive upplupna räntor. Beräkningen av valutaexponeringen baseras på både tillgångar och skulder (inklusive derivatinstrument) och redovisas för Riksbankens nettofordringar.

Källa: Riksbanken.

Guldreserven behövs oförändrad

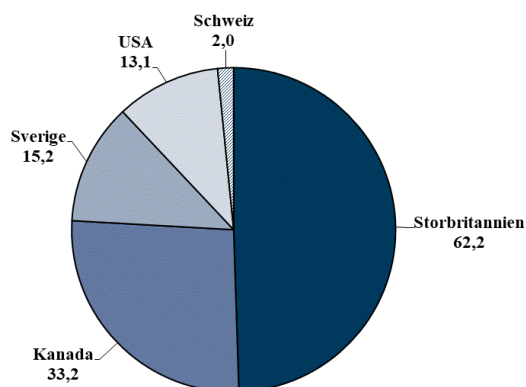
Riksbanken har en guldreserv som uppgår till 125,7 ton guld. Guldets är en finansiell tillgång som i likhet med valutareserven syftar till att säkerställa att Riksbanken kan utföra sina uppdrag. Riksbankens guldreserv förvaras av centralbankerna i Storbritannien (Bank of England), Kanada (Bank of Ca-

nada), USA (Federal Reserve Bank of New York) och Schweiz (Swiss National Bank) samt i Riksbankens egen depå i Sverige (se diagram 15). Nästan hälften av guldreserven förvaras i Storbritannien där den mest likvida och centrala marknadsplatsen för handel med fysiskt guld har sin bas. Genom placeringen hos Bank of England kan en stor del av Riksbankens guld omsättas med mycket kort varsel om så skulle behövas.

I likhet med tidigare år förvarade Riksbanken guld även för en annan centralbanks räkning under 2023.

Diagram 15 Guldreservens förvaring i slutet av 2023

Ton

Källa: Riksbanken.

Positiv avkastning på guld- och valutareserven

Under året uppgick avkastningen på guld- och valutareserven till 22,9 miljarder kronor eller 4,1 procent. Det största bidraget till avkastningen var räntevinsten som uppgick till 20,0 miljarder kronor. Den positiva räntevinsten förklaras främst av räntetäkterna för innehavet av utländska obligationer, men även av att värdet på obligationerna ökade då utländska marknadsräntor föll under året. Ett annat positivt bidrag till avkastningen kom från guldreserven. Guldpriset i amerikanska dollar ökade med 13,7 procent, men eftersom kronan stärktes mot dollarn ökade värdet på guldreserven uttryckt i kronor med endast 9,7 procent eller 7,4 miljarder kronor. Den stärkta kronan bidrog dessutom till att valutaavkastningen på valutareserven var negativ och uppgick till -4,6 miljarder kronor. Valutaavkastningen minskade då kronan stärktes under året. Minskningen begränsades dock av att Riksbanken började valutasäkra en del av valutareserven i slutet av september. Genom valutasäkringstransaktionerna realiserades valutavinster som bidrog till avkastningen med 10,3 miljarder kronor. Den sammanlagda avkastningen på valutareserven uppgick till 15,4 miljarder kronor eller 3,2 procent.

Riksbankens finansiella åtagande mot Internationella valutafonden

Riksbanken har olika uppgifter och befogenheter gentemot Internationella valutafonden (IMF) enligt 6 kap. 2–4 §§ riksbankslagen.

Riksbanken bidrar till IMF:s finansiering via insatskapital och lånearrangemang och har under många år haft beredskap att använda guld- och valutareserven för att möta åtagandena mot fonden (se tabell 6). Sedan januari 2023 finansieras ny utlåning till IMF genom upplåning från Riksgälden. Värdet på denna upplåning uppgick vid årets slut till 2,6 miljarder kronor.

Tabell 6 Riksbankens återstående finansiella åtagande mot IMF

Miljoner SDR och kronor

	2023-12-31		2022-12-31	
	SDR	SEK	SDR	SEK
Särskilda dragningsrätter (SDR)	12 654	170 689	12 785	177 978
Insatskapital (kvot)	3 175	42 824	3 145	43 785
New Arrangements to Borrow	4 507	60 794	4 490	62 502
Kreditavtal	3 188	43 004	3 188	44 381
Poverty Reduction and Growth Trust	696	9 385	708	9 851
Totalt återstående åtagande	24 220	326 696	24 316	338 497

Anm.: Åtagandet som gäller särskilda dragningsrätter (SDR) är beräknat som ett tilldelat belopp plus två gånger det tilldelade beloppet minskat med Riksbankens innehav av SDR. Enligt IMF-stadgarna kan Riksbanken bli ålagd att köpa SDR mot utländsk valuta till ett belopp som innebär att Riksbankens sammanlagda innehav av SDR uppgår till högst 300 procent av den ordinarie tilldelningen. Se även noterna 2, 21 och 39 i Balans- och resultaträkning för en mer utförlig redogörelse för åtagandet mot IMF.

Källa: Riksbanken.

Under året ökade Riksbankens fordringar på IMF med 25 miljoner kronor till 116,1 miljarder kronor (se tabell 3). Denna ökning förklaras främst av ökad utlåning till IMF. Riksbankens skuld till IMF minskade med 2,6 miljarder kronor och uppgick till 88,2 miljarder kronor vid årets slut. Anledningen till denna minskning var att kronan stärktes mot den valutakorg som värderingen av särskilda dragningsrätter (SDR) baseras på. Ränteavkastningen på nettofordringarna uppgick under året till 998 miljoner kronor. Riksbankens åtaganden mot fonden beskrivs närmare i avsnittet Internationell verksamhet samt Balans- och resultaträkning.

Redovisat resultat och kapital

Riksbankens räntebärande tillgångar behöver ge, och har hittills gett, tillräcklig avkastning för att täcka bankens kostnader och därmed bidra till att Riksbanken ska kunna vara en finansiellt oberoende myndighet. En viktig anledning till det finansiella oberoendet är att en tillräckligt stor del av den skuld som finansierar Riksbankens tillgångar har varit räntefri. Den räntefria skulden består av Riksbankens kapital samt mängden sedlar och mynt.

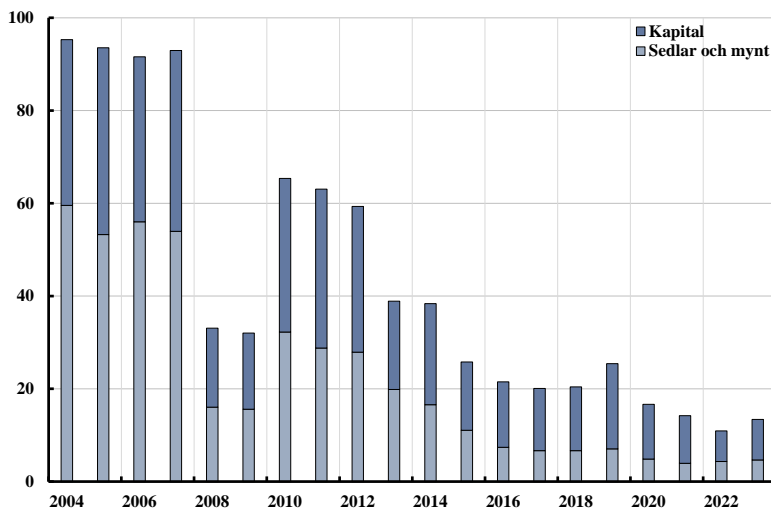
I Riksbankens årsredovisning för 2022 redogjordes för den förlust som har lett till att Riksbanken nu har ett negativt eget kapital och därmed en historiskt

sett mycket liten andel räntefri skuld (se diagram 16). På den del av skulden som inte är räntefri betalar Riksbanken en ränta som är mycket nära kopplad till styrrentan. Denna steg kraftigt under 2022 och har fortsatt stiga under 2023. Sammantaget innebär detta att det blir svårare att täcka bankens kostnader med avkastningen från de räntebärande tillgångarna.

För 2023 gör Riksbanken en vinst motsvarande 16,2 miljarder kronor (se diagram 17). Vinsten beror på flera faktorer. En faktor är att marknadsvärdet på innehavet av räntebärande värdepapper steg när marknadsräntorna i Sverige och omvärlden sjönk under slutet av året. Det medförde att nedskrivningarna på svenska och utländska värdepappersinnehavet blev lägre än förväntat. En annan är att 10,3 miljarder kronor av tidigare orealiserade vinster i utländsk valuta har realiserats när Riksbanken valutasäkrat en del av valutareserven. Dessa vinster har överstigit de nedskrivningar om 1,4 miljarder kronor som gjordes av Riksbankens räntebärande tillgångar i både svenska kronor och utländsk valuta.

Diagram 16 Räntefri skuld som andel av balansomslutningen

Procent

Anm.: I räntefri skuld ingår värdet av sedlar och mynt samt kapital som i sin tur består av eget kapital, orealiserade vinster på värde regleringskonton samt finansiella riskavsättningar.

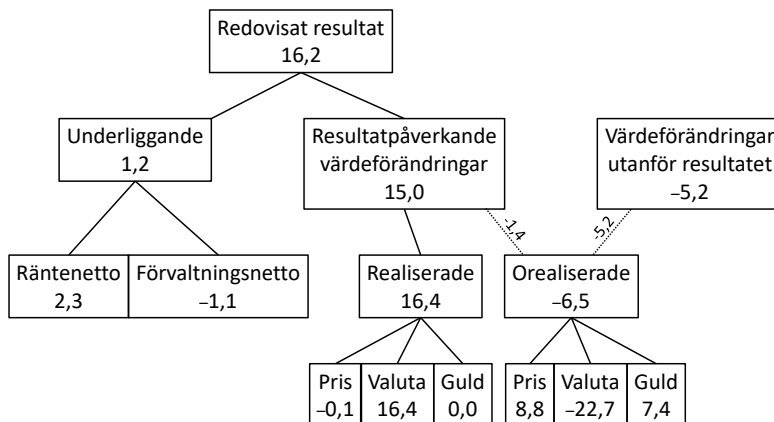
Källa: Riksbanken.

Redovisad vinst till följd av realiserade valutavinster och högre marknadsvärden

Riksbankens resultat kan delas in i två delar: det underliggande resultatet respektive värdeförändringar av Riksbankens innehav av utländska och svenska räntebärande värdepapper.

Figur 2 Sammansättning av Riksbankens redovisade resultat

Miljarder kronor

Underliggande resultat

I det underliggande resultatet ingår ränteintäkter från tillgångarna, räntekostnader för skulderna (skillnaden mellan dessa brukar kallas räntenetto), övriga intäkter från exempelvis avgifter samt kostnader för att driva bankens verksamhet. Räntenettet gynnas av att en del av Riksbankens skuldsida är räntefri. Utestående sedlar och mynt är en del av Riksbankens räntefria skuld och bidrar till den del av räntenettet som vanligtvis kallas för seignorage (se även avsnittet Vad är seignorage och vilken betydelse har det?). Även Riksbankens kapital utgör en räntefri skuld som gynnar räntenettet.

Riksbankens förvaltningsnetto visar på kostnaderna för Riksbankens verksamhet justerat för de intäkter som Riksbanken får via till exempel avgifter för RIX-systemet.

Eftersom det underliggande resultatet inte direkt påverkas av värdeförändringar är det förhållandevis stabilt och därmed en relativt bra indikator för Riksbankens långsiktiga finansiella intjäning. Den underliggande delen av resultatet har de senaste tio åren varit i genomsnitt 2,6 miljarder kronor, och för 2023 blev den 1,2 miljarder kronor (se diagram 18). En viktig orsak till att det underliggande resultatet för 2023 är lägre än det historiska genomsnittet är att räntekostnaderna steg för bankernas inlåning hos Riksbanken.

Värdeförändringar

Riksbanken följer redovisningsriktlinjerna i ECBS. Dessa ger möjlighet att välja om penningpolitiskt motiverade värdepappersinnehav ska redovisas till marknadsvärde eller upplupet anskaffningsvärde (se även kapitlet Redovisningsprinciper). Riksbanken bokför dock alla sina tillgångar till marknadsvärde. Värdet på tillgångarna påverkas av förändringar i marknadspriser, som valutakurser och räntor. När obligationsräntorna stiger faller marknadspriset

på obligationer och vice versa. När kronan försvagas ökar värdet på utländska tillgångar i kronor räknat och vice versa.

Värdeförändringarna på Riksbankens tillgångar kan vara realiserade eller orealiserade. Realiserade värdeförändringar uppstår när tillgångar säljs och leder till ett kassaflöde. Orealiserade värdeförändringar visar vad vinsten eller förlusten på en tillgång skulle bli om den realiserades, det vill säga om den såldes till aktuellt marknadspris. Så länge Riksbanken inte avyttrar tillgången förknippas inte värdeförändringen med något kassaflöde men den kan ändå påverka det redovisade resultatet.

I det redovisade resultatet ingår endast värdeförändringar i form av realiserade vinster och förluster, samt de orealiserade förluster som leder till nedskrivningar. Värdeförändringar som under året leder till orealiserade vinster bokförs i stället mot värde regleringskonton (se även avsnittet Riksbankens kapital är mer än bara eget kapital).

De sammantagna värdeförändringarna som påverkade resultatet blev 15,0 miljarder kronor under 2023, varav 16,4 är realiserade vinster och 1,4 är orealiserade förluster (se figur 2).

Realiserade värdeförändringar

Till de realiserade värdeförändringarna på 16,4 miljarder kronor, bidrog prisförluster på -0,1 miljarder kronor, valutavinster med 16,4 miljarder kronor och guld med 0,0 miljarder kronor. Prisförlusterna består av ränterelaterade förluster på obligationer i svenska kronor med -0,5 miljarder och ränterelaterade vinster på obligationer i utländsk valuta med 0,4 miljarder kronor. De realiserade värdeförändringarna för obligationer i svenska kronor beror på att Riksbanken under 2023 sålde av en del av det svenska statsobligationsinnehavet. De realiserade valutavinsterna beror främst på valutasäkringen.

Orealiserade värdeförändringar

De orealiserade värdeförändringarna var -6,5 miljarder kronor. Dessa värdeförändringar består av prisvinster på Riksbankens tillgångar i svenska kronor och utländsk valuta motsvarande 8,8 miljarder kronor. Därtill bidrog en förändrade valutakurser med -22,7 miljarder kronor och värdeförändringen på guldinnehavet med 7,4 miljarder kronor (se figur 2).

Av de orealiserade värdeförändringarna bidrog -1,4 miljarder kronor till det redovisade resultatet. Dessa 1,4 miljarder kronor motsvarar nedskrivningar (se figur 2 och avsnittet Så fungerar värde regleringskonton i det här kapitlet). Nedskrivningarna för 2023 är förhållandevis små. Ränterelaterade nedskrivningar (så kallade priseffekter) för innehavet av svenska värdepapper bidrog med -0,5 miljarder kronor medan utländska värdepapper bidrog med -1 miljard kronor (se även Balans- och resultaträkning).

De orealiserade värdeförändringar som inte påverkar resultatet motsvarar -5,2 miljarder kronor. Dessa värdeförändringar påverkar inte det redovisade

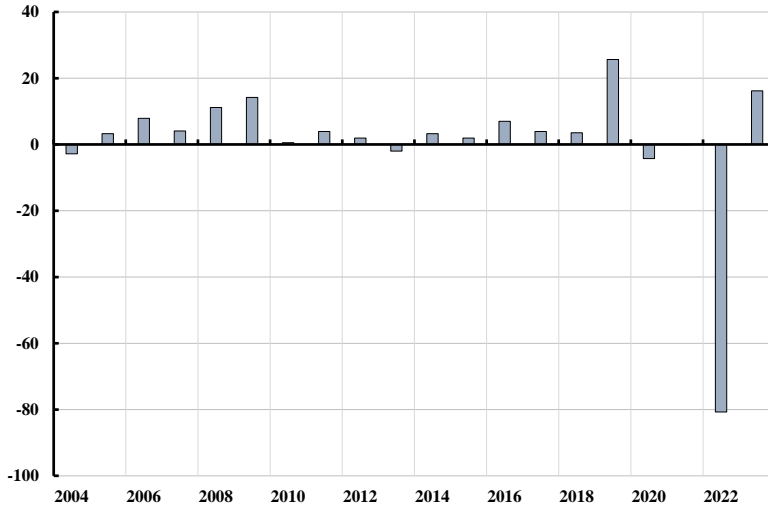
resultatet utan bokförs mot värde regleringskonton vars saldon minskar med motsvarande belopp (se figur 2).

Redovisat resultat

Det sammantagna redovisade resultatet (16,2 miljarder) utgör summan av det underliggande resultatet (1,2 miljarder kronor) och de värdeförändringar som förs till resultatet (15,0 miljarder kronor).

Diagram 17 Redovisat resultat

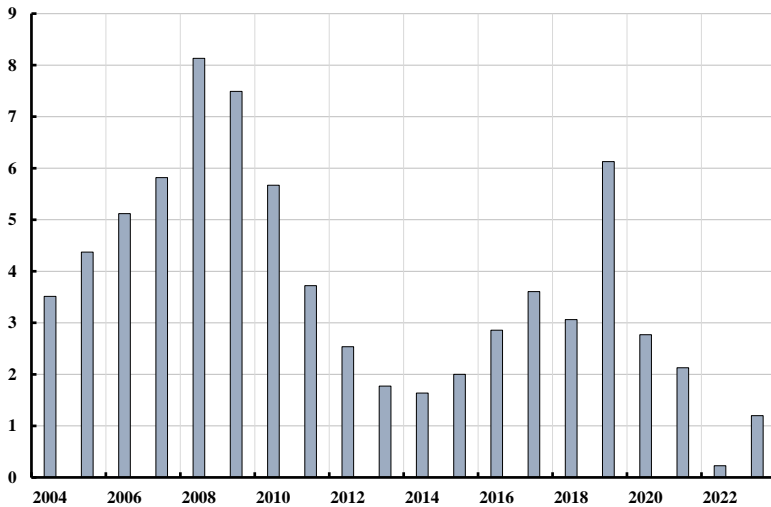
Miljarder kronor

Källa: Riksbanken.

Diagram 18 Underliggande resultat

Miljarder kronor

Anm.: I det underliggande resultatet ingår räntenetto, övriga intäkter från exempelvis avgifter samt kostnader för att driva bankens verksamhet.

Källa: Riksbanken.

Riksbankens kapital är mer än bara eget kapital

Kapital är en post på skuldsidan i Riksbankens balansräkning. Det är skillnaden mellan värdet av Riksbankens samlade tillgångar och summan av alla fordringar på Riksbanken. Riksbankens kapital består av eget kapital, orealiserade vinster på värderegleringskonton och medel som tidigare avsatts för finansiella risker, så kallade finansiella riskavsättningar.

Inga finansiella riskavsättningar för 2023

Tidigare avsatta medel för finansiella risker återfördes 2022 och bidrog därmed till att mildra den förlust som Riksbanken gjorde 2022. Därmed finns det inga avsatta medel att återföra för 2023. Riksbanken beslutade att inte göra några finansiella riskavsättningar för 2023 eftersom Riksbanken såg ett behov av att använda vinsten till att öka det egna kapitalet, som också fungerar som en buffert, i stället för att göra en riskavsättning. I och med att det inte finns några avsatta medel för finansiella risker utgörs kapitalet för närvarande endast av eget kapital och orealiserade vinster på värderegleringskonton.

Så fungerar värderegleringskonton

Riksbanken marknadsvärderar alla sina tillgångar i enlighet med ECBS riktlinjer. Det innebär att när räntor och växelkurs förändras, förändrar det också värdet på obligationerna i svenska kronor. En del av dessa förändringar påverkar det redovisade resultatet vid årsbokslut, och en del fångas i stället upp på så kallade värderegleringskonton. Dessa delas upp i tre kategorier. En kategori

fångar priseffekter som uppstår när räntor på svenska eller utländska tillgångar förändras, en annan kategori fångar effekter av växelkursen på utländska tillgångar i valutareserven och ytterligare en fångar guldvärdeeffekter.

Varje enskild tillgång motsvaras av ett värderingskonto på balansräkningens skuldsida som reflekterar priseffekter. Saldot på kontona visar skillnaden mellan tillgångens marknadsvärde och anskaffningsvärdet. Om saldot är positivt har Riksbanken gjort en realiserad vinst, och om saldot är negativt har Riksbanken gjort en realiserad förlust för tillgången i fråga. Vid årsbokslutet kvarstår realiserade vinster som positiva saldon på sina respektive värderingskonton. För alla tillgångar med negativt saldo på sitt värderingskonto förs denna realiserade förlust till årets redovisade resultat, och värderingskontot för tillgången återställs till noll. Riksbanken skriver då ned anskaffningsvärdet till det aktuella marknadsvärdet. Nedskrivningen medför att de framtida redovisade ränteintäkterna stiger i paritet med nedskrivningen om tillgångarna behålls till förfall. En nedskrivning kan liknas vid att Riksbanken sålt tillgången till rådande marknadpris och realiserat ett resultat, för att därefter köpa tillbaka tillgången till samma pris. Eftersom varje obligation motsvaras av ett separat värderingskonto för priseffekter kan det medföra realiserade förluster och nedskrivningar på vissa obligationer samtidigt som andra obligationer är förknippade med en realiserad vinst.

På motsvarande sätt finns det för varje valuta ett värderingskonto som fångar skillnaden i värdet på tillgången till rådande växelkurs och växelkursen vid anskaffning. Värderingskontot för guld innehavet visar skillnaden i marknadsvärdet på guld i svenska kronor jämfört med anskaffningsvärdet. Syftet med att använda värderingskonton är att de dämpar variationen i det redovisade resultatet och eventuella vinstutdelningar till staten. Värderingskonton fungerar som en riskbuffert som kan absorbera förluster. Det kan också ses som en försiktighetsprincip att bara låta realiserade förluster påverka det redovisade resultatet och därmed det egna kapitalet.

Riksbankens kapital för 2023 uppgår, efter årets vinst på 16,2 miljarder kronor, till 109,4 miljarder kronor. Eget kapital bidrar med -18,1 miljarder kronor men väntas, efter resultatdispositionen, stiga till -2,0 miljarder kronor. Värderingskontona uppgår till 111,4 miljarder kronor, varav realiserade guldvinster motsvarar 72,1 miljarder kronor (se även not 25).

Behov av att återställa det egna kapitalet

Syftet med det egna kapitalet är att det tillsammans med sedlar och mynt ska utgöra en räntefri finansiering som förbättrar Riksbankens räntenetto. Ett annat syfte med kapitalet är att vara en buffert mot framtida förluster. Riksbankens självfinansiering bygger på att de tillgångar som motsvaras av det egna kapitalet tillsammans med sedlar och mynt ska kunna generera tillräcklig avkastning för att Riksbanken ska kunna täcka sina förvaltningskostnader och kunna bygga kapitalbuffertar som gör banken finansiellt oberoende. I och med

att kontantmängden är liten och krympande och därmed också seignoraget, växer behovet av eget kapital.

På kort sikt påverkas inte Riksbankens förmåga att utföra sina uppdrag av att kapitalet minskat och det egna kapitalet blivit negativt. Även i en situation med negativt eget kapital kan en centralbank fungera som vanligt eftersom den alltid kan betala för sig i den egna valutan. På sikt behöver dock Riksbankens kapital öka för att bankens finansiella oberoende ska säkerställas. Riksbanken kan stärka sitt kapital antingen genom att ackumulera vinster eller genom att staten återställer det egna kapitalet. För att minska behovet av ett stort eget kapital är det viktigt att utreda hur Riksbankens finansiering på sikt kan förändras så att det finansiella oberoendet ändå kan tryggas.

Riksbankens eget kapital regleras i 8 kap. 8–10 §§ riksbankslagen och omfattas av regler för hur stort det får vara, hur eventuella vinster ska delas ut till staten samt hur det ska återställas om det blir för lågt.

Det egna kapitalet får som högst uppgå till målnivån, 60 miljarder kronor, om inte riksdagen beslutar annat. Ett belopp som motsvarar två tredjedelar av målnivån ska vara grundnivå för det egna kapitalet. Om det egna kapitalet understiger en tredjedel av målnivån, ska Riksbanken göra en framställning till riksdagen om återställning av det egna kapitalet (8 kap. 15 § riksbankslagen).

Efter 2022 års förlust är Riksbankens eget kapital enligt 2023 års årsredovisning lägre än en tredjedel av målnivån. Därmed ska Riksbanken göra en framställning för att återställa det egna kapitalet. Denna framställning kommer att överlämnas till riksdagen efter det att Riksbanken överlämnat årsredovisningen och Riksbanksfullmäktige tagit beslut om resultatdispositionen för räkenskapsåret 2023.

Resultatdispositionen i grund- och reservfonden samt balanserade vinstmedel för räkenskapsåret 2023 görs i enlighet med de nivåer för eget kapital som riksbankslagen anger som utgångspunkt men uppräknat med konsumentprisindex (KPI). Det innebär att målnivån räknas upp med den årliga procentuella förändringen i KPI under 2023, det vill säga förändringen i KPI från december 2022 till december 2023 och därmed även grund- och miniminivåerna, som definieras som två tredjedelar respektive en tredjedel av målnivån. Denna årliga procentuella förändring i KPI för december 2023 motsvarade 4,4 procent och medför att målnivån för räkenskapsåret 2023 motsvarar 62,6 miljarder kronor samt att grund- och miniminivåerna motsvarar 41,8 respektive 20,9 miljarder kronor. Det är dessa nivåer som Riksbankens resultatdisposition för 2023 baseras på.

Vad är seignorage och vilken betydelse har det?

Sedlar och mynt brukar betraktas som en skuld gentemot allmänheten. Centralbanken betalar ingen ränta på denna skuld men har kostnader för både produktion och hantering av sedlar och mynt. Genom att ge ut sedlar och mynt kan centralbanken finansiera en del av sina tillgångar. Dessa tillgångar genererar

avkastning i form av ränta och vinster. Det är denna avkastning minus kostnaden för produktion och hantering av sedlar och mynt som utgör seignoraget. Seignoraget är viktigt för att finansiera centralbankers verksamhet och bidrar till att skapa ett finansiellt oberoende.

Värdet på alla utelöpande sedlar och mynt är upptaget som en skuld i Riksbankens balansräkning. Vid utgången av 2023 uppgick detta värde till 58,5 miljarder kronor och kostnaderna för kontantförsörjningen, det vill säga hanteringen av sedlar och mynt till 0,3 miljarder kronor (se även kapitel Resultaträkning och balansräkning fördelade på verksamhetsområden). Riksbanken har inga öronmärkta tillgångar som exakt svarar mot posten sedlar och mynt, och därmed är det svårt att uppskatta exakt hur stort seignoraget i praktiken är.

Bortsett från ränteeffekterna har storleken på Riksbankens seignorage minskat under de senaste decennierna eftersom det totala värdet på utelöpande sedlar och mynt har minskat. Som andel av BNP utgjorde kontantmängden 2023 endast cirka 1 procent. Från 2022 till 2023 sjönk värdet av sedlar och mynt med 6,5 miljarder kronor.

Eftersom kontantmängden i Sverige minskar krymper också Riksbankens möjligheter att via seignoraget finansiera sin verksamhet och vara finansiellt oberoende. I dag är Riksbanken, tillsammans med Norges bank, ganska ensam om att möta en sådan situation. I de flesta avancerade ekonomier ökar fortfarande efterfrågan på kontanter, vilket skapar ett stigande seignorage som kan kompensera för förluster och bidra till att återuppbygga det egna kapitalet.

Ett stabilt och effektivt finansiellt system

Riksbanken ska enligt 3 kap. 1 § riksbankslagen uppfylla följande allmänna bestämmelse:

- Riksbanken ska, utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet, bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt, inbegripet att allmänheten ska kunna göra betalningar.

Genom analyser, bedömningar och olika åtgärder strävade Riksbanken under året efter att stärka stabiliteten och effektiviteten i det finansiella systemet, på såväl kort som lång sikt.

Riksbanken redogjorde för sin samlade bedömning i två finansiella stabilitetsrapporter. Det svenska finansiella systemet bedömdes överlag ha fungerat väl under året, även om riskerna varit större än normalt. De ökade konkursriskerna inom den kommersiella fastighetssektorn bedömdes utgöra det största hotet. Härutöver bedömdes hushållens pressade ekonomi riskera att leda till stora konsumtionsbortfall, vilket i förlängningen skulle kunna påverka den finansiella stabiliteten negativt. Riksbanken betonade att fastighetsföretagen behöver fortsätta minska sina risker och uppmanade bankerna att beakta det osäkra ekonomiska läget och se till att det finns goda marginaler ned till kapitalkraven.

Riksbanken analyserade också riskerna för att det i Sverige skulle uppkomma allvarliga störningar i det finansiella systemet liknande den amerikanska och schweiziska bankoro som uppstod under våren. Framför allt fördjupade Riksbanken analysen av stabiliteten i de svenska bankernas inlåning. Riksbanken förstärkte också sin beredskap att sätta in åtgärder om det skulle behövas.

Riksbanken analyserade även vissa strukturella förändringar i det svenska finansiella systemet för att bedöma om dessa på sikt skulle kunna leda till ökade systemrisker och arbetade med att utveckla och använda nya mått och metoder för att bättre kunna analysera och bedöma olika typer av risker.

Inom ramen för sin övervakning av den finansiella infrastrukturen fördjupade Riksbanken övervakningen av Bankgirot och breddade övervakningen till att omfatta ytterligare tre företag som bedömdes vara av särskild betydelse för den finansiella infrastrukturen. Riksbanken införde även en utlåningsfacilitet för centrala motparter (CCP).

I syfte att säkerställa en god förmåga att hantera finansiella kriser gjorde Riksbanken bland annat en genomgång av sina planer och rutiner för krishantering och uppdaterade beräkningarna av beredskapsbehovet i utländsk valuta. Riksbanken deltog också i flera krisövningar och i planeringen av en kommande gränsöverskridande krisövning. Vidare utökade Riksbanken informationen på sin hemsida om de likviditetsverktyg som Riksbanken kan använda för att motverka allvarliga störningar i det finansiella systemet.

Riksbanken arbetade även aktivt för att främja användningen av den fullt ut transaktionsbaserade referensräntan Swestr, som Riksbanken tillhandahåller sedan september 2021.

Sammantaget bedömer Riksbanken att den genom analys, bedömningar och åtgärder inom kritiska områden samt genom att påtala risker i det finansiella systemet och förorda lämpliga åtgärder för att minska dem, bidrog till stabilitet och effektivitet i det finansiella systemet.

Analys och bedömning av det finansiella systemets stabilitet och effektivitet

En central uppgift för Riksbanken inom detta verksamhetsområde är att bedöma om det finansiella systemet är stabilt och effektivt, identifiera risker för allvarliga störningar eller betydande effektivitetsförluster och redovisa sina bedömningar. Om Riksbanken bedömer att dessa risker kan påverka andra myndigheters verksamhet, ska banken underrätta dessa myndigheter och andra berörda (3 kap. 9 § riksbankslagen).

Riksbankens övervakning av den finansiella infrastrukturen redovisas i nästa avsnitt, även om infrastrukturen också är en del av det finansiella systemet. Anledningen är att riksbankslagen innehåller en specifik, och mer detaljerad, bestämmelse om denna övervakning (3 kap. 8 § riksbankslagen).

Det finansiella systemet fungerade överlag väl

Riksbankens samlade bedömning, som presenterades i två finansiella stabilitetsrapporter, var att det svenska finansiella systemet överlag fungerade väl under året, trots att det under våren var oroligt på de globala finansiella marknaderna. Riskerna bedömdes dock som högre än normalt. Orsaken var de sårbarheter som länge präglade svensk ekonomi och som innebar utmaningar när räntorna steg. Det gällde inte minst bankernas stora exponeringar mot den kommersiella fastighetssektorn, där vissa fastighetsföretag är högt skuldsatta. Även hushållen bedömdes vara känsliga för störningar till följd av deras höga skuldsättning och korta räntebindingstider.

Finansiell oro i omvärlden krävde fördjupade analyser

De ekonomiska förutsättningarna förändrades snabbt under året, framför allt innebar den höga inflationen att räntorna steg snabbt. Detta bidrog under våren till att vissa banker i USA fick problem. De banker som drabbades hade stora innehav av obligationer som snabbt föll i värde när räntorna steg. Detta oroade insättarna, som tappade förtroendet för bankerna och skyndsamt tog ut sina pengar. Denna uttagsanstormning var historisk, sett till både sin storlek och hastighet, och skapade en internationell bankoro. Riksbanken följde händelseförloppet noga och undersökte om denna typ av risker även kunde hota de svenska bankerna.

Riksbanken fördjupade framför allt analysen av stabiliteten i de svenska bankernas inlåning, för att bland annat bättre kunna bedöma riskerna för uttagsanstormningar. Analysen, som presenterades i en fördjupning i höstens finansiella stabilitetsrapport, baserades på ett nytt dataset med detaljerad information om 24 svenska bankers inlåning. De amerikanska banker som fallerade hade bland annat en stor andel inlåning som inte var garanterad av insättningsgarantin och som därmed var mer lättflyktig. Inlåningen var dessutom i stor utsträckning koncentrerad till enskilda sektorer. Riksbankens analys av inlåningen i de svenska bankerna visade att den icke-garanterade inlåningen stod för en betydligt lägre andel än i de drabbade amerikanska bankerna och att den inte heller var lika koncentrerad. Inlåningsstrukturen skilde sig således åt mellan de svenska bankerna och de drabbade amerikanska bankerna. Riksbanken konstaterade också att det var stora skillnader i inlåningens betydelse och sammansättning mellan olika typer av banker i Sverige och att de banker som hade en högre andel icke-garanterad inlåning också hade större likviditetsbuffertar. Vidare noterades att inlåningen varierade i flyktighet och att den kunde vara särskilt flyktig hos vissa mindre banker. Riksbanken bedömde att ny teknik och sociala medier dessutom generellt kan ha gjort inlåningen mer flyktig och att det därför är viktigt att fortsätta att övervaka riskerna med inlåningen. Lärdomarna från denna bankoro, och möjliga åtgärder för att minska de risker som den gav upphov till, diskuterades också i betydande utsträckning i de forum för internationellt samarbete som Riksbanken deltar i (se även kapitlet Internationell verksamhet).

En annan turbulent episod som Riksbanken analyserade närmare var den likviditetskras som uppstod i brittiska pensionsfonder under hösten 2022, när brittiska långräntor steg kraftigt till följd av ett ofinansierat budgetförslag från landets regering. Riksbanken undersökte varför problemen uppstod, hur de påverkade den finansiella stabiliteten och hur motsvarande risker och sårbarheter såg ut i Sverige. Analysen, som presenterades i ett staff memo, indikerade att den svenska marknaden inte är lika sårbar som den brittiska i ett liknande scenario, eftersom pensionsfondernas förvaltningsstrategier skiljer sig åt mellan länderna. Till exempel lånefinansierar inte svenska pensionsföretag sina räntebärande tillgångar i lika hög utsträckning, vilket minskar den typen av likviditetsrisker. Dessutom sköter de kapitalförvaltningen i högre grad internt, vilket ger dem bättre kontroll över sin finansiering. Samtidigt betonades att det är viktigt att även i fortsättningen vara vaksam på pensionsföretagens likviditetsrisker och på dessa företags sammankopplingar med övriga aktörer på de finansiella marknaderna.

Analys av risker relaterade till fler konkurser, främst i den svenska kommersiella fastighetssektorn

Att räntorna steg under året medförde också påfrestningar för fastighetssektorn, såväl i omvärlden som i Sverige. De svenska fastighetsföretagen är känsliga för stigande räntor, eftersom de har stora skulder. En stor del av skulderna

finansieras med banklån och om fastighetsföretagen inte kan betala tillbaka sina lån, riskerar bankerna att göra kreditförluster om inte säkerheterna räcker till. Detta skulle kunna riskera stabiliteten i det finansiella systemet. För att testa motståndskraften hos svenska banker om fastighetsföretagens finansiella situation skulle försämrats, genomförde Riksbanken därför förenklade stress-tester. Riksbanken analyserade också hur högre räntor och lägre intäkter skulle kunna påverka finansiella nyckeltal i olika scenarier, såväl för enskilda fastighetsföretag som för sektorn som helhet. Analyserna visade att det finns en tydlig tudelning inom sektorn. Riksbanken konstaterade att det försämrade ekonomiska läget och utvecklingen i fastighetssektorn innebar att riskerna i det svenska finansiella systemet var högre än normalt. Riksbanken betonade därför att fastighetsföretagen behövde fortsätta att minska sina finansiella risker. Bankerna bedömdes också ha en viktig roll, dels genom att upprätthålla försörjningen med krediter till livskraftiga företag, dels genom att inom ramen för sin kreditgivning ställa krav på att fastighetsföretagen vidtar åtgärder. Riksbanken uppmanade också bankerna att ha goda marginaler ned till kapitalkraven, även om deras kapitalsituation var god.

Riksbanken fördjupade även kunskapen om företagssektorn som helhet genom att analysera de företag som gått i konkurs (under och efter pandemin) och hur sårbara de företag är som fortfarande är aktiva. Analysen, som redovisades i en fördjupning i höstens finansiella stabilitetsrapport, visade att de företag som gått i konkurs haft höga skulder i förhållande till sina tillgångar och svaga kassaflöden i många år. Storleken på de samlade lånen var emellertid begränsad och konkurserna hade därför liten påverkan på bankernas kreditförluster. Av analysen framgick dock att det fortfarande fanns ungefär 40 000 aktiva företag som hade liknande kännetecken som de konkursade företagen. Riksbanken bedömde att dessa företag skulle kunna orsaka ytterligare kreditförlustreserveringar för svenska banker om de fick problem.

Analys av risker relaterade till hushållens höga skuldsättning

Hushållen, som är högt skuldsatta såväl i ett historiskt perspektiv som i en internationell jämförelse, pressades av den ökade inflationen och de stigande räntorna. De allra flesta bolånetagarna bedömdes dock kunna betala på sina lån, medan konsumtionslånetagare generellt bedömdes ha sämre betalningsförmåga. Ränteuppgången satte också ett tydligt avtryck i hushållens konsumtion. Detta bidrog till att företagens lönsamhet minskade, om än från ett starkt utgångsläge. Riksbanken bedömde att om konsumtionen minskade kraftigt skulle det kunna leda till större lönsamhetsproblem bland företagen och i förlängningen ökade kreditförluster för bankerna.

I vårens finansiella stabilitetsrapport presenterade Riksbanken en analys av hushållens ekonomiska marginaler. Den jämförde de schabloner för levnads- och driftskostnader som flera banker använder vid sina kreditprövningar, vilka inte täcker samtliga utgifter för hushållen, med hushållens faktiska levnadsomkostnader. Riksbanken bedömde att om hushållen, när de tog

sina lån, inte var medvetna om att bankernas schabloner bara omfattar en del av deras utgifter skulle det kunna innebära att hushållen vid stigande räntor blir tvungna att minska sin konsumtion mer än de hade räknat med.

En annan analys, som också presenterades i vårens finansiella stabilitetsrapport, betonade att hushållens korta räntebindingstider bidrar till att de stigande räntorna får snabbt genomslag på hushållens kassaflöden. Analysen visade också att andelen bolån med rörlig ränta ökat. Riksbanken analyserade även bostadsrättsföreningars räntebindingstider, eftersom avgiftshöjningar kan komma att påverka hushållens kassaflöden. Analysen, som presenterades i höstens finansiella stabilitetsrapport, visade att bostadsrättsföreningar typiskt sett har längre räntebindingstider än hushållen, men att räntorna på deras lån ändå stigit tydligt. Detta skulle kunna leda till att vissa föreningar behöver höja avgifterna avsevärt.

Om man vill kunna bedöma hushållens sårbarhet när finansiella förutsättningar ändras behövs dock inte enbart information om hur hushållens kostnader och skulder utvecklats utan också mer detaljerad information om utvecklingen av deras tillgångar. Riksbanken verkade därför för bättre tillgång till data över hushållens tillgångar och skulder, bland annat genom ett remissvar på betänkandet En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder (SOU 2022:51). Riksbanken tillstyrkte utredningens förslag om ny statistik över hushållens tillgångar och skulder och betonade att det är av största vikt att förslaget kommer på plats snarast möjligt. Det skulle göra det lättare att bedöma hushållens motståndskraft och även underlätta Riksbankens penningpolitiska bedömningar.

Riksbanken svarade också på en remiss om ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldssättning (SOU 2023:38), och tillstyrkte förslaget om att införa ett register som gör det möjligt för kreditgivare att vid kreditprövningar få en bild av låntagarens totala krediter. Riksbanken bedömde att förslaget kan komma att bidra till att andelen högt belånade hushåll blir lägre än vad som annars skulle vara fallet, och därmed skulle förslaget också få en positiv inverkan på den finansiella stabiliteten.

Kartläggning av strukturella förändringar i den finansiella sektorn

Utvecklingen i den finansiella sektorn är ofta snabb och Riksbanken analyserar därför nya utvecklingstendenser för att undersöka om de hotar eller kan komma att hota stabiliteten eller effektiviteten i det finansiella systemet. I den svenska banksektorn har antalet betalningar som genomförts via betalningsprodukten Buy now pay later (BNPL) vuxit kraftigt under de senaste åren, till följd av att allt fler transaktioner i e-handeln sker på detta sätt. Riksbankens analys, som presenterades i ett staff memo, visade att det kan finnas finansiella stabilitetsrisker med BNPL, bland annat eftersom de aktörer som erbjuder produkten är beroende av insättningsgaranterad inlåning för att finansiera sin affärsmodell. När BNPL-transaktionerna växer, ökar därför också hotet mot den finansiella stabiliteten. Det konstaterades vidare att myndigheter behöver få en

bättre förståelse för de risker som följer av hur BNPL-aktörerna finansierar sin verksamhet.

En annan verksamhet som vuxit kraftigt under senare år är den svenska fondsektorn, vilken nästan fyrdubblats i storlek sedan 2012. Fondsektorn verkar inte isolerat, utan är starkt sammankopplad med de globala finansmarknaderna. Med hjälp av mikrodata kartlade Riksbanken, för första gången, i detalj den svenska investeringsfondssektorns gränsöverskridande länkar från investeringar kopplade till fondmarknaden. I analysen, som presenterades i ett staff memo, framgår att den svenska fondsektorns verksamhet är koncentrerad till Sverige, men att det finns betydande och växande kopplingar till utländska marknader som kan påverka den svenska finansiella stabiliteten. Exempelvis har utländska fonder stora investeringar i svenska värdepapper. Det gäller särskilt kortfristiga värdepapper utgivna av svenska banker.

Utveckling och användning av nya mått och metoder för att kunna bedöma risker bättre

Riksbanken har under året utvecklat och använt nya mått och metoder för att förbättra möjligheterna att bedöma riskerna i det finansiella systemet. Eftersom bankers verksamhet är förenad med betydande likviditetsrisker, följer Riksbanken dessa risker noga. Ett viktigt globalt mått för att mäta sådana risker är bankernas likviditetstäckningsgrad (liquidity coverage ratio, LCR), som fokuserar på risker för brist på likviditet som uppkommer efter 30 dagar. I praktiken bortser man dock från riskerna *under* dessa första 30 dagar. Riksbanken har därför tagit fram ett kompletterande mått som beskriver riskerna under de 30 första dagarna. Detta mått presenterades i en ekonomisk kommentar. Det kompletterande måttet visade att storbankerna i Sverige inte har några påtagligt förhöjda risker på aggregerad nivå, men Riksbanken kommer att fortsätta testa storbankerna med detta mått och även testa mindre banker med det.

Cyberrisker är i dag ett av de största hoten mot det internationella finansiella systemet och dess deltagare. Riksbanken fortsatte därför sitt arbete för att stärka motståndskraften i den finansiella sektorn. En central del var att slutföra första omgången av så kallade TIBER-tester (Threat Intelligence-Based Ethical Red-teaming), som pågått under en treårsperiod. TIBER är ett ramverk för att testa cybersäkerheten hos aktörer i det finansiella systemet. Det är framtaget av ECB, och Riksbanken beslutade 2019 att börja använda det. Det är frivilligt för marknadsaktörer att delta i programmet, men bindande när de väl har valt att delta. Testerna, som innebär att en cyberattack simuleras, resulterar inte i att företagen bedöms som godkända eller icke godkända, utan syftar till att identifiera brister för att företagen sedan ska kunna förbättra motståndskraften mot cyberangrepp. Riksbanken genomförde också en enkät i syfte att undersöka hur väl olika aktörer i det finansiella systemet förmår återhämta sig efter ett kraftfullt cyberangrepp som slår ut alla kritiska tekniska system på en och samma gång och därmed hotar den finansiella stabiliteten. Enkätsvaren

visade att de aktörer som tillhandahåller kritiska funktioner, som gör det möjligt att betala, spara, investera och hantera risk, kan göra mer för att utveckla sin återhämtningsförmåga vid sådana cyberangrepp och därmed minska riskerna för den finansiella stabiliteten, bland annat genom att genomföra mer omfattande tester och övningar. Riksbanken redogjorde för sitt cybersäkerhetsarbete i ett staff memo och i en fördjupning i vårens finansiella stabilitetsrapport.

Redovisning av Riksbankens bedömningar av det finansiella systemet

Det är huvudsakligen i rapporten Finansiell stabilitet, vilken publiceras två gånger per år, som Riksbanken redovisar sin samlade bedömning av riskerna i och hoten mot det finansiella systemet samt sin värdering av systemets motståndskraft mot dessa. I rapporten redogör Riksbanken också för åtgärder som kan bidra till att göra det finansiella systemet mer robust.

Analysen av det finansiella systemet pågår dock löpande och Riksbankens analyser och bedömningar kommuniceras även via andra kanaler, som ekonomiska kommentarer och staff memos (se tabell 7). Utöver detta kommunicerar Riksbanken främst genom tal, remissvar, konsultationssvar och diskussioner med externa parter, såsom Svenskt Näringsliv, Finansdepartementet och fastighetsbolag, samt i olika internationella sammanhang.

Tabell 7 Studier under 2023 relaterade till stabilitet och effektivitet i det finansiella systemet

Fördjupningar i rapporten Finansiell stabilitet

Nya riksbankslagen ger tydligare mandat att verka för finansiell stabilitet, juni

Cyberrisker och finansiell stabilitet, juni

Inlåningen i svenska banker varierar i flyktighet, november

Företagskonkurserna ökar, november

Ekonomiska kommentarer

T Lindqvist och E Olausson, "En justerad likviditetstäckningsgrad som tar ökad hänsyn till matchning i löptider", nr 1, februari

Staff memo

M Andersson, "Likviditetskrisen i brittiska pensionsfonder ur ett svenskt perspektiv", januari

D Petersson och I Wallin Johansson, "Några frågor om utformningen av Swestr", maj

J Häggmark, K Jönsson, U Nilsson och J Stenkula von Rosen, "Cyberrisker och finansiell stabilitet", juni

S Myers, "Mapping Swedish cross-border links to the investment fund sector", augusti

N Svahn, "Buy now pay later – ett hot mot den finansiella stabiliteten?", september

Övrigt

U Stejmar och S Wollert, "Riksbankens företagsobligationsköp och perspektiv på marknaden", bidrag till en antologi inom ett forskningsprojekt om regleringsfrågor på företagsobligationsmarknaden, Stockholm Center for Commercial Law (Stockholms universitet). Antologin planeras publiceras i början av 2024.

Övervakning av den finansiella infrastrukturen

Riksbanken ska enligt 3 kap. 8 § riksbankslagen övervaka avvecklings-, betalnings- och clearingsystem, kontoföring av finansiella instrument, transaktionsregister samt annan verksamhet som är av särskild betydelse för den finansiella infrastrukturen i Sverige. Riksbanken ska även följa betalningsmarknadens utveckling.

Fördjupad övervakning av Bankgirot

Riksbanken fördjupade under året övervakningen av Bankgirot, med anledning av de förändringar som nu sker inom den svenska betalningsinfrastrukturen för att utveckla en ny infrastrukturlösning för massbetalningar. Syftet med övervakningen var att säkerställa clearing av massbetalningar och att den finansiella infrastrukturen fortsätter att vara stabil.

Bankgirot är, sedan lång tid tillbaka, Sveriges enda clearingorganisation för betalningar. Under flera år har bankerna försökt utveckla en ny infrastrukturlösning för massbetalningar, men ännu inte landat i någon ny sådan. Det har skapat en stor osäkerhet om hur framtidens betalningsinfrastruktur ska se ut, och denna osäkerhet har gjort det svårt för Bankgirot att planera långsiktigt och realistiskt (se även avsnittet Riksbankens arbete mot bakgrund av utvecklingen på betalningsmarknaden i kapitlet Säkra, effektiva och tillgängliga betalningar).

För att påtala de risker som Riksbanken identifierat hos Bankgirot träffade representanter från Riksbankens direktion representanter från Bankgirots styrelse vid flera tillfällen under året. Under dessa möten framförde direktionen att Bankgirots stabilitet är av största vikt för att betalningarna i Sverige ska kunna genomföras och att Bankgirots styrelse, och de banker som äger och ansvarar för företaget, behöver säkerställa stabiliteten på både kort och lång sikt. Vidare påtalade Riksbanken under året behovet av att Bankgirot tillsätter en till två oberoende styrelseledamöter. Riksbankens budskap till Bankgirot publicerades även i årets båda utgåvor av rapporten Finansiell stabilitet.

Övervakning av verksamhet av särskild betydelse för den finansiella infrastrukturen

Riksbanken breddade även sin övervakning i enlighet med bestämmelsen i 3 kap. 8 § riksbankslagen. Riksbankens direktion beslutade i april att börja övervaka Finansiell ID-Teknik BID AB, Getswish AB och Svenska Bankföreningens verksamhet med Dataclearingen.

Finansiell ID-Teknik BID AB äger, förvaltar och utvecklar e-legitimationen Bank-id som i dag är det främsta alternativet för signering och identifiering vid betalningar i Sverige. Även Swishbetalningar är beroende av att tjänsten fungerar. Getswish AB tillhandahåller mobilapplikationen Swish för överföring av pengar i realtid. Dataclearingen är ett överföringssystem mellan banker och kreditmarknadsbolag. Det omfattar bland annat löne- och pensionsutbetalningar.

Beslutet om övervakning av dessa tre verksamheter baserades på de kriterier som Riksbanken tog fram som stöd för att kunna bedöma vilka aktörer som är av särskild betydelse för den finansiella infrastrukturen. Kriterierna innefattar hur väsentlig verksamheten är för den finansiella infrastrukturen, hur den är sammanlänkad med den finansiella infrastrukturen och hur koncentrerad den aktuella typen av verksamhet är (det vill säga hur många aktörer det finns som utför den).

Utlåningsfacilitet för centrala motparter

Riksbankens direktion beslutade i oktober att tillhandahålla en utlåningsfacilitet för centrala motparter (CCP), som gör det möjligt för dem att få tillgång till kredit över natten (utöver under dagen som de tidigare erbjöds). I sin övervakning noterade Riksbanken att det kan uppstå likviditetsrisker för CCP:er i stressade scenarier. Riksbanken bedömer att CCP:er är systemviktiga aktörer i det finansiella systemet och att en situation där de får svårigheter att hantera ett plötsligt likviditetsbehov kan få allvarliga konsekvenser för såväl penningpolitiken som den finansiella stabiliteten. Riksbanken ansåg därför att det finns penningpolitiska skäl att erbjuda CCP:er som är deltagare i RIX och clearar svenska kronor tillgång till lån över natten från Riksbanken. Åtgärden bedömdes även bidra till ett stabilt och effektivt finansiellt system.

Övervakningssamarbete med Bank of England

Riksbanken fortsatte under året det nära samarbetet med Bank of England i övervakningen av den brittiska centrala motparten London Clearing House Limited (LCH). LCH är en viktig del av den finansiella infrastrukturen för den svenska marknaden, eftersom de clearar majoriteten av ränteswapparna i svenska kronor och även andra viktiga finansiella instrument. För att markera hur viktigt detta samarbete är publicerade Riksbanken och Bank of England i september ett gemensamt uttalande där centralbankerna åter bekräftade sitt starka engagemang för ett effektivt samarbete i övervakningen av LCH. Samarbetet bidrar till att upprätthålla finansiell stabilitet och samtidigt gynna gränsöverskridande clearing.

Krisförberedande arbete

Riksbanken ska ha en god förmåga att motverka allvarliga störningar i det finansiella systemet i Sverige och ska identifiera likviditetsstödjande åtgärder som kan användas för att motverka sådana störningar. Riksbanken får delta i krisförberedande arbete i Sverige och utomlands (3 kap. 10 § riksbankslagen).

Planering och förberedelser för att kunna hantera finansiella kriser

I syfte att säkerställa sin beredskap att hantera en finansiell kris, gjorde Riksbanken en genomgång av sina planer och rutiner för krishantering så att de blev förenliga med den nya riksbankslagens bestämmelser. I samband med

vårens oro på de amerikanska och schweiziska bankmarknaderna förstärkte Riksbanken också sin interna beredskap och förberedde ett antal konkreta krishanteringsåtgärder som skulle ha kunnat sättas in i skilda scenarier föranledda av bankoron.

Vidare uppdaterade Riksbanken beräkningarna av sitt beredskapsbehov av utländsk valuta. Dessa ligger till grund för bedömningen av hur stor valutareserven bör vara och vilken valutfördelning den bör ha utifrån ett beredskapsperspektiv.

Riksbanken deltog under året också som observatör i resolutionskollegierna för Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank samt Danske Bank och DNB Nor. Vidare etablerades under hösten 2023 resolutionskollegier för Cboe Clear Europe och Nasdaq Clearing, som Riksbanken blev medlem i.

Krisövningar

För att ha en god krishanteringsförmåga är det viktigt att också öva på finansiell krishantering. Riksbanken genomförde därför under året ett antal krisövningar. De ägde rum både inom ramen för olika samarbeten med andra myndigheter, såväl svenska som utländska, och internt på banken. Riksbanken deltog i den internationella övningen Locked Shields med bland andra Försvarsmakten som handlade om cyberattacker, och i en nordisk övning i samarbete med USA:s finansdepartement som avsåg cyberattacker i Östersjöområdet. Även inom Finansiella stabilitetsrådet genomfördes en cyberrelaterad övning.

Vidare deltog Riksbanken i en övning inom ramen för Finansiella sektorns privat-offentliga samverkan (FSPOS) och genomförde en mindre intern krisövning. Riksbanken deltog även som föreläsare i de kurser (inklusive krisövningar) som Toronto Centre erbjuder för att utbilda medarbetare från centralbanker och tillsynsmyndigheter över hela världen i krishantering.

Riksbanken deltog även i förberedelserna inför en finansiell krisövning som ska äga rum under 2024 i Nordic Baltic Stability Group (NBSG), i vilken centralbanker, tillsyns- och resolutionsmyndigheter samt finansministerier i de nordisk-baltiska länderna ska delta. NBSG fortsatte också kartlägga vad som behövs för att kunna säkerställa effektiv kommunikation i kris.

Utökad information om Riksbankens krishanteringsverktyg

I början av året uppdaterade Riksbanken informationen på sin hemsida om de likviditetsverktyg som Riksbanken kan använda för att motverka allvarliga störningar i det finansiella systemet. Framför allt beskrivs Riksbankens verktyg inom ramen för generellt respektive särskilt likviditetsstöd, de legala förutsättningarna för att använda dessa verktyg och de övriga förutsättningar för att använda dem som Riksbanken lagt fast. Informationen syftar till att tillmötesgå bestämmelsen i 11 kap. 4 § andra stycket riksbankslagen om att offentliga likviditetsstödjande åtgärder och villkoren för dem i vissa fall.

Samverkan med andra myndigheter

Riksbanken ska ge Finansinspektionen och Riksgälden tillfälle att yttra sig innan Riksbanken fattar beslut i viktigare frågor som har samband med dessa myndigheters verksamhet (3 kap. 11 § riksbankslagen).

Finansiella stabilitetsrådet

Finansiella stabilitetsrådet, och dess beredningsgrupp, är ett forum för diskussion om finansiella stabilitetsfrågor mellan Riksbanken, Finansinspektionen, Riksgälden och Finansdepartementet. Under året deltog Riksbanken i tre möten i Stabilitetsrådet, två ordinarie och ett extrainsatt (i mars). Vid det extrainsatta mötet diskuterades problemen i några amerikanska banker och en schweizisk bank och möjlig påverkan på svensk finansiell stabilitet. Under våren låg mycket fokus på löpande informationsutbyte mellan myndigheterna om läget i banksektorn och på de finansiella marknaderna. Riksbanken har, tillsammans med de andra myndigheterna i Stabilitetsrådet, också diskuterat och kartlagt hur den svenska obligationsmarknaden fungerar samt tagit fram rapporten Obligationsmarknadens funktionssätt som publicerades i juni. I oktober arrangerade Stabilitetsrådets kansli en cyberrelaterad krisövning där Stabilitetsrådets medlemmar deltog. Därutöver diskuterade rådets beredningsgrupp bland annat eventuella framtida risker och påbörjade en uppdatering av den gemensamma myndighetsöverskridande krismanualen.

Bilateral samverkan med Finansinspektionen och Riksgälden

Riksbanken samverkade också på bilateral basis med Finansinspektionen i flera olika frågor. Exempelvis fick Finansinspektionen tillfälle att yttra sig inför Riksbankens beslut om att börja övervaka tre företag av särskild betydelse för den finansiella infrastrukturen. Riksbanken och Finansinspektionen diskuterade också finansiella stabilitetsfrågor inom ramen för till exempel sitt internationella arbete, som beredningar inför möten i Baselkommittén och ESRB. Vidare utbytte myndigheterna information i samband med att de utarbetade sina respektive stabilitetsrapporter. Riksbanken hade också kontakter med Riksgälden i frågor som rörde utvecklingen av resolutionsramverket, till exempel vid deltagande i resolutionskollegier, och i frågor om Riksbankens likviditetsstödjande roll vid finansiell oro eller kris.

Utökad samverkan i makrotillsynen

Riksbanken tillstyrkte, i ett remissvar till Finansdepartementet, att Finansinspektionen ska samverka med Riksbanken inför beslut om kontracykliska buffertvärden. Riksbanken framhöll dock att uppgifter om penningpolitik inte ingår i informationsutbytet.

Swestr – en fullt ut transaktionsbaserad referensränta

Riksbanken får tillhandahålla och offentliggöra referensvärden för finansiella instrument och finansiella avtal i enlighet med 1 kap. 12 § riksbankslagen.

En referensränta fungerar som ett riktmärke i prissättningen av finansiella kontrakt. Eftersom den har en så betydelsefull funktion på finansmarknaderna är det viktigt att den är rättvisande och inger ett högt förtroende. På så sätt bidrar den till stabilitet och effektivitet i det finansiella systemet.

Som administratör för den fullt ut transaktionsbaserade referensräntan Swestr tillhandahöll Riksbanken under året genomsnittsräntor och index baserade på de fastställda Swestr-noteringarna. Likt flertalet andra centralbanker som tillhandahåller sådana referensräntor har Riksbanken förbundit sig att, i tillämpliga och relevanta delar, följa de principer som den internationella organisationen för värdepapperstillsyn (International organisation of Securities Commissions, Iosco) tagit fram för finansiella referensvärden. Dessa utgör bästa internationella standard för hur arbete med referensvärden bör bedrivas. I september 2023 intygade Riksbanken att man hade efterlevt dessa principer. Swestr, genomsnittsräntor och index fastställdes och publicerades i god ordning varje bankdag under året. Normal beräkningsmetod för Swestr användes för alla dagar utom en, då en alternativ beräkningsmetod användes på grund av ett tekniskt fel. Under året baserades Swestr-noteringarna i genomsnitt på 58 miljarder svenska kronor fördelade på 102 transaktioner. Typiskt sett bidrog sex banker per dag med transaktioner.

Sverige ligger efter omvärlden i övergången till en transaktionsbaserad referensränta och Riksbanken verkade därför aktivt för att främja användningen av Swestr. Efter ett remissförfarande bland användarna tidigarelade Riksbanken tidpunkten för den dagliga publiceringen av Swestr och ökade transparensen kring transaktionsunderlaget. Riksbanken genomförde också en enkätundersökning för att bättre förstå hur den så kallade årsskifteseffekten påverkar viljan att använda Swestr och vilka eventuella ändringar i utformningen som kan vara lämpliga. Vidare svarade Riksbanken på en konsultation från Bankföreningen om en planerad övergång från Stibor Tomorrow/Next till Swestr, och underströk vikten av att övergången kommer till stånd skyndsamt för att harmonisera med omvärlden. Utöver detta belyste Riksbanken, i ett staff memo, hur Riksbankens utformning av Swestr påverkar referensräntans egenskaper. Slutligen höll Riksbanken, enligt praxis, möten med externa parter, dels inom den rådgivande gruppen, dels inom ett forum för främjande av Swestr.

Säkra, effektiva och tillgängliga betalningar

Riksbanken ska enligt 3 kap. 1 § och 4 kap. 1 § riksbankslagen uppfylla följande allmänna bestämmelser:

- Riksbanken ska, utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet, bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt, inbegripet att allmänheten ska kunna göra betalningar
- Sveriges valuta benämns krona. En krona består av 100 öre.
Riksbanken ska bidra till att det finns tillgång till sedlar och mynt i kronor (kontanter) i betryggande utsträckning i hela Sverige.

Riksbanken bedömer att betalningar i Sverige är säkra och effektiva men att tillgängligheten kan förbättras.

Riksbankens system för stora betalningar (RIX-RTGS) hanterade under 2023 i genomsnitt 33 359 transaktioner per dag och den genomsnittliga dagliga omsättningen var 585 miljarder kronor. Den tekniska tillgängligheten var hög.

Utvecklingen och digitaliseringen av betalningsmarknaden, som följs och analyseras av Riksbanken, bedöms ha bidragit till att samhällets kostnader för betalningar har sjunkit. Digitaliseringen medför också ett omvandlings- och moderniseringsstryck på betalningsinfrastrukturen. Detta gäller såväl den statliga infrastrukturen i form av Riksbankens RIX-system som den privata.

Riksbanken har analyserat tillgängligheten när det gäller betalningar i Sverige och kommit till slutsatsen att tillgängligheten har försämrats. Detta beror på minskade möjligheter att använda kontanter för att betala för varor och tjänster men också på ett digitalt utanförskap som fortfarande stänger ute en stor grupp människor från elektroniska betalsätt. Svårigheten för vissa, såväl personer som företag, att få tillgång till betalkonto bidrar till sämre tillgänglighet.

Efterfrågan på kontanter minskade 2023, och värdet av kontanter i cirkulation uppgick i slutet av året till 58 miljarder kronor.

Riksbanken har i sin analys av kontantförsörjningen i Sverige funnit att situationen är sårbar till följd av att kontanthanteringskedjan till stor del är beroende av ett fåtal marknadsaktörer. Förutsättningarna för kontantmarknaden kan förändras snabbt om användningen av kontanter skulle minska under en kritisk nivå där det inte längre finns förutsättningar för marknadsaktörerna att bedriva en lönsam verksamhet.

Detta kapitel består av fyra avsnitt. De tre första avsnitten beskriver det arbete som Riksbanken har gjort under året för att uppfylla sina uppdrag. Det fjärde avsnittet innehåller en redogörelse för hanteringen av kontanter i Sverige.

Betalningssystemet RIX

Riksbanken ska enligt 3 kap. 2 § riksbankslagen tillhandahålla system för avveckling av betalningar. Riksbanken tillhandahåller betalningssystemet RIX som har två tjänster, RIX-RTGS och RIX-INST. I RIX-RTGS hanteras stora betalningar i svenska kronor mellan banker och andra aktörer. Betalningarna genomförs i form av överföringar mellan konton som de olika deltagarna har i RIX-systemet. RIX-INST gör det möjligt för anslutna banker att avveckla betalningar i centralbankspengar dygnet runt. RIX-INST använder sig av Eurosystemets avvecklingsplattform för omedelbara betalningar – Target Instant Payment Settlement (TIPS).

Måluppfyllelse och övergripande status

RIX-RTGS utvärderas utifrån två operativa mål: teknisk tillgänglighet och kostnadstäckning. Målet för den tekniska tillgängligheten definieras som tiden då systemet fungerar och betalningar avvecklas. Målvärdet ligger på 99,85 procent. Riksbankens bedömning är att RIX-RTGS fungerade väl under 2023 trots en störning som innebar att systemet inte kunde genomföra betalningar under totalt 300 minuter. Utfallet för den tekniska tillgängligheten för 2023 blev därmed 99,82 procent.

Samtliga kostnader för att tillhandahålla tjänsterna i RIX ska finansieras genom avgifter från deltagarna. Kravet på full kostnadstäckning innebär att intäkterna ska motsvara 100 procent av kostnaderna ± 10 procentenheter. För RIX-RTGS mäts kostnadstäckningen över en treårsperiod och för RIX-INST över en sjuårsperiod. Kostnaderna för RIX-RTGS uppgick under 2023 till 176 miljoner kronor och täcktes till 86 procent av avgifter. Sett över en treårsperiod (2021–2023) har kostnadstäckningen varit 99 procent. Riksbankens egna avgifter för både RIX-RTGS och RIX-INST lämnades oförändrade under 2023.

RIX-RTGS hade vid utgången av 2023 totalt 45 anslutna deltagare, varav 3 tillkom under året. Systemet hanterade i genomsnitt 33 359 transaktioner per dag. Detta är en ökning med 10,1 procent jämfört med föregående år. Den dagliga omsättningen var i genomsnitt cirka 585 miljarder kronor, vilket är en ökning med 5,9 procent jämfört med föregående år. Den genomsnittliga transaktionen uppgick till cirka 17,5 miljoner kronor, motsvarande siffra för 2022 var cirka 18 miljoner kronor. RIX-INST hade vid utgången av året 11 anslutna deltagare men ännu inga flöden. Swishflödet beräknas flytta till RIX-INST i början av 2024.

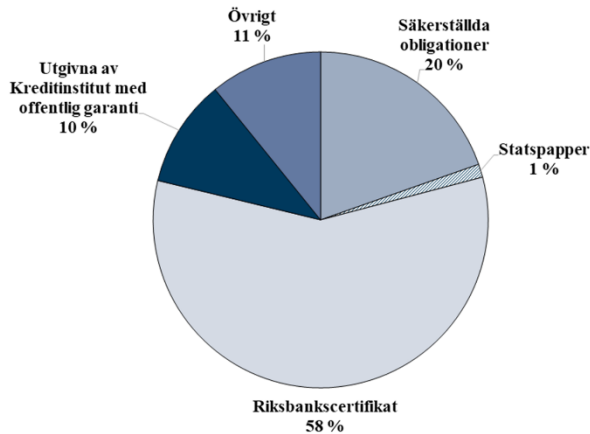
Hantering av säkerheter och kreditrymme

För att undvika att överföringar i RIX misslyckas för att deltagare saknar likviditet kan Riksbanken under dagen ge kredit till deltagarna mot säkerhet. Det gör att överföringarna kan utföras snabbare och att betalningssystemet blir mer effektivt. De säkerheter som Riksbanken accepterar är huvudsakligen obligationer eller andra skuldförbindelser med hög kreditvärdighet. Tillsammans hade deltagarna i RIX ett kreditrymme på i genomsnitt 297 miljarder kronor

per dag under 2023. I genomsnitt utnyttjades 41,5 procent av detta utrymme. Vid utgången av 2023 stod riksbankscertifikat för 58 procent av värdet av samtliga säkerheter som hade pantsatts hos Riksbanken (se diagram 19).

Diagram 19 Säkerheter pantsatta för kredit per den 29 december 2023

Fördelning per värdepappersslag

Källa: Riksbanken.

Krishantering i RIX

Fungerande reservrutiner är avgörande för förmågan att upprätthålla RIX-systemets funktionalitet även vid störningar och driftsavbrott. För att säkerställa att befintliga reservrutiner hålls uppdaterade övar Riksbanken och deltagarna kontinuerligt. Under 2023 genomfördes ett trettiotal övningar av olika omfattning, där vissa inkluderade RIX-deltagarna och vissa endast var interna. Den mest omfattande övningen simulerar ett avbrott i avvecklingen i RIX-systemet och övergång till manuella rutiner. Denna övning genomfördes två gånger under året, i enlighet med RIX övningsplan. Båda övningarna genomfördes med gott resultat, och lärdomar från övningarna har omhändertagits i reservrutiner och verksamhetsplaner.

Pågående arbeten, projekt och utredningar

Riksbanken deltog under året, tillsammans med aktörer från marknaden, i det förberedande arbetet med att flytta över flödet för Swishbetalningar från Bankgirots plattform Betalningar i realtid (BiR) till Riksbankens tjänst för avveckling av omedelbara betalningar, RIX-INST. Arbetet intensifierades under våren med både externa och interna tester. Ett första genrep genomfördes med gott resultat i slutet av året och Riksbanken ser i dagsläget inte några hinder för att migreringen ska kunna genomföras som planerat under det första kvartalet 2024.

Riksbanken påbörjade under året en fördjupad analys av Eurosystemets avvecklingssystem för stora betalningar (T2) och system för hantering av säkerheter och värdepappersavveckling (T2S). Analysen följer det inriktningsbeslut som Riksbankens direktion fattade i september 2021 om att verka för en anslutning till de av Eurosystemet tillhandahållna avvecklingstjänsterna. Analysen innefattade under året internt analysarbete i flera olika arbetsströmmar. Inom ramen för analysen förde Riksbanken även dialog med RIX-deltagarna, värdepapperscentralen och aktörer på den svenska värdepappersmarknaden.

Under året arbetade Riksbanken även med förberedelser för att byta meddelandeformat i RIX-RTGS och relaterade stödsystem till ISO 20022. Under 2025 kommer den nya meddelandestandarden ISO 20022, som möjliggör att en större mängd information inkluderas i betalningsmeddelanden, att ersätta Swifts nuvarande standard. Omställningen är global och omfattar samtliga aktörer på betalningsmarknaden som använder sig av Swift. I det förberedande arbetet säkerställer Riksbanken att teknik, processer och verksamhet är anpassade för förändringen.

Riksbanken fortsatte under året arbetet med att utreda förutsättningarna för att det ska kunna bli möjligt att genomföra omedelbara betalningar mellan olika valutor på TIPS-plattformen.

Riksbankens arbete mot bakgrund av utvecklingen på betalningsmarknaden

För att bidra till att allmänheten ska kunna göra betalningar, följde och analyserade Riksbanken under året utvecklingen på betalningsmarknaden och medverkade i olika forum och samverkansgrupper.

Riksbanken fortsatte analysera digitaliseringen av betalningsmarknaden

Digitaliseringen av betalningsmarknaden fortsatte under 2023 med snabbt ökande volymer av Swishbetalningar och kortbetalningar via mobiltelefon. Kontantanvändningen för köp i butik verkar ha stabiliserats på en låg nivå efter att ha fallit under en lång tid. Av den vuxna befolkningen betalade 8 procent kontant vid sitt senaste köp i butik 2022, enligt Riksbankens egen undersökning i Betalningsrapporten. Det kan jämföras med 40 procent 2012.

Riksbanken anser att den enskilt viktigaste åtgärden för att förbättra inkluderingen på betalningsmarknaden är att säkerställa att konsumenter och företag har tillgång till betalkonto med tillhörande betaltjänster. Riksbanken tillstyrkte i sitt remissvar till Betalningsutredningen föreslagna åtgärder såsom att bankerna ska erbjuda konton med begränsad funktionalitet, eller stärka övervakningen av konton, vid förhöjd risk för penningtvätt. Riksbanken anser därutöver att kreditinstitut som tillhandahåller betalkonton ska erbjuda betaltjänster som är anpassade till konsumenter som har svårigheter att använda digitala tjänster. Det skulle till exempel kunna vara betalningar över disk och brevgiro.

Sådana tjänster bör kunna erbjudas till rimliga avgifter. Staten behöver också ta ett större ansvar och eventuellt erbjuda betaltjänster, exempelvis genom statens servicekontor, till de som inte vill eller kan betala digitalt.

Den första kostnadsstudien på mer än tio år

Betalningsrådet fattade i mars 2021 beslut om att en ny kostnadsstudie för betalningar borde genomföras. Bakgrunden till beslutet var att den senaste kostnadsstudien publicerades 2012 och var baserad på data från 2009. Under dessa tolv år har stora omvälvningar skett på betalningsmarknaden. Exempelvis har kontantanvändningen sjunkit kraftigt, Swishbetalningar har lanserats och snabbt ökat i omfattning samtidigt som det går snabbare och har blivit enklare att genomföra kortbetalningar för lägre belopp med hjälp av kontaktlösa betalningsmetoder (så kallad NFC-teknik).

Kostnadsstudien, som publicerades under 2023, analyserar de samhällsekonomiska kostnaderna för olika typer av betalningar. Studien visar att under 2021 var kostnaden för betalningar i Sverige uppskattningsvis 0,93 procent av BNP, vilket är jämförbart med kostnaderna i våra grannländer. Kostnaderna förefaller också ha sjunkit sedan 2009. Skillnaderna i kostnader för olika betalsätt varierar emellertid kraftigt, vilket indikerar att det finns ytterligare potential att effektivisera betalningsmarknaden. Betalningar med debetkort och Swish har de lägsta samhällsekonomiska kostnaderna. De kostar 4,4 kronor per transaktion medan en kontant betalning i genomsnitt kostar 13,4 kronor.

Företagen, inklusive den offentliga sektorn, står för den största delen av de totala samhällsekonomiska kostnaderna för betalningar, 55 procent, medan betaltjänstleverantörerna (till exempel banker) står för 25 procent och hushållen för resterande 20 procent.

Arbete med modernisering av den svenska betalningsinfrastrukturen

Under året drog P27, den planerade nya nordiska betalningsinfrastrukturen för betalningssystem och clearing av betalningar, tillbaka sin ansökan till Finansinspektionen om clearingtillstånd (se även avsnittet Övervakning av den finansiella infrastrukturen i kapitlet Ett stabilt och effektivt finansiellt system). Det behövs alltså ett intensivt arbete från privata aktörer för att säkra en moderniserad betalningsinfrastruktur i Sverige. Detta gäller såväl Bankgirot och dess ägare som andra betaltjänstleverantörer. Dessa behöver anpassa sig till nya regelverk och standarder för att betalningsinfrastrukturen ska moderniseras. Relaterat till detta tog Riksbanken under 2023 fram en vision för den framtida svenska infrastrukturen för massbetalningar. Under året arbetade Riksbanken också med att förbereda ett rundabordssamtal om den framtida betalningsinfrastrukturen med alla berörda aktörer. Rundabordssamtalet är planerat att äga rum under 2024.

Infrastrukturfrågor har också behandlats i Infrastrukturrådet

Under året deltog Riksbanken i två möten i Infrastrukturrådet. På dessa möten diskuterades bland annat utvecklingen på betalningsmarknaden kopplat till betalningar och värdepapper. Inom ramen för rådets arbete genomfördes det också en kartläggning av större gemensamma strategiska initiativ som rör betalningar och värdepapper. Även rådets mål och inriktande arbete diskuterades och förankrades. Nationella forum med beredskapsperspektiv på betalnings- och värdepappersområdet kartlades.

Infrastrukturrådet för betalningar och värdepapper bildades 2022 på Riksbankens initiativ och består av ett antal myndigheter, branschorganisationer och privata företag med verksamhet som har koppling till betalningar och värdepapper. Vice riksbankschef Martin Flodén är ordförande i rådet och Riksbanken ansvarar för rådets sekretariat.

Arbetet med en e-krona gick in i en ny fas

Riksbankens arbete med en möjlig e-krona gick under året in i en ny fas. Det tekniska pilotprojektet avslutades och fokus för arbetet skiftade till att analysera legala och policyrelaterade frågor kopplade till en e-krona. Riksbanken fortsatte under året att samarbeta internationellt inom områden relaterade till en e-krona.

Riksbanken har sedan 2020 bedrivit ett pilotprojekt för att lära sig mer om hur en teknisk lösning för en e-krona skulle kunna se ut. Under våren publicerades E-kronarapport etapp 3 för det så kallade Icebreakerprojektet som gjordes tillsammans med centralbankerna i Norge och Israel samt Bank for International Settlements (BIS). Under våren fokuserade e-kronapiloten på att testa offlinesäkerhet och lärdomarna kommer att publiceras i en rapport under 2024. Detta är den sista etappen för e-kronapiloten. Inom ramen för arbetet med e-kronan har även användarstudier gjorts för att förstå vilka behov handlare och allmänheten har när det gäller betalningar på den svenska marknaden. Resultatet från studierna har publicerats i två rapporter på Riksbankens hemsida, och resultatet har också presenterats i flera externa forum.

När det gäller samarbetet om en e-krona fortsatte Riksbanken under 2023 att inhämta kunskap och information från marknadsaktörerna i dialogforumet som upprättades under 2022. Under 2023 hölls det fem möten i forumet. Dialogforumet hade sitt sista möte i november 2023. Det fortsatta samarbetet med marknaden om en e-krona kommer framöver delvis att ske i Betalningsrådets nya arbetsutskott för digitalisering och nya tjänster.

Under 2022 publicerade Riksbanken en så kallad request for information (RFI) där syftet var att lära sig mer om hur olika tekniska lösningar för en e-krona kan se ut. Riksbanken valde ut ett fåtal tekniska lösningar som man ville lära sig mer om. Man hade leverantörmöten och fick även demonstrationer. RFI-arbetet avslutades under våren 2023 med ytterligare leverantörmöten.

Betalningsutredningen (SOU 2023:16) framhåller att arbetet med att utreda förutsättningarna för en e-krona är viktigt men att det i dagsläget inte finns behov av en e-krona. Däremot kan snabba förändringar på betalningsmarknaden påverka behovet. Riksbanken framförde i sitt remissvar att arbetet med att utreda och förbereda lagstiftning för en eventuell e-krona måste påbörjas nu om det ska finnas möjlighet att lansera en e-krona utan alltför långa ledtider. Marknadsutvecklingen, Europeiska centralbankens förberedande arbete med en digital euro och EU-kommissionens lagförslag om en digital euro påskyndar behovet av att förbereda lagstiftning för en e-krona.

Riksbanken följer det internationella arbetet om CBDC och analyserar vad kommissionens lagförslag när det gäller en digital euro kan få för betydelse för Sverige som medlemsstat i EU men med egen nationell valuta.

Betalningsrådet utvecklas

Riksbanken leder Betalningsrådet som är ett forum för dialog med betalningsmarknadens aktörer. Rådet består av representanter för myndigheter, infrastruktur företag, betaltjänstleverantörer, näringsliv och konsumenter. Riksbanken bistår rådet med ett kansli. En direktionsledamot, för närvarande Aino Bunge, är ordförande. Under året hade Betalningsrådet två möten i plenum och fyra möten i arbetsutskotten för betaltjänsters tillgänglighet respektive utskottet för reglering och tillsyn. Under året valdes Getswish AB in som ny medlem i rådet.

Betalningsrådet genomförde under hösten en utvärdering av sin verksamhet och fattade beslut om vilka arbetsutskott som ska bistå rådet i arbetet. Rådet beslutade att inrätta ett nytt utskott för digitalisering och nya tjänster. Slutligen beslutade rådet om nya arbetsprogram för de tre arbetsutskotten för perioden 2024–2026.

Arbete med Betalningsrapporten

Betalningsrapporten är Riksbankens centrala policyrapport inom betalningsområdet. Rapporten publiceras en gång per år och beskriver och analyserar utvecklingen på betalningsmarknaden. Rapporten är en viktig del i arbetet för att efterleva kravet om att följa utvecklingen på betalningsmarknaden. Rapporten inklusive policyställningstaganden beslutas av direktionen. Under året arbetade Riksbanken med att ta fram en betalningsrapport men beslutade, av administrativa skäl, att flytta publiceringen av 2023 års Betalningsrapport till mars 2024. Insamling av data om svenskars betalningsvanor i en enkätundersökning genomfördes som vanligt under hösten 2023.

Under 2023 publicerade Riksbanken flera analyser och studier på betalningsområdet (se tabell 8).

Tabell 8 Publikationer på betalningsområdet under 2023

Ekonomiska kommentarer

N Engström, F Linton och R Olofsson, "Betalningar kostar – men olika mycket", nr 2

Studier och publikationer relaterade till e-krona

E-kronapiloten etapp 3, 4 april

Användarstudie – Allmänheten, 23 oktober

Användarstudie – Handlare, 23 oktober

Övrigt

Remissvar om betänkanudet Staten och betalningarna (SOU 2023:16), 27 oktober

Breaking new paths in cross-border retail CBDC payments, tillsammans med Bank of Israel, Norges bank och BIS Innovation Hub, 6 mars

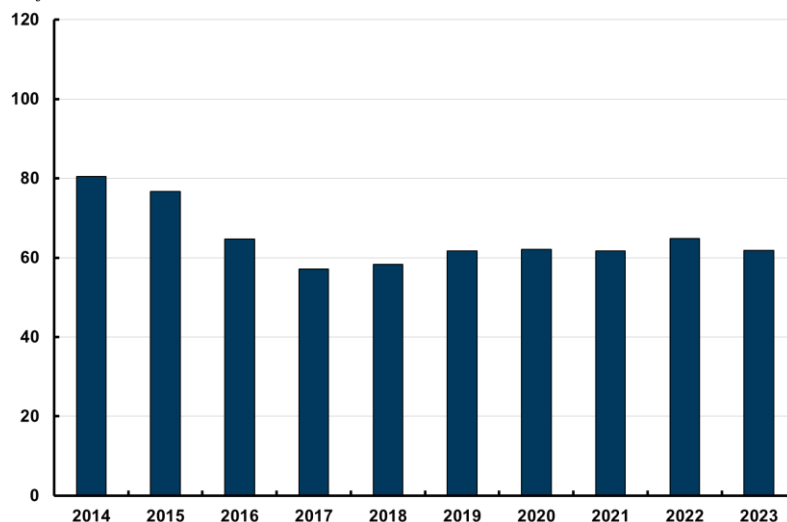
Riksbankens uppdrag kopplat till kontantförsörjningen i Sverige

Riksbanken ska enligt 4 kap. 2 § riksbankslagen ge ut och lösa in kontanter samt enligt 4 kap. 6 § tillhandahålla depåer. I detta delavsnitt beskrivs tillgången och efterfrågan på kontanter samt Riksbankens arbete med depåer.

Tillgång till kontanter

Under 2023 tillhandahöll Riksbanken sedlar och mynt till bankerna och följde värdet av kontanterna i cirkulation. Riksbanken har skyldighet att tillhandahålla fem platser för lagring och ut- och inlämning av sedlar i Sverige (depåer). Tre av dessa depåer är sedan den 1 januari 2023 i drift, och ytterligare två är under planering för driftsättning senast den 1 januari 2026.

I samband med krigsutbrottet i Ukraina såg Riksbanken en ökad efterfrågan på kontanter, och därmed ökade kontantmängden totalt sett 2022. Under 2023 minskade dock mängden kontanter i cirkulation åter. Mängden styrs av efterfrågan på sedlar och mynt som varierar under året. Ett sätt att beskriva kontantmängden under året är att beräkna ett genomsnitt av värdet på sedlar och mynt i cirkulation den sista dagen varje månad. Detta värde uppgick i genomsnitt till 62 miljarder kronor under 2023, varav värdet på sedlar uppgick till 59 miljarder kronor och värdet på mynt till 3 miljarder kronor (se diagram 20 och tabell 9).

Diagram 20 Genomsnittligt värde av sedlar och mynt i cirkulation*Miljarder kronor*

Anm.: Uppgifterna i diagrammet inkluderar inte värdet av minnesmynt.

Källa: Riksbanken.

Kontantmängden uppgick till 58 miljarder kronor vid utgången av 2023, varav värdet på sedlar uppgick till 55 miljarder kronor och värdet på mynt till 3 miljarder kronor (se tabell 9). Detta är en minskning om 7 miljarder kronor jämfört med motsvarande tidpunkt 2022.

Tabell 9 Värdet av sedlar och mynt i cirkulation*Miljarder kronor*

	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt värde den 31 december	63	63	61	65	58
Sedlar	60	60	58	62	55
Mynt	3	3	3	3	3
Totalt värde, genomsnitt under året	62	62	62	65	62
Sedlar	59	59	59	62	59
Mynt (exklusive minnesmynt)	3	3	3	3	3

Anm.: Uppgifterna i tabellen är avrundade.

Källa: Riksbanken.

Färre förfalskade sedlar lämnades in

De svenska sedlarna förfalskas normalt i liten omfattning, men Riksbanken observerade en kraftig ökning under 2020 och fortsatt höga nivåer även under 2021 och 2022. Under 2023 halverades nästan antalet falska sedlar som lämnades in till polisen jämfört med året innan. Förfalskningarna är inte särskilt avancerade, men eftersom många är ovana vid att använda sedlar kommer förfalskningarna ändå ut i samhället. Riksbanken fortsatte sina kommunikationsinsatser om falska sedlar bland annat på sociala medier. Värdet av de falska

sedlar som togs ur cirkulation under året uppgick till 1 047 670 kronor. Antalet falska sedlar uppgick till 2 179 stycken. Cirka 93 procent av dessa var 500-kronorssedlar.

Tabell 10 Antalet sedlar och mynt

	2019	2020	2021	2022	2023
Antal sedlar i cirkulation (miljoner stycken)	266	262	256	265	256
Antal mynt i cirkulation (miljoner stycken)	624	662	686	705	719
Antal förfalskade sedlar (stycken)	1 703	6 629	4 655	4 166	2 179

Anm.: Uppgifterna om antalet sedlar och mynt i cirkulation avser ett genomsnitt under året och är avrundade. I uppgiften om antalet mynt i cirkulation ingår inte minnesmynt.

Källa: Riksbanken och Polismyndigheten.

Riksbankens arbete i kontanthanteringsrådet

Riksbanken har under året fortsatt arbetet i Kontanthanteringsrådet. Rådet etablerades av Riksbanken 2006 och består av representanter från Riksbanken, banker, kontanthanteringsbolag, värdetransportbolag, detaljhandel och myndigheter. Det är ett forum där frågor som rör kontanthantering i samhället diskuteras. Rådet leds av vice riksbankschef Aino Bunge, och under 2023 hölls två möten i plenum i rådet. Under mötena diskuterades bland annat frågor om återföring av svenska sedlar från utlandet till Sverige och funktionen i svensk kontanthantering.

Nya föreskrifter om kontanthantering

Den 1 maj 2023 började Riksbankens föreskrifter om vilka typer av företag som ska kunna hämta och lämna kontanter vid Riksbankens depåer eller få räntekostnadsersättning för kontanter som förvaras i egna depåer att gälla. De nya föreskrifterna innebär att Riksbankens potentiella kundkrets har breddats från banker och bankägda bolag till att även inkludera betalningsinstitut med värdetransportverksamhet. Dessa företag kan nu teckna nämnda avtal med Riksbanken och bidra till en effektivare kontantförsörjning.

Redogörelse för hanteringen av kontanter i Sverige

Riksbanken har ett särskilt uppdrag enligt 11 kap. 2 § riksbankslagen att redogöra för hanteringen av kontanter i Sverige. Riksbanken ska dessutom enligt 4 kap. 8 § riksbankslagen följa, analysera och vid behov samordna hanteringen av kontanter i Sverige.

I nedanstående delavsnitt sammanfattas en redogörelse för hanteringen av kontanter i Sverige med fokus på den svenska kontantförsörjningens kedja, sårbarheter på kontanthanteringsmarknaden, risker med ett minskat kontant-användande samt Riksbankens syn på åtgärder som behöver vidtas för att säkra

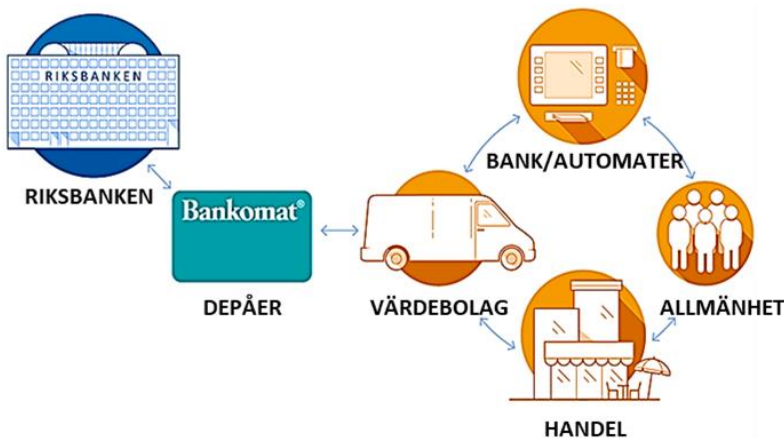
kontanternas fortsatta funktion som betalmedel i Sverige. I Riksbankens Betalningsrapport, som publiceras under 2024, fördjupas analyserna om kontanternas funktion som betalmedel i Sverige.

I analysen finner Riksbanken att kontantförsörjningen i Sverige är sårbar på ett sätt som innebär att till synes små förändringar på marknaden för kontanthantering kan få stora konsekvenser för kontanternas roll som betalsätt. Riksbanken bedömer att det behövs lagstiftningsåtgärder som stärker kontanternas ställning som betalmedel, annars finns en risk att det inte längre upprätthålls en struktur som gör att det går att genomföra kontanta betalningar i Sverige, vilket riskerar att medföra att kontanter blir ett irrelevant betalmedel i Sverige.

Kontantförsörjningskedjan

Kontantförsörjningskedjan i Sverige utgörs av Riksbanken och i praktiken två privata marknadsaktörer, Bankomat AB (Bankomat) och Loomis. Bankomat är i dag monopolist vad gäller privata depåer och har genom sitt nätverk av uttags- och insättningsmaskiner en dominerande ställning i fråga om uttag och insättning av kontanter (se figur 3). Loomis har monopol inom värdehanteringen, inklusive uppräknig och transport av kontanter. Det innebär att systemet är mycket känsligt för störningar eller förändringar. Om någon av dessa aktörer inte kan utföra sina tjänster riskerar det att få stora konsekvenser för försörjningen av kontanter i Sverige.

Figur 3 Illustration över flödet i den svenska kontantförsörjningen

Det lagkrav som gör de större bankerna skyldiga att tillgodose allmänhetens möjligheter till uttag av kontanter och företag och förenings möjligheter till insättning av dagskassor ombesörjs i dag av det bankägda bolaget Bankomat. Post- och telestyrelsen ansvarar för övervakningen av att tillgången till dessa grundläggande tjänster för kontantförsörjning fungerar och har hittills bedömt att så också är fallet.

Marknaden för kontanthantering minskar i takt med att användandet av kontanter går ned. Andelen kontanta köp i fysisk handel uppgår i dag till omkring 8 procent och förväntas fortsätta minska. Med en minskande kontant användning försämras också möjligheterna att bedriva kommersiell verksamhet kring hantering och distribution av sedlar och mynt. Även om kontant användningen planat ut på en låg nivå kan den minskade mängden kontanter i cirkulation innebära att färre sedlar finns tillgängliga ute i samhället. Skulle efterfrågan på kontanta betalningar öka på kort sikt ökar trycket på infrastrukturen som ska förse allmänheten med sedlar, och om efterfrågan sjunker under dagens låga nivåer riskerar funktionen i infrastrukturen att försämrans påtagligt.

Förändringar på kontanthanteringsmarknaden kan påverka kontanternas ställning som betalmedel

Bankomat har aviserat att de avser att träda in på marknaden för transporter och värdehantering inom några år för att själva hantera drift och service av sina egna uttags- och insättningsmaskiner. Hur detta kommer att påverka marknaden för kontanthanteringstjänster som helhet är i dag osäkert. Konkurrens är i grunden eftersträfvansvärt, men en risk med den ökade konkurrensen kan bli minskande marknadsunderlag för enskilda aktörer och ökade kostnader i andra led av kontanthantering, såsom kontanthantering i handeln, vilket i sin tur kan göra det ännu svårare att upprätthålla en lönsam kontanthanteringsverksamhet, vilket redan i utgångsläget bedöms vara svårt.

Överlag är strukturen på den svenska marknaden kontanthanteringstjänster känslig såtillvida att det bara finns ett fåtal aktörer på marknaden. Denna marknadsstruktur medför att förändringar som skulle kunna uppfattas som små kan få stora konsekvenser för hur olika aktörer och branscher, såsom företag inom handeln, resonerar kring sina förutsättningar för att fortsätta att hantera kontanter. Enskilda aktörer kan uppfatta kontanta betalningar som ineffektiva, som en följd av att kostnaderna blir för höga eller tjänsteutbudet blir för lågt, och kan därför sluta erbjuda sina kunder sådana tjänster. Fasta kostnader för hanteringen av kontanter kommer då inte längre att spridas lika brett. Detta kan leda till att färre men större aktörer blir de enda som kan erbjuda kontanthanterings- och/eller betaltjänster. Möjligheten att upphandla dessa tjänster genom konkurrensutsättning, en möjlighet som redan i dag är kraftigt begränsad, minskar då ytterligare, vilket kan leda till än högre kostnader för betalningar och hantering av kontanter. Det finns således också en koppling tillbaka från möjligheten att använda kontanter till strukturen på marknaden för kontanthantering.

I detta sammanhang kan det noteras att även Riksbanken, i sitt arbete med att tillhandahålla kontanter, är beroende av privata aktörer på den svenska marknaden för kontanthanteringstjänster. Om förutsättningarna på marknaden ändras i avsevärd utsträckning kommer det också att påverka Riksbankens möjligheter och överväganden när det gäller kontantförsörjningen i Sverige.

Sammantaget är strukturen på marknaden för kontanthanteringstjänster komplex och känslig. Riksbanken anser att en starkare ställning för kontanterna som betalmedel krävs för att upprätthålla förutsättningarna för kontanter som betalsätt och att göra marknaden för betalningar mer robust.

Möjligheten att använda kontanter blir allt sämre

Såväl nivån för användningen av kontanter i Sverige som mängden kontanter i cirkulation hör till de lägsta i världen. Nivån för kontanta betalningar i den fysiska handeln har enligt bland annat Riksbankens egna studier minskat kraftigt. I den fysiska handeln stod kontanta betalningar för 8 procent av köpen 2022, jämfört med knappt 40 procent 2010. Kontanter används nu mest för små betalningar och främst av äldre personer.

Digitalt utanförskap

Samtidigt som användningen av kontanter minskat på senare tid befinner sig fortfarande ett stort antal invånare i Sverige i någon form av digitalt utanförskap som innebär att de behöver hjälp att använda elektroniska betalsätt. Av Riksbankens undersökning Svenska folkets betalningsvanor framgår att en av fyra någon gång har behövt hjälp med att genomföra en betalning på internet. Av Betalningsutredningens enkätundersökning från 2021 framgår att det främst är personer i åldern 65–85 år som behöver hjälp att genomföra betalningar. Internetsiftelsen och Betalningsutredningen har uppskattat hur stor gruppen som upplever digitalt utanförskap på betalningsmarknaden är. Resultatet tyder på att upp till en tiondel av den vuxna befolkningen inte kan delta på den digitala betalningsmarknaden. Orsaker till detta kan bland annat vara att denna grupp saknar tillgång till Bank-id och smarttelefon.

De senaste åren har också flera användningsområden för kontanter begränsats eller försvunnit. Det viktiga arbetet som Finansinspektionen och bankerna gör för att förebygga och förhindra förekomsten av penningtvätt och finansiering av terrorism har sannolikt varit bidragande till detta. Ökade krav på betalningsmottagare i kombination med ökade kostnader för den manuella hanteringen bidrar till att kontanternas ställning försämras i förhållande till elektroniska alternativ.

Tillgången till betaltjänster bristfällig

Under 2022 försvann möjligheten att betala räkningar med kontanter i och med nedläggningen av tjänsten Kassagiro som drevs av företaget ClearOn. Det samma gäller inlösen av utbetalningsavier mot kontanter på belopp som överstiger 2 000 kronor. Tjänsterna är viktiga både för personer som använder kontanter för betalningar och för personer som saknar bankkonto.

I en bevakningsrapport från Länsstyrelsen Dalarna från 2023, som handlar om tillgången till grundläggande betaltjänster, gjordes bedömningen att tillgången till grundläggande betaltjänster i landet var bristfällig på nationell nivå.

Bristerna gäller framför allt manuella betaltjänster över disk där kontanta betalningar eller inlösen av utbetalningsavier i stor utsträckning saknar alternativ. Lagkraven om tillgång till uttag och insättning har lett till en konsolidering av kontanthantering till uttags- och insättningsmaskiner på bekostnad av manuell hantering av kontanter på bankkontor.

I länsstyrelsernas bevakningsrapport beskrivs även att möjligheten för företag och föreningar att göra insättningar av dagskassor blivit sämre i flera delar av landet. För att kontanter ska fungera som betalmedel krävs att infrastrukturen upprätthålls så att betalningsmottagare kan sätta in kontanta medel på konto.

Indikationer på problem med växling av svenska kronor i utlandet

I slutet av maj 2023 uppmärksammades att det plötsligt blev svårare att växla svenska kontanter i utlandet. Riksbanken fick många samtal och mejl från allmänheten och en omfattande ryktesspridning ägde rum på sociala medier som bland annat antydde att Riksbanken och andra myndigheter fattat beslut om förbud att ta med sig svenska kontanter utomlands. Problemet var dock inte relaterat till de svenska kontanterna i sig. Den grundläggande orsaken till problemet är något oklar, men oviljan bland skandinaviska banker att ta emot kontanter av utländska institut tycks ha ökat på grund av en rädsla att bidra till penningtvätt. Således förefaller problemen med växling av kronor utomlands ha uppstått som en reaktion på osäkerhet kring möjligheten att återföra sedlar till Sverige. Bakgrunden till detta kan bland annat vara att både Norge och Danmark haft stora problem att återföra valuta samt att en av de stora internationella valutagrossisterna fått ett bankkonto uppsagt. Efter hand har det visat sig att kontantflödet tillbaka till Sverige trots allt fortfarande fungerar och indikationer från marknadsaktörerna är att flödet minskat men fungerar. Allmänheten har sedan hösten 2023 i stort sett slutat att höra av sig till Riksbanken i frågan. Några strängare lagkrav, eller andra myndighetskrav, kopplat till repatriering trädde inte i kraft under 2023. I detta sammanhang är det viktigt att poängtera att frågor som rör penningtvätt genom utförelse av svenska kontanter är centrala att hantera för att minska risken för problem med återförelse av sedlar och för att inte svenska kontanters ställning ska påverkas negativt i allmänhet.

Kontantfria butiker och penningtvätt

Kontanternas ställning som allmänt gångbart betalmedel hotas även genom den utveckling mot kontantfria verksamheter som sker i Sverige i dag. Flera av de nya problemen är åtminstone delvis en konsekvens av kraven på penningtvättskontroll. Penningtvättskraven mot kontantintensiva verksamheter kan alltså göra att många drar sig för att hantera kontanter. Riksbankens åsikt är att även om insatserna för att förhindra penningtvätt är viktiga får de inte begränsa handelns möjlighet att acceptera kontanta betalningar. Det behövs en möjlighet att även i fortsättningen kunna köpa livsnödvändiga varor för kontanter.

Framtiden för kontanterna

Kontanter förblir en viktig fråga

Riksbanken har i bland annat Betalningsrapporten och remissyttrandet till Betalningsutredningen beskrivit den utveckling som sker för kontanter och efterfrågat starkare lagstiftning för att lagliga betalmedel ska kunna användas för köp av livsnödvändiga varor och tjänster.

I Betalningsutredningen föreslogs vissa verksamheter vara skyldiga att erbjuda kontant betalning. Detta skulle till exempel kunna gälla betalning av receptbelagda läkemedel och inbetalning av skatt upp till 0,25 prisbasbelopp. Riksbanken anser dock att det är angeläget att fler verksamheter, till exempel livsmedelsbutiker, säljare av apoteksvaror (inklusive receptfria läkemedel och självvårdsprodukter) samt bemannade försäljningsställen som säljer drivmedel, ingår i skyldigheten att ta emot kontanta betalningar.

Kontanter är ett alternativ i synnerhet för de personer som inte kan eller vill betala med elektroniska betalmedel. Dessa grupper kan i viss mån hjälpas av bättre stöd och tillgång till exempelvis bankkonto. I tillägg till dessa grupper finns det också individer som drabbas av olika begränsningar i och med högre ålder. Dessa begränsningar kan vara svåra att avhjälpa med fler digitala hjälpmedel. Det är också viktigt att belysa problemen med användare som tvingas in i elektroniska och digitala betaltjänster utan att ha kompetens eller beredskap för det, eftersom dessa användare riskerar att drabbas av bedrägerier och att utnyttjas för penningtvätt.

Sammantaget fortsätter kontanter att vara ett viktigt betalmedel och de kommer att behövas under en överskådlig framtid. Kontanter är och förblir därför också en viktig fråga för individens möjlighet att självständigt kunna hantera sina ekonomiska förhållanden.

Minskad kontantanvändning i Europa

Även inom EU minskar kontantanvändningen snabbt och flera länder har, eller planerar för, förstärkt lagstiftning till skydd för betalning med kontanter. Danmark har till exempel sedan länge en tvingande lagstiftning att alla köp (med vissa undantag) i fysisk handel måste kunna betalas kontant. Även i andra europeiska länder med egna valutor och hög kontantanvändning stiftas det lagar för att skydda kontanternas ställning. Inom ECB planeras det för stärkt lagstiftning för kontanta betalningar i länder som ingår i eurosamarbetet.

Behov av åtgärder

Riksbanken menar att utvecklingen i kontanthantering under 2023 understryker behoven av att stärka kontanterna som betalmedel i Sverige. Lagstiftaren behöver tydligt förhålla sig till hur och var kontanter ska kunna användas för att marknaden ska kunna upprätthålla en rimlig nivå av användning och cirkulation av kontanter. På grund av nätverkseffekter kan en nivå där kontanter inte längre fungerar som betalmedel i Sverige snart vara nådd.

Samhället som helhet är i dagsläget inte redo att hantera en situation där kontanter inte längre fungerar som betalsätt. Fram till dess att elektroniska alternativ för betalningar fungerar för alla invånare i landet kommer behovet av sedlar och mynt fortsätta att finnas. Det är upp till staten att tillgodose de behov som finns, för allas rätt att kunna genomföra sina betalningar.

Den användning och cirkulation av sedlar och mynt som krävs för att kontanter ska vara gångbara som betalmedel behöver upprätthållas genom ett starkare lagskydd. Om kontantflödet minskar ytterligare är risken att flödet av kontanter inte alls kommer att fungera. Och om det inte fungerar under normala förhållanden, kommer det inte heller att fungera i kriser och vid höjd beredskap. Så även om det skulle finnas vissa mer eller mindre gångbara alternativ till kontanter under normala perioder kan en sådan situation utgöra en stor sårbarhet i ett krisläge.

Riksbanken belyste dessa frågor med tydlighet i remissvaret till Betalningsutredningen, där även förslag till förstärkt lagstiftning bilades för att säkerställa allmänhetens möjlighet att betala för livsnödvändiga varor och tjänster samt för att säkerställa att allmänheten ska kunna göra insättningar av kontanter på konto. Frågan om kontanternas ställning som gångbart betalmedel är enligt Riksbanken på väg att ställas på sin spets och om eventuella åtgärder skjuts på framtiden är risken stor att samhällskostnaderna för att återta det som förlorats i den ogynnsamma utvecklingen bara ökar i takt med att färre och färre aktörer accepterar kontanta betalningar och infrastrukturen monteras ned.

Strukturen på marknaden för värdehantering är känslig för förändringar. Om marknadsstrukturen ändras kan förutsättningarna för marknadsaktörerna också ändras, vilket kan leda till att marknadsaktörerna anpassar sitt tjänsteutbud. Detta kan i sin tur leda till att förutsättningarna för att använda kontanter också ändras. Om det till exempel inte längre skulle vara lönsamt för företag att erbjuda kontanthanteringstjänster mot handeln, skulle det kunna bli så att handeln inte längre har möjlighet att hantera sina dagskassar på samma sätt som i dag. Risken är då stor att allt fler näringsidkare i snabb takt slutar acceptera kontanter. Förutsättningarna för kontanternas funktion i Sverige kan således förändras snabbt och därför behöver det finnas en medvetenhet och beredskap att hantera en sådan utveckling.

Civil beredskap

Riksbanken ska enligt 5 kap. 1 § riksbankslagen uppfylla följande allmänna bestämmelser:

- Riksbanken ska ha en god förmåga att upprätthålla sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap, inbegripet att allmänheten ska kunna göra betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap.

Riksbanken arbetar kontinuerligt för att uppfylla riksbankslagens krav på civil beredskap. Under 2023 gjorde Riksbanken bland annat förändringar i organisation och styrning för att få ett mer effektivt och sammanhållet arbete med civil beredskap. Därutöver planerade och förberedde avdelningarna för att kunna upprätthålla den samhällsviktiga verksamheten inom respektive avdelning.

Riksbanken bedömer att de aktiviteter som genomfördes under 2023 har förbättrat förutsättningarna för Riksbankens arbete med civil beredskap. Arbetet under 2023 stärkte även Riksbankens förmåga att upprätthålla sin egen verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Ansvar för allmänhetens betalningar är till stor del nytt. Tidigare har ansvaret begränsats till den verksamhet som Riksbanken själv bedriver. Riksbanken arbetar för att stärka robustheten utifrån den egna verksamheten som avser betalningar, se kapitlet Säkra, effektiva och tillgängliga betalningar. Därutöver bidrar Riksbanken till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt, vilket bland annat stärker robustheten i betalningar, se kapitlet Ett stabilt och effektivt finansiellt system.

Med den nya riksbankslagen utökas Riksbankens ansvar till ett bredare samhällsperspektiv. Riksbankens nya uppgifter infördes till stor del under 2023. Den sista delen avser övervakning och genomförs 2024. Riksbanken har beslutat om föreskrifter som träder i kraft den 1 februari 2024. Övervakningen avser Riksbankens ansvar för att övervaka att berörda företag uppfyller de skyldigheter som följer av 5 kap. riksbankslagen och föreskrifterna. Därefter påbörjas arbetet, tillsammans med de företag som träffas av föreskrifterna, med att utveckla förmågan att upprätthålla betalningar under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Förmåga att upprätthålla Riksbankens verksamhet

Enligt 5 kap. 2 och 3 §§ riksbankslagen har Riksbanken följande uppgifter och befogenheter för att upprätthålla sin verksamhet:

- Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

- Riksbanken ska genomföra gemensamma utbildningar och övningar för bankens egen personal och för arbets- och uppdragstagare i företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar.

Ny organisation och styrning

Under året genomfördes förändringar i Riksbankens arbetsordning som bland annat syftade till att samla ansvaret för samordningen av Riksbankens planering och förberedelser inom civil beredskap till avdelningen för intern styrning och verksamhetsstöd. Ansvaret för att leda och samordna Riksbankens hantering av en fredstida krissituation eller ett läge av höjd beredskap ligger liksom tidigare på stabsavdelningen. Ansvaret för planering och förberedelser omfattar såväl det interna arbetet för att Riksbanken ska ha en god förmåga att upprätthålla sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap som det bredare arbetet med allmänhetens betalningar.

Under 2023 beslutade direktionen om en ny policy för civil beredskap för att förbättra det interna arbetet inom området. Policyn beskriver hur Riksbankens planering och förberedelser inför och verksamhet under fredstida krissituationer och höjd beredskap ska se ut samt vilket ansvar som vilar på olika roller. Direktionen beslutar vilka av Riksbankens verksamheter som ska anses vara samhällsviktiga. Respektive avdelningschef ansvarar för att det finns en ändamålsenlig civil beredskap på avdelningen som omfattar planering och förberedelser inför samt verksamhet under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Riksbanken ska ha en god förmåga att upprätthålla sin samhällsviktiga verksamhet under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Riksbanken ska därutöver vid behov kunna göra prioriteringar inom den samhällsviktiga verksamheten. När Riksbanken planerar och förbereder sig inför höjd beredskap ska arbetet så långt som möjligt bygga på hur Riksbanken har planerat och förberett sig inför fredstida krissituationer. Planering och förberedelser omfattar områdena planer, personal, lokaler och tekniskt stöd, utbildning och övning samt samverkan.

Det förberedande arbetet inom civil beredskap samordnas även av en särskild kommitté inom Riksbanken, beredskapskommittén, där alla Riksbankens avdelningar är representerade utom internrevisionsavdelningen. Kommittén ansvarar bland annat för att sammanställa beslutsunderlag om den övergripande inriktningen av bankens beredskapsarbete för beslut i direktionen. Den ska även samordna beredskapsfrågor som berör flera avdelningar, följa utvecklingen av Riksbankens interna arbete med civilt försvar, följa upp övningar och utbildning inom Riksbanken med mera. Under 2023 sammanträdde kommittén en eller två gånger per månad.

Riksbanken bedömer att dessa åtgärder har förbättrat möjligheterna att få ett sammanhållet internt arbete med civil beredskap som gör att Riksbanken både kan förebygga och har god förmåga att upprätthålla verksamheten under

fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. I förlängningen får Riksbanken därmed bättre förutsättningar att uppfylla kraven på såväl planering och förberedelser som utbildning och övning.

Planering och förberedelser för att upprätthålla Riksbankens verksamhet

Under 2023 analyserade avdelningarna bland annat sin verksamhet och kartlade sina beroenden, av bland annat personal, system, lokaler och leverantörer. Dessa beroenden är nödvändiga för att kunna upprätthålla Riksbankens samhällsviktiga verksamhet på en tolerabel nivå oavsett vilka störningar som inträffar. I kontinuitetsplaner har avdelningarna dokumenterat hur respektive verksamhet ska agera vid incidenter och kriser, exempelvis med stöd av reservrutiner, för att säkerställa verksamheten. Avdelningarna ska granska och uppdatera planerna minst årligen och vid större förändringar. Riksbanken initierade under 2023 en årlig översyn av planerna och följde upp avdelningarnas översyn och uppdateringar.

Avdelningarna ska även testa sina kontinuitetsplaner minst årligen. Under 2022 inventerade och listade respektive avdelning planerade övningar, tester och utbildningar i civil beredskap för 2023. Under 2023 sammanställdes motsvarande aktiviteter för 2024. Riksbanken deltog under året i flera externa övningar och utbildningar för att öka sin förmåga att hantera såväl en fredstida krissituation som höjd beredskap.

Under 2023 genomförde avdelningarna även en självskattning av sin förmåga att upprätthålla sin samhällsviktiga verksamhet i fredstida krissituationer och under höjd beredskap. Självskattningen användes för att sammanställa och rapportera status i arbetet med civil beredskap men även för att identifiera områden där det behövs ytterligare och samordnade insatser. Självskattningen användes även för den årliga rapporteringen som görs av myndigheter i det civila försvaret till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarsmakten.

Alla aktiviteter som genomfördes under 2023 bidrar till att uppfylla målen som rör förmågan att upprätthålla Riksbankens verksamhet. De gör det möjligt att åtgärda brister och finna förbättringsområden, både för enskilda avdelningar och för banken som helhet. Beskrivningen av status i arbetet ger dessutom underlag till Riksbankens ledning för att kunna inrikta, samordna och prioritera insatser.

Civil beredskap för betalningar

Riksbanken har ansvar, uppgifter och mandat som syftar till att successivt stärka den samlade förmågan att få betalningar att fungera även under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. I praktiken innebär ansvaret att Riksbanken har kravställande, samordnande och övervakande uppgifter.

Den kravställande uppgiften regleras i ett bemyndigande till Riksbanken att få meddela föreskrifter om vilka företag som är av särskild betydelse för

genomförandet av betalningar samt ange vilka skyldigheter dessa företag har enligt 5 kap. 3 och 4 §§ riksbankslagen).

Den samordnande uppgiften regleras i 5 kap. 2 och 3 §§ riksbankslagen samt i författningsskomentaren till 2 § och innebär följande:

- Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap.
- Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Riksbanken ska genomföra gemensamma utbildningar och övningar för bankens egen personal och för arbets- och uppdragstagare i företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar.

Vid störningar i genomförandet av betalningar ska Riksbanken omgående upprätta en ledningsfunktion för samordning och information och vidta de åtgärder som behövs för att hantera konsekvenserna av fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Uppgifterna för de företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar och vilka beslut som Riksbanken får besluta om vad gäller allmän tjänsteplikt för genomförandet av betalningar regleras i 5 kap. 4 § 1–3 och i 5 kap. 5 § riksbankslagen.

Den övervakande uppgiften innebär att Riksbanken ska övervaka att ett företag uppfyller sina skyldigheter (5 kap. 4 § riksbankslagen första stycket).

Föreskrifter och verksamhetsplan för 2024

Under 2023 började Riksbanken införa de nya uppgifterna. Riksbanken har utvecklat, förankrat och beslutat om föreskrifter och allmänna råd (RBFS 2023:3) om företag av särskild betydelse för genomförandet av betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Föreskrifterna trädde i kraft den 1 februari 2024.

De företag som föreskrifterna initialt omfattar är vissa kreditinstitut, företag som har verksamhet med betalapplikationer, elektronisk identifiering och underskrift, företag som utgör betalningsinfrastruktur samt företag som förvarar, räknar upp och transporterar kontanter. Riksbanken har valt att i den första versionen av föreskrifterna peka ut en mindre krets av företag som är avgörande för att betalningar ska fungera. På så sätt blir det möjligt att direkt påbörja arbetet med att stärka företagets förmåga att hantera fredstida krissituationer och ett läge av höjd beredskap, samtidigt som samarbetsformer och arbetsprocesser utvecklas och etableras. Riksbanken avser sedan att successivt låta föreskrifterna omfatta fler företag.

Syftet med föreskrifterna är att bidra till att nå det övergripande målet att allmänheten ska kunna göra betalningar även under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Genom föreskrifterna pekar Riksbanken ut vilka företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för betalningar. De här företagen behöver planera och förbereda för att kunna upprätthålla den del av verksamheten som avser betalningar under fredstida krissituationer och

vid höjd beredskap. Genom att därutöver delta i gemensamma aktiviteter som samordnas av Riksbanken bidrar företagen ytterligare till det övergripande målet.

Under 2023 utarbetade Riksbanken en verksamhetsplan som beskriver hur Riksbanken ska arbeta tillsammans med de företag som träffas av föreskrifterna. Verksamhetsplanen innehåller även beskrivningar av planerade gemensamma aktiviteter under 2024 och övergripande beskrivningar av det fortsatta arbetet under 2025, däribland en ny samverkansstruktur för det gemensamma arbetet med företagen. Samverkansstrukturen, Civil Beredskap Betalningar, följer de tre nivåer som upprättats för beredskapssektorn Finansiella tjänster: inriktning, samordning och genomförande.

Riksbanken står för de inriktande och samordnande nivåerna, vilket innebär ansvar för att säkerställa att arbetet uppfyller såväl de krav som ställs på Riksbanken genom som de krav som ställs på företagen genom Riksbankens föreskrifter. På genomförandenivån finns en referensgrupp där Riksbanken och de företag som träffas av föreskrifterna ingår. Utöver att inneha ordföranderollen deltar Riksbanken även i arbetet, på motsvarande sätt som företagen, genom sina representanter från de verksamheter som ansvarar för RIX-systemet respektive kontanthandlingen. De planerade aktiviteterna genomförs inom tre olika områden: analys och planering, utbildning och övning samt ledningsfunktion för samordning och information.

Sedan flera år finns ett frivilligt samverkansforum, Krissamverkan för det centrala betalningssystemet, där Riksbanken, Riksgälden, banker och finansiella infrastrukturer deltar. Forumet kan aktiveras vid en allvarig störning eller risk för allvarig störning i det centrala betalningssystemet. Riksbanken har förvaltat och varit sammanhållande för forumet. I och med Riksbankens föreskrifter kommer forumet att omformas och utgöra ledningsfunktion för samordning och information i den nya samverkansstrukturen Civil Beredskap Betalningar.

Eftersom ansvaret som rör allmänhetens betalningar innebär nya uppgifter för Riksbanken, bedömer Riksbanken att kraven kommer att uppfyllas successivt. I ett första skede har fokus, av naturliga skäl, legat på Riksbankens kravställande uppgifter och därför har Riksbanken först och främst etablerat grundläggande ramar, som föreskrifter och verksamhetsplan. Riksbanken har även genomfört möten med de företag som träffas av föreskrifterna för att informera om och förankra det pågående arbetet samt för att skapa bättre förutsättningar för det fortsatta arbetet. Under 2024 avser Riksbanken att införa den sista delen av uppgifterna, Riksbankens övervakande uppgifter.

Deltagande i beredskapssektorn Finansiella tjänster

Sedan den 1 oktober 2022 gäller en ny struktur för det civila beredskapssystemet där sektorsansvariga myndigheter har utsetts för tio beredskapssektorer. Som myndighet under riksdagen omfattas Riksbanken inte av det nya civila

beredskapssystemet, men deltar på frivillig basis i beredskapssektorn Finansiella tjänster tillsammans med Finansinspektionen och Riksgälden.

Genom sektorsansvarsrollen respektive riksbankslagen har Finansinspektionen och Riksbanken ett delvis överlappande ansvar, där Riksbanken har huvudansvar inom betalningsområdet. Under 2023 tecknade Riksbanken och Finansinspektionen därför en överenskommelse om att samarbeta i frågor som rör civil beredskap. Samarbetet syftar till att undvika att myndigheternas överlappande ansvar skapar otydlighet eller ineffektivitet. Överenskommelsen förbättrar även Riksbankens möjligheter att uppfylla kraven i riksbankslagen.

Under året arbetade myndigheterna tillsammans för att utveckla en ny samverkansstruktur för beredskapssektorn Finansiella tjänster. Strukturen består av tre nivåer, en chefsgrupp som inriktar arbetet, en samordningsgrupp och en nivå med grupper som genomför aktiviteter.

Under 2023 deltog Riksbanken i och samordnade ett flertal aktiviteter inom ramen för beredskapssektorn Finansiella tjänster, bland annat ett chefsmöte om sektorns arbete med civil beredskap och möten för myndighetssamverkan på handläggarnivå. Därutöver deltog Riksbanken i ett arbete med sektorgemensamma åtgärder som ska höja sektorns förmåga att hantera fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Deltagande i Finansiella sektorns privat-offentliga samverkan

Sedan många år deltar Riksbanken och är ordförande i det frivilliga samverkansforumet Finansiella sektorns privat-offentliga samverkan (FSPOS) där både myndigheter och privata aktörer inom sektorn deltar. Riksbanken bidrar till FSPOS arbete för att stärka den finansiella sektorns förmåga att möta hot och hantera kriser. Under 2023 omfattade verksamheten bland annat en sektorsövning, seminarier, utbildningar samt utarbetande av metodstöd och rapporter.

Under 2023 beslutade FSPOS om en ny strategisk inriktning för 2024 och framåt. För att få till en effektiv samordning mellan FSPOS verksamhet och det arbete som myndigheterna ansvarar för inkluderas FSPOS från 2024 i den nya samverkansstrukturen för beredskapssektorn Finansiella tjänster.

Såväl resultatet av FSPOS verksamhet som förändringarna som följer av den nya strategiska inriktningen väntas bidra till höjd förmåga och till större tydlighet och effektivitet. Därmed bidrar Riksbankens deltagande i FSPOS till att uppfylla målen i riksbankslagen om att upprätthålla allmänhetens betalningar under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Deltagande i det civila beredskapssystemet

Riksbanken deltog under 2023 även i de olika möten som leds av Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Som myndighet under riksdagen ingår Riksbanken inte formellt i strukturen för det civila beredskapssystemet, men har bjudits in att delta i samtliga möten, även dem som enbart riktar sig till sektorsansvariga myndigheter.

Internationell verksamhet

Riksbanken ska enligt 6 kap. 1 och 7 §§ uppfylla följande allmänna bestämmelser för sin internationella verksamhet:

- Riksbanken får verka som förbindelseorgan i förhållande till internationella finansorgan som Sverige är medlem i.
Riksbanken får delta i sådant internationellt samarbete som
 1. har betydelse för bankens verksamhet eller
 2. rör kunskapsutbyte med andra centralbanker.Riksbanken ska i sin internationella verksamhet utgå från regeringens och riksdagens övergripande ståndpunkter inom olika politikområden.
- Riksbanken ska i sin internationella verksamhet hålla regeringen underlättad om viktigare frågor.

Sverige är en liten, öppen ekonomi som påverkas starkt av händelserna i världsekonomin. Ett gott internationellt samarbete är därför centralt för att Riksbanken ska kunna uppfylla sina mål.

Riksbankens internationella arbete syftar till att

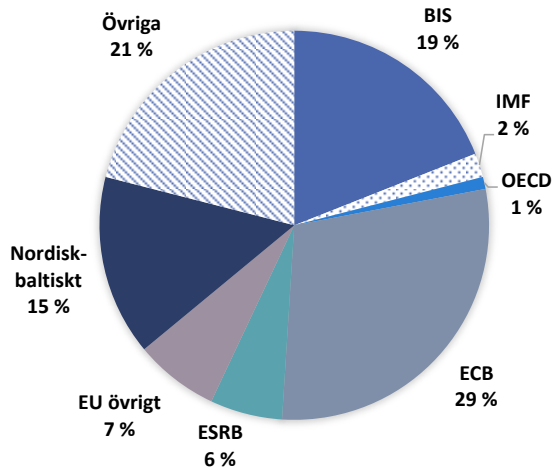
- *utbyta information, till exempel med andra centralbanker och internationella organisationer*
- *lära av andra aktörer, till exempel för metod- och kompetensutveckling*
- *påverka andra aktörer, vilket är särskilt viktigt i fråga om globala finansiella standarder, europeisk reglering av det finansiella systemet och internationella policyåtgärder för att minska risker både i och utanför Sverige*
- *skapa goda kontakter, vilket är särskilt värdefullt att ha i krisituationer.*

Riksbanken har, i likhet med flertalet andra centralbanker, ett mycket brett internationellt samarbete, huvudsakligen inom ramen för olika internationella organisationer. Totalt deltog Riksbanken under året i över 200 internationella grupper.

Riksbanken bedömer att det breda deltagandet i internationella samarbetsorgan bidrog till Riksbankens möjlighet att nå målen inom olika verksamhetsområden, och var av särskild vikt för att nå målet att bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt.

Diagram 21 Riksbankens deltagande i internationella samarbetsorgan

Fördelning av totalt antal grupper mellan olika organisationer/typer av samarbeten

Källa: Riksbanken.

Banken för internationell betalningsutjämning

Banken för internationell betalningsutjämning (BIS) är det främsta forumet för globalt centralbankssamarbete, och organisationen ägs av 63 centralbanker från hela världen. Riksbanken deltar i cirka 45 kommittéer och arbetsgrupper inom BIS. De mest centrala kommittéerna etablerar globala normer och standarder för olika former av finansiell verksamhet.

I stark konkurrens med andra större länders centralbankschefer blev riksbankschefen i januari 2023 invald i BIS styrelse, vilket innebär att Riksbanken fortfarande är representerad på den högsta nivån i BIS. Styrelsen består av cheferna för 17 av världens viktigaste centralbanker, varav endast sju, inklusive ECB-chefen, är från EU. Styrelseplatsen ger också tillträde till Economic Consultative Committee (ECC). I kommittén, som består av samma begränsade krets av personer som styrelsen, diskuteras frågor som är av högsta vikt för centralbanker. Deltagandet ger oss en unik möjlighet att ta del av erfarenheter och analyser från världens ledande centralbanker. Inom ramen för så kallade bimonthly meetings deltar riksbankschefen också i Global Economy Meeting och All Governors Meeting. Viktiga ämnen för centralbankschefernas diskussioner under året var bland annat penningpolitiska utmaningar till följd av den höga inflationen och finansiella stabilitetsfrågor, inte minst i samband med vårens turbulenta situation för framför allt amerikanska banker.

Riksbanken deltar även i arbetet i Kommittén för det globala finansiella systemet (CGFS), som består av 28 centralbanker och BIS. Kommittén övervakar utvecklingen på de globala finansmarknaderna, med fokus på att identifiera, analysera och söka motverka potentiella källor till stress på de finansiella marknaderna och i det globala finansiella systemet. En viktig fråga som diskuterades under året var hur makrotillsynsåtgärder ska utformas i tider av

åtstramande penningpolitik. Riksbanken var också, tillsammans med flera andra centralbanker, involverad i en studie om effekterna av centralbankers köp av finansiella tillgångar under pandemin. En viktig slutsats var att tillgångsköpen överlag var framgångsrika när det gällde att motverka störningar i den penningpolitiska transmissionen och att de bidrog till att göra penningpolitiken mer expansiv, bland annat genom att sänka räntorna på statsobligationer med långa löptider, vilket gynnat hushåll, företag och den offentliga sektorn (se vidare avsnittet Förluster till följd av Riksbankens värdepappersinnehav i kapitlet Varaktigt låg och stabil inflation).

BIS Innovation Hub Nordic Centre i Stockholm

Under året arbetade fyra medarbetare från Riksbanken på BIS nordiska innovationscenter i Stockholm med innovativ teknik i frågor av betydelse för centralbanker. Det handlade bland annat om projekt för att med artificiell intelligens, maskininlärning och integritetsbevarande teknik motverka penningtvätt, olika sätt att stärka digitala centralbankspengars tekniska säkerhet och robusthet och få dem att fungera i ett offlineläge samt hur digitala centralbankspengar kan fungera över nationella gränser.

Internationella valutafonden

Internationella valutafonden (IMF) arbetar för internationellt monetärt samarbete samt makroekonomisk och finansiell stabilitet. Organisationen har 190 medlemsländer, vilka företräds av representanter från regeringar (vanligtvis finansdepartement) och centralbanker. Sverige ingår i en nordisk-baltisk valkrets med en gemensam representant i IMF:s exekutivstyrelse, och det finns därför en nära koordinering av IMF-frågor i denna krets. Det finns även ett samarbete mellan centralbanker och finansdepartement i dessa frågor inom EU (Ekonomiska och finansiella kommitténs undergrupp om IMF-frågor) samt inom G4-kretsen, det vill säga Belgien, Nederländerna, Schweiz och Sverige.

IMF fortsatte under året att svara på de ekonomiska utmaningar som bland annat inflationsutvecklingen och Rysslands krig mot Ukraina innebar, dels genom att anpassa sin verktygslåda, dels genom att erbjuda finansiering till de medlemsländer som fick problem med betalningsbalansen. Exempelvis beslutade IMF i mars att tillfälligt höja de högsta nivåer som länder får låna till och i juni att förlänga en tillfällig lånefacilitet, som togs fram under 2022, med ytterligare ett halvår. Vidare godkände IMF i mars ett låneprogram till Ukraina för att möta landets akuta finansieringsbehov och återställa makroekonomisk balans och finansiell stabilitet i landet.

Vart femte år ser IMF över den totala storleken på sitt kapital och medlemsländernas andelar (kvoter). Den sextonde kvotöversynen beslutades i december efter många och utdragna diskussioner. Sverige och den nordisk-baltiska valkretsen verkade i styrelsediskussionerna för att IMF ska upprätthålla sin roll i det globala finansiella skyddsnätet och för att kvotöversynen skulle leda till en starkare koppling mellan länders ekonomiska vikt, öppenhet och

integration i världsekonomin och deras inflytande i IMF (kvotandel). Det skulle också säkerställa en fortsatt rimlig representation för valkretsen.

Kvotöversynen ledde till ett beslut om att höja medlemsländernas insatskapital med 50 procent. Samtidigt beslutades att de bilaterala lånen till IMF (Bilateral Borrowing Agreement, BBA) ska avslutas och att IMF:s temporära finansieringslösning New Arrangements to Borrow (NAB) ska minska. Sammantaget ska ökningen av IMF:s insatskapital motsvara minskningen av BBA- och NAB-lånen, så att IMF:s samlade resurser förblir oförändrade. Vidare beslutades att ländernas kvotandelar ska behållas oförändrade. Eftersom Riksbankens BBA- och berörda NAB-åtaganden tillsammans är större än Sveriges andel av ökningen av IMF:s insatskapital, kommer Sveriges samlade IMF-åtagande att minska. Omläggningen av IMF-finansieringen kan dock ta viss tid. Kvotöversynen beräknas införas under 2024. För att trygga sina resurser under överbrygningsperioden bad IMF i maj om en förlängning av de bilaterala låneavtalen med ett år, till och med slutet av 2024. Riksbanken godkände detta i september, i enlighet med mandatet från riksdagen.

Vid årsskiftet 2022/23 infördes en ny ordning för hantering av IMF-transaktioner där Riksbanken, i egenskap av finansiell motpart till IMF, genomför transaktionerna, medan all utlåning till IMF sker genom upplåning från Riksgälden. Denna ordning är en följd av riksbankslagets nya bestämmelse om att all ny utlåning till IMF ska finansieras genom upplåning från Riksgälden (6 kap. 4 § riksbankslagen).

Som en del av mandatet att övervaka den globala ekonomin genomför IMF årliga utvärderingar av sina medlemsländer, så kallade Artikel IV-konsultationer. I 2023 års utvärdering av Sverige, publicerad i mars, konstaterade IMF att den svenska ekonomin återhämtade sig starkt efter pandemin, men rörde sig mot en potentiell lågkonjunktur. IMF menade att de penningpolitiska åtgärkningarna för att hantera det höga inflationstrycket varit välgrundade. Vidare framhöll IMF att strukturella utmaningar kvarstod, till exempel svagheter kopplade till arbets- och bostadsmarknaden.

I mars publicerade IMF även resultatet av sin särskilda utvärdering av den finansiella sektorn i Sverige (Financial Sector Assessment Program), som genomfördes under 2022. I utvärderingen konstaterades att den svenska finanssektorn lyckats hantera effekterna av coronapandemin väl, mycket tack vare bankernas goda kapital- och likviditetsbuffertar samt välriktade penning- och finanspolitiska åtgärder. De strukturella sårbarheter som lyftes fram var bland annat den höga skuldsättningen hos hushållen, den stora banksektorn och risker kopplade till den kommersiella fastighetssektorn. Vidare rekommenderade IMF Riksbanken att publicera ett policyramverk som tydliggör att Riksbanken har förmåga att tillhandahålla likviditet i krishanteringssyfte, inklusive till institut i resolution. IMF rekommenderade även Riksbanken att testa digitala centralbanksvalutors stabilitet och motståndskraft mot störningar samt att analysera vilka effekter digitala centralbanksvalutor skulle få på betalningar och det finansiella systemet.

I september publicerade IMF också rekommendationer om hur de nordiska och baltiska länderna kan effektivisera sitt arbete mot penningtvätt. Bakgrunden är att Riksbanken 2021 tog initiativ till att de nordiska och baltiska länderna skulle be IMF att göra en regional analys av penningtvättsrisker. En sådan analys bedömdes kunna ge värdefull information och kunskap med tanke på de nära kopplingarna mellan regionens finansiella system och bankernas många gränsöverskridande nätverk och relationer.

I oktober gjorde Riksbanken en framställning till riksdagen för att begära ersättning inklusive ränta för sitt deltagande i en avskrivning av Somalias skuld till IMF under 2020. Regeringen förde över 21 miljoner kronor till Riksbanken i december 2023. ECB menar att Riksbankens deltagande i den aktuella skuldavskrivningen inte är förenligt med förbudet mot monetär finansiering som gäller för centralbanker. I sin årsredovisning för 2022 anmärkte ECB på att ett antal centralbanker, däribland Riksbanken, istället bör kompenseras av staten för sina bidrag till skuldavskrivningarna, vilket gjordes genom denna transaktion (se även not 34).

Financial Stability Board

Financial Stability Board (FSB) är en internationell organisation som analyserar och tar fram rekommendationer kring det globala finansiella systemet. Den består av representanter från 24 länder och 13 internationella organisationer och kommittéer. Riksbanken är, tillsammans med Finansdepartementet och Finansinspektionen, medlem i FSB:s regionalt rådgivande grupp för Europa (Regional Consultative Group for Europe, RCG-E). Därmed får Riksbanken information om vad som finns på FSB:s agenda och vilket arbete som genomförs där. På mötena diskuterades under året olika länders bedömningar av de mest relevanta riskerna på global och regional nivå samt vissa specifika saksfrågor som till exempel skuldsättningen i icke-banksektorn, scenarionalyser av klimatförändringar, risker förknippade med decentraliserade finansiella tjänster och lärdomar kring resolutionsramverket. Fram till i juni var vice riksbankschef Henry Ohlsson medordförande i RCG-E.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) är ett samarbetsorgan för, i första hand, regeringarna i 38 industriländer, där man bland annat diskuterar makroekonomisk utveckling samt struktur- och handelspolitik. Riksbanken är involverad i ett fåtal kommittéer och grupper, som diskuterar ekonomisk politik och finansiella frågor. Den viktigaste kommittén för Riksbankens samarbete är Working Party 3. Under 2023 diskuterades den bland annat effekterna av Rysslands invasion av Ukraina, orsakerna till den höga inflationen och lämplig ekonomisk politik för att möta olika utmaningar på arbetsmarknaden. Även utformningen av finanspolitiken diskuterades, till exempel lärdomarna av stimulanserna under pandemin, finanspolitikens roll för

den höga inflationen samt samspelet mellan finanspolitik och penningpolitik vid hög inflation.

Informella Ekofinrådet och Ekonomiska och finansiella kommittén

EU:s finansministrar och centralbankschefer träffades två gånger för informella överläggningar om ekonomiska och finansiella frågor. Ämnet för vårens informella Ekofinrådsmöte var hur finansmarknaderna kan medverka i finansieringen av framtida europeisk tillväxt. Det svenska ordförandeskapet under våren valde att försöka öka reformtempot genom att sätta fokus på finansmarknadernas roll för framför allt finansieringen av innovationsföretag, ett område där Sverige har relativt goda resultat. Vid höstens möte var ämnet samspelet mellan finans- och penningpolitik. Diskussionen kom bland annat att kretsa kring den pågående reformeringen av EU:s ramverk för ekonomisk-politisk samordning.

Ekonomiska och finansiella kommittén (EFK), som förbereder Ekofinrådets möten, träffades elva gånger under året. Kommittén utgörs av representanter från centralbanker och finansdepartement på vice centralbankschefsnivå respektive statssekreterarnivå. Kommittén fokuserade bland annat på hur sanktionerna mot Ryssland kunde göras effektivare och möjligheterna att använda avkastningen på beslagtagna ryska tillgångar för att stödja Ukraina.

Finansiella stabilitetsfrågor stod också högt på agendan, inte minst under vårens turbulens på bankmarknaderna. Vidare diskuterade EFK aktuella kommissionsförslag och tog fram EU-ståndpunkter inför möten i IMF och G20. Riksbanken betonade bland annat vikten av att söka identifiera och analysera hoten mot den finansiella stabiliteten samt att fortsätta arbeta aktivt med frågor som rör utvecklingen av digitala centralbanksvalutor.

Europeiska centralbankssystemet

Europeiska centralbankssystemet (ECBS) utgörs av ECB och samtliga nationella centralbanker inom EU. Riksbanken deltog i cirka 65 kommittéer och arbetsgrupper inom denna organisation. I Allmänna rådet, som består av centralbankscheferna från alla EU:s medlemsstater samt ECB:s ordförande och vice ordförande, behandlades bland annat det ekonomiska läget i EU:s medlemsstater, de offentliga finanserna i EU-länderna, de största obalanserna och sårbarheterna i EU-länderna utanför euroområdet och EU-centralbankers efterlevnad av förbudet mot monetär finansiering. Vidare diskuterades stress-tester till följd av klimatförändringarna, implikationerna av de högre energipriserna för EU:s konkurrenskraft samt riskerna med att relativt få klimatrelaterade katastrofer täcks av försäkringar.

Riksbanken deltog i kommittéarbetet inom ett stort antal arbetsområden, även om, i flera fall, endast delar av mötena var öppna för icke bankunionsländer. Arbetet inom kommittéerna omfattade bland annat penningpolitik, finansiell stabilitet, internationella relationer, marknadsoperationer, marknads-

infrastruktur och betalningar, statistik, kommunikation, sedlar, juridiska frågor, it, redovisning, organisationsutveckling och internrevision. Riksbanken var aktiv i till exempel Statistikkommitténs arbete med att skapa en ny harmoniserad rapportering av statistikuppgifter för EU.

Europeiska systemrisknämnden

Europeiska systemrisknämnden (ESRB) är EU:s gemensamma makrotillsynsorgan och där ingår främst centralbanker och tillsynsmyndigheter inom EU. ESRB arbetar för att identifiera, analysera och motverka finansiella systemrisker i EU. Riksbanken är representerad i styrelsen, den rådgivande tekniska kommittén och flera arbets- och expertgrupper. Sammantaget deltog Riksbanken i cirka 15 kommittéer och grupper inom ESRB under 2023.

I januari utfärdade ESRB en generell rekommendation till alla relevanta medlemsinstitutioner, inklusive Riksbanken och Finansinspektionen, om risker kopplade till sårbarheter på de kommersiella fastighetsmarknaderna. Rekommendationen uppmanar till förbättrad övervakning av sådana risker och till att hantera identifierade sårbarheter.

Riksbanken bidrog bland annat till ESRB:s löpande risk- och policybedömningar, i analysen av makrotillsynsfrågor som rör centrala motparter och clearing av värdepapperstransaktioner i EU samt i utformningen av ekonomiska scenarier som ligger till grund för stresstester av europeiska banker och centrala motparter och för klimatrelaterade stresstester som omfattar samtliga sektorer inom det finansiella systemet. Riksbanken bidrog även till ESRB:s arbete som handlar om risker kopplade till finansiella intermediärer utanför banksektorn, inklusive fond- och försäkringssektorerna, risker med kryptotillgångar samt klimat- och cyberrelaterade risker.

Nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete

Riksbanken deltog i cirka 35 kommittéer och grupper för nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete inom ett stort antal olika områden. Vid det årliga nordiska centralbankschefsmötet utbyttes bland annat erfarenheter av hur de olika ekonomierna påverkas av de högre räntorna och av hushållens skuldsättning. Nordiska vice centralbankschefer möttes också vid två tillfällen för att därutöver bland annat diskutera betalningsfrågor. Vidare deltog Riksbanken under året i Nordic Baltic Macroprudential Forum (NBMF), där centralbankschefer och tillsynsmyndighetschefer ingår. NBMF diskuterade bland annat frågor om reciprocitet för, det vill säga erkännande av, nationella makrotillsynsåtgärder mellan länderna. Syftet är att samma regler ska gälla för en viss typ av finansiell verksamhet i ett land, oavsett om företaget som bedriver verksamheten är nationellt eller har sin hemvist i ett annat land. Vidare diskuterades de principiella möjligheterna att utvidga målgruppen för låntagarbaserade åtgärder som i flertalet länder enbart gäller lån till bostadssektorn till att även omfatta lån till den kommersiella fastighetssektorn. Riksbanken deltog även i arbetet i

Nordic Baltic Stability Group (NBSG). (Se även avsnittet Krisförberedande arbete i kapitlet Ett stabilt och effektivt finansiellt system).

Internationellt samarbete om banker

I Baselkommittén för banktillsyn deltar centralbanker och tillsynsmyndigheter från 28 länder samt ECB och Single Supervisory Mechanism (SSM). Baselkommittén främjar global finansiell stabilitet genom att ta fram minimistandarder, riktlinjer och rekommendationer för reglering och tillsyn av internationellt aktiva banker samt genom att diskutera olika frågor och praxis kring banktillsyn.

Mycket av årets arbete inom Baselkommittén handlade om konsekvenserna av de snabbt stigande marknadsräntorna under året och lärdomarna av bankoron i USA och Schweiz under våren 2023. Arbetet utmynnade bland annat i en rapport som fokuserade på tre områden: bankernas egna riskhanteringsystem, tillräckligt effektiv tillsyn och robusta regleringsstandarder. Ett område där Riksbankens medarbetare var särskilt aktiva rörde Baselkommitténs analyser av hur klimatrelaterade risker kan ge upphov till finansiella risker hos bankerna (se även avsnittet Internationellt samarbete på klimatområdet i detta kapitel). Ytterligare ett område där Riksbanken var särskilt aktiv rörde översynen för att förbättra de globala standarderna för bankers exponeringar mot kryptotillgångar. Dessutom påbörjades en analys av de risker som uppstår om banker ger ut kryptotillgångar.

Vidare publicerade Baselkommittén i juli ett konsultationsdokument om reviderade grundläggande principer för banktillsyn. Det är ett viktigt dokument eftersom IMF använder sig av dessa principer när de utvärderar finansiella tillsynsmyndigheter i nästan alla världens länder.

Baselkommittén genomför regelbundet utvärderingar för att säkerställa att olika medlemsländer har infört Basels standarder på ett korrekt sätt. Medarbetare på Riksbankens avdelning för finansiell stabilitet ledde under året arbetet med att utvärdera hur Mexiko har infört de globala bankstandarderna för Net Stable Funding Ratio (NSFR) respektive stora exponeringar.

På europeisk nivå deltog Riksbanken som observatör i styrelsen i Europeiska bankmyndigheten (EBA), vars medlemmar utgörs av tillsynsmyndigheterna inom EU. Riksbanken deltog även i Standing Committee on Regulation and Policy. De två viktigaste arbetena i EBA under året var att införa de delar av Basel III-regelverket som ännu inte införts inom EU och att genomföra stresstester på kapital för europeiska banker.

Internationellt samarbete om finansiell infrastruktur

Kommittén för betalningar och finansiell infrastruktur (CPMI) inom BIS består av 28 centralbanker och BIS och är standardsättande på dessa områden. Dess mandat omfattar bland annat att ta fram globala standarder och policy för clearing, avveckling och rapportering för finansiell infrastruktur samt att bedöma efterlevnaden av Principles for Financial Market Infrastructures (PFMI).

Riksbanken deltog även i den arbetsgrupp som undersökte efterlevnaden av principer för generell affärsrisk, där Nasdaq Clearing varit med i undersökningen.

På europeisk nivå deltog Riksbanken som observatör i Europeiska värdepappers- och marknadsmyndighetens tillsynskommitté (Esma Supervisory Committee) som är tillsynsmyndighet för centrala motparter. Riksbanken deltog i rollen som utgivande centralbank av svenska kronor och bidrog med sin syn på risker som rör centrala motparter som är aktiva på den svenska marknaden, med särskild vikt på centrala motparter utanför EU, till exempel London House Clearing Limited (LCH).

Riksbanken deltog också i den internationella övervakningen av flera utländska finansiella infrastrukturer med relevans för den finansiella stabiliteten i Sverige, bland annat i Euroclear Group, LCH Global College och CLS Oversight Committee. Vidare var Riksbanken med i tillsynskollegierna för Cboe Clear Europe och Nasdaq Clearing. Riksbanken deltog också i Swift Oversight Committee.

Internationellt samarbete om betalningar

Riksbanken deltog liksom tidigare år i arbetsgruppen Future of payments under BIS kommitté CPMI. Arbetsgruppen, som är en del av ett större arbete för att förbättra gränsöverskridande betalningar, fokuserade under året på ny betalningsinfrastruktur, digitala centralbankspengar och stablecoins som verktyg för snabbare och billigare gränsöverskridande betalningar. En viktig fråga som diskuterades under året var hur gränsöverskridande betalningar med digitala centralbankspengar och tokenisering av finansiella tillgångar kan integreras i centralbankers avvecklingssystem.

Inom ECB deltog Riksbanken huvudsakligen i två forum: Market Infrastructure and Payments Committee (MIPC), som arbetar med policyfrågor på betalningsområdet generellt, och Market Infrastructure Board (MIB), ett beslutsfattande forum för frågor som rör drift och utveckling av ECB:s avvecklingssystem T2, T2S och TIPS. Vidare utbytte Riksbanken och ECB information om digitala centralbanksvärdar inklusive ECB:s arbete med en eventuell framtida digital euro.

Under året fortsatte också Riksbankens samarbete med Banca d'Italia och ECB i projektet Target Instant Payment Settlement Cross-Currency (TIPS CCY). Syftet med samarbetet är att undersöka möjligheten att göra omedelbara betalningar mellan olika valutor på ECB:s avvecklingsplattform TIPS, vilket skulle kunna vara en effektiv lösning för valutaöverskridande betalningar. Till att börja med gäller det avveckling mellan svenska kronor och euro. Under året förbereddes också ett pilotprojekt med intresserade banker från euroområdet och Sverige för att pröva lösningen.

Vidare fortsatte Riksbanken att delta i arbetet i CBDC Coalition, vilket är en grupp bestående av sju centralbanker och BIS som diskuterar olika aspekter av digitala centralbankspengar. Under 2023 låg fokus på tekniska och legala

frågor, och Riksbanken deltog i olika arbetsgrupper för att bland annat presentera sin tekniska pilot för e-kronan. I maj publicerade CBDC Coalition en sammanfattande redogörelse för arbetet under åren 2022–2023.

Riksbanken deltog i projektet Icebreaker tillsammans med centralbankerna från Norge och Israel samt BIS Innovation Hub Nordic. Projektet utforskade gränsöverskridande betalningar med digitala centralbanksvalutor via en central hubblösning och gav viktiga insikter om teknik- och policyval i en sådan lösning. En slutsats var att en central hubblösning ställer få tekniska krav, vilket gör den lättare att integrera med nationella system som bygger på olika tekniker. Projektet publicerade sin slutrapport i mars.

Internationellt samarbete på klimatområdet

Riksbanken deltar sedan 2018 i Network for Greening the Financial System (NGFS), ett globalt nätverk för centralbanker och tillsynsmyndigheter med fokus på klimataspekter i dessa myndigheters arbete. Riksbanken bidrog till arbetet i tre av NGFS arbetsgrupper, vilka bland annat fokuserade på design och analys av klimatscenarier, klimatförändringarnas påverkan på penningpolitiken samt metoder för hur centralbanker kan arbeta med hållbara investeringar, klimatrelaterad rapportering och hållbar centralbanksverksamhet. Riksbanken deltog även i NGFS expertnätverk för juridiska frågor.

Vidare deltog Riksbanken i Baselkommitténs arbetsgrupp för klimatrelaterade finansiella risker. Gruppens fokus ligger på att analysera hur klimatrelaterade risker kan ge upphov till finansiella risker och att ta fram metoder för att bedöma klimatrelaterade risker (exempelvis scenarioanalyser, stresstester och omställningsplaner). Gruppen undersöker också möjliga policyåtgärder, bland annat att skapa standarder för hur klimatrelaterade risker kan offentliggöras som ett sätt att motverka sådana risker på global nivå. Arbetsgruppen publicerade utifrån detta ett förslag på konsultation om krav på banker att redovisa och offentliggöra klimatrelaterad information. En medarbetare från avdelningen för finansiell stabilitet bidrog aktivt som medordförande i undergruppen för reglering.

Genom ESRB:s och ECBS gemensamma projektgrupp bidrog Riksbanken till arbetet med att utforma ekonomiska scenarier som ligger till grund för europeiska klimatrelaterade stresstester som omfattar samtliga sektorer inom det finansiella systemet.

Forskare från Riksbanken deltog även i ECBS forskningsnätverk och i Baselkommitténs forskningsgrupp som båda har klimat som ett av sina fokusområden.

Internationellt symposium om centralbankers oberoende

I januari ordnade Riksbanken ett internationellt symposium om centralbankers oberoende för att uppmärksamma att Stefan Ingves lämnade Riksbanken efter 17 år som riksbankschef. Ämnet behandlades utifrån fyra aspekter: klimat-

frågan, betalningsmarknadens omvandling och utvecklingen av digitala centralbankspengar (central bank digital currencies, CBDC), centralbankernas mandat och hur centralbankernas oberoende påverkas av behovet av global samordning av olika policyåtgärder. Symposiet hade en starkt internationell prägel. Fler än 25 centralbankschefer från fyra kontinenter och ledande internationella akademiker deltog tillsammans med många svenska intressenter.

Internationell makrotillsynskonferens

I augusti 2023 organiserade Riksbanken en internationell makrotillsynskonferens. Detta är ett årligen återkommande evenemang som arrangeras tillsammans med den nederländska och den tyska centralbanken. Värdskapet roterar mellan de tre centralbankerna. Varje år inbjuds sex världsledande akademiker att skriva en uppsats och i år handlade uppsatserna om

- a) kraschen i kryptotillgången Terra/Luna
- b) hur blockkedjetekniken interagerar med traditionella finansiella kontrakt
- c) hur ekonomiska sanktioner bäst riggas
- d) lärdomar från den irländska finanskrisen
- e) konsekvenserna av olika typer av bolånekontrakt för finansiella risker
- f) de internationella friktioner som följer av investeringar av pensionskapital.

Riksbankens tekniska assistans

Sedan 2000 har Riksbanken bidragit med så kallad teknisk assistans (TA) till centralbanker i länder som klassificeras som mottagarland för bistånd enligt OECD:s biståndskommitté Development Assistance Committee (DAC).

Syftet med Riksbankens TA är att överföra kunskap och kompetens inom viktiga centralbanksrelaterade områden, som betalningar, finansiell stabilitet, kommunikation och penningpolitik. Denna verksamhet finansieras av Sida enligt ett särskilt avtal. Riksbanken avser att ingå ett nytt avtal med Sida vid utgången av 2024 utifrån nu gällande bestämmelser för Riksbankens internationella verksamhet.

Under året återgick Riksbankens TA-samarbeten med centralbankerna i Rwanda och Ukraina och den palestinska monetära myndigheten (PMA) till en mer normal omfattning med både digitala möten och fysiska besök. Efter Hamas attack på Israel i oktober är samarbetet med PMA vilande. Kunskapsutbytet med Ukrainas centralbank fortsatte att präglas av det pågående kriget och handlade därför till stor del om finansiella frågor och betalningssystem i händelse av kris och krig. I december besökte riksbankschef Erik Thedéen Ukrainas centralbank i Kiev som den första centralbankschefen sedan kriget startade. En medarbetare från avdelningen för penningpolitik tillbringade två längre perioder på centralbanken i Rwanda under 2023. Samarbetet rörde penningpolitik och handlade huvudsakligen om att utveckla en modell för klimatförändringarnas inverkan på jordbrukssektorn. Under IMF:s årsmöte i Marrakesh slöt Riksbanken en överenskommelse med den etiopiska centralbanken

om ett TA-samarbete inom penningpolitik, betalningar, finansiell infrastruktur, digitala lösningar och kommunikation. Ett tidigare samarbete med centralbanken i Namibia avslutades formellt i december 2023. I juni stod Riksbanken värd för ECB:s arbetsgrupp Working Group on Central Bank Cooperations (WG CBC) årliga möte.

Riksbanken bedömer att TA-samarbeten är utvecklande för såväl den mottagande som den bidragande centralbanken.

Information till regeringen

Riksbanken informerade under året regeringen (Finansdepartementet) om olika sakfrågor som rör Riksbankens internationella samarbeten, bland annat inom ramen för Finansiella stabilitetsrådets verksamhet. Härutöver lämnade Riksbanken i december 2023 en samlad redogörelse till regeringen, på tjänstemannanivå, om ett antal viktigare frågor i Riksbankens internationella samarbeten.

Bankgemensamma områden

Statistik och informationsförsörjning

Informationsförsörjning och insamling av statistik är grundläggande uppgifter i Riksbankens löpande arbete enligt 1 kap. 11 § riksbankslagen. Statistiken produceras och publiceras av Statistiska centralbyrån (SCB) på Riksbankens uppdrag. Riksbanken är ytterst ansvarig för statistikens kvalitet, innehåll och utveckling. I utvecklingen av statistiken arbetar Riksbanken tillsammans med flera internationella institutioner, som Europeiska centralbankssystemet (ECBS), Internationella valutafonden (IMF) och Banken för internationell betalningsutjämnning (BIS). Riksbanken samlar in och publicerar daglig omsättningsstatistik på ränte- och valutamarknaden och dagliga noteringar för referensräntan Swestr. Under 2023 började Riksbanken dessutom insamling och publicering av internationell bankstatistik.

Ny källa för Riksbankens publicering av valutakurser

Riksbanken beslutade under 2023 att börja publicera valutakurser fastställda av ECB i stället för som tidigare, valutakurser fastställda av Nasdaq. Riksbanken anser att det är bättre att använda ECB:s valutakurser för att upprätthålla kontinuitet och kvalitet i beräkningar och publicering.

Företagsundersökningen – tudelad syn på konjunkturen

Riksbanken genomförde tre omgångar med företagsintervjuer under 2023. Syftet med intervjuerna är att få en aktuell bedömning av konjunkturläget och ekonomins utveckling.

Genomgående för intervjuomgångarna var tudelningen i synen på konjunkturen mellan företag i olika sektorer, en tudelning som framför allt berodde på hushållens försämrade köpkraft och den svaga kronan. Handeln och de bostadsinriktade byggbolagen märkte under året att efterfrågan försvagades, medan tillverkningsindustrin fortsatte att möta en stark efterfrågan, framför allt globalt. Under inledningen av året var industriföretagen förvånade över att konjunkturen höll emot så pass väl som den gjorde. Tudelningen märktes även i företagens prissättningsplaner, där industriföretagen tack vare den starka efterfrågan fick större möjligheter att höja försäljningspriserna. Företagens syn på de faktorer som huvudsakligen bestämmer deras prisförändringar förändrades också under året – från ett nästan uteslutande fokus på kostnadsutvecklingen till ett ökat fokus på andra faktorer som exempelvis konkurrenternas priser.

En ny konjunkturindikator – tidig temperaturmätare på konjunkturen

Under året publicerade statistikenheten en ekonomisk kommentar om en ny konjunkturindikator baserad på Riksbankens företagsundersökning. Indikatoren sammanfattar företagens svar på några av undersökningens kärnfrågor

och ska främst fungera som ett mått på undersökningens sammantagna resultat. I kommentaren undersökte författaren hur användbar indikatorn är för att uppskatta den faktiska konjunkturen genom att analysera hur den förhåller sig till BNP-tillväxten. Både det första och senast publicerade BNP-utfallet användes för att undersöka om revideringar spelar roll för indikatorns relation till BNP-tillväxten.

Resultaten visade att indikatorn ger värdefulla insikter om tillväxten oavsett revideringar men är något mer träffsäker gentemot oreviderade BNP-data. I kommentaren belystes även hur konjunkturindikatorn i hög grad samvarierade med andra tillgängliga enkätbaserade konjunkturindikatorer. Riksbankens företagsundersökning riktar sig endast till ett fåtal branschdominerande företag, och att konjunkturindikatorn samvarierar med andra indikatorer – som bygger på betydligt större urval – stärker därmed undersökningens pålitlighet. Sammantaget bedömdes den information som sammanfattas i konjunkturindikatorn kunna ge tidiga och tillförlitliga signaler om den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Riksbanken publicerade bankstatistik med internationellt fokus

Under året publicerade Riksbanken en ny statistikprodukt, internationell bankstatistik, som innehöll uppgifter om den svenska banksektorns utlandsrelaterade verksamhet. Inför publiceringen anpassades statistikens innehåll till nya krav från BIS. Uppgifterna publiceras kvartalsvis.

Forskningen ger vetenskapligt underlag till policybesluten

Riksbanken får bedriva och ekonomiskt bidra till forskning som har betydelse för myndighetens verksamhet (1 kap. 10 § riksbankslagen). Forskningen på Riksbanken är framför allt inriktad på områden som har direkt betydelse för bankens verksamhet med syftet att tillhandahålla goda underlag för Riksbankens policybeslut.

Resultaten av forskningen publiceras i Riksbankens working paper-serie, i internationella vetenskapliga tidskrifter och i Riksbankens publikationer Penning- och valutapolitik, Staff Memos och Ekonomiska kommentarer. Resultaten sprids också genom presentationer vid andra centralbanker, vid universitet och vid vetenskapliga konferenser.

Forskningsenheten har också i uppdrag att vara en länk mellan Riksbanken och den akademiska världen. Forskare ger ofta seminarier vid universitet i Sverige och utomlands, de undervisar på kurser och handleder doktorander vid olika universitet och högskolor. Forskningsenheten har också ett formellt samarbete med Centrum för penningpolitik och finansiell stabilitet vid Stockholms universitet (Center for Monetary Policy and Financial Stability, CeMoF). Under året arrangerades en workshop för doktorander på Riksbanken i samarbete med CeMoF, där doktorander från bland annat universiteten i Oxford, Princeton och New York University deltog.

De forskare som är inriktade mot finansiell stabilitet studerar svenska hushåll och företag i syfte att förstå deras ekonomiska agerande. Bland annat använder de stora mängder data som gör det möjligt att undersöka risken för företagskonkurser och att se hur låga räntor påverkar bankernas lönsamhet. De forskare som är inriktade mot penningpolitik och makroekonomi analyserar bland annat hur penningpolitiska åtgärder påverkar konjunkturen och inflationen, arbetsmarknadens sätt att fungera och samspelet mellan penningpolitiken och finanspolitiken. Även inom detta område har möjligheten att använda mikrodata ökat på senare år, eftersom Riksbanken både har skapat och köpt in databaser som innehåller information om finansiella variabler och företagens priser. Forskningsprojekt använder dessa data för att studera såväl hur penningpolitikens effekter skiljer sig åt mellan olika hushåll som vilka makroekonomiska slutsatser som kan dras av företagens prissättning.

Forskare vid Riksbanken skriver även artiklar i syfte att sprida forskningsresultat till en bredare krets och därmed främja diskussionen om aktuella policyrelevanta frågor. Bland annat har ett projekt analyserat frågan om hur förändringar i producentpriser påverkar konsumentpriser.

Riksbanken organiserade under året flera vetenskapliga konferenser. På en av konferenserna, som hölls i början av maj, diskuterade forskare vilka utmaningar och möjligheter som klimatförändringar innebär för centralbanker. Konferensen organiserades tillsammans med forskare från Sustainable Finance Lab. Medarbetare på forskningsenheten organiserade även konferensen WE_ARE_IN Macroeconomics and Finance tillsammans med Centre for Economic Policy Research (CEPR), Bank for International Settlements (BIS) och Europeiska centralbanken (ECB). Vid konferensen presenterade kvinnliga forskare uppsatser inom makroekonomisk forskning respektive forskning inom finansiell ekonomi. Slutligen organiserade forskare på enheten en konferens om digitala centralbankspengar tillsammans med avdelningen för betalningar och forskare vid Bank of Canada.

Kommunikation

Riksbankens externa kommunikation regleras i 11 kap. 3 § riksbankslagen, och innebär att Riksbanken ska informera allmänheten om:

- prisstabilitetsmålet, realekonomiska hänsyn och bankens penningpolitiska strategi
- penningpolitiska beslut, skälen för dessa och eventuella avvikande meningar inom direktionen
- bankens bedömning av den framtida prisutvecklingen, förhållanden som påverkar utformningen av penningpolitiken
- förhållanden som påverkar förutsättningarna att uppnå prisstabilitetsmålet och ta realekonomiska hänsyn
- Riksbankens övriga verksamhet.

Riksbanken var under 2023 en av Sveriges synligaste och mest omskrivna myndigheter i medierna. Eftersom Riksbanken har begränsat med direkta kontakter med allmänheten har medierna en viktig roll för att nå ut till allmänheten med de beslut som Riksbanken fattar och motiven till dessa. Kantar Public följer kontinuerligt Riksbankens närvaro i Sveriges största medier, och under 2023 ökade antalet omnämningar av Riksbanken med knappt fyra procent jämfört med året innan. Direktionens ledamöter fanns med i drygt 25 procent av publiciteten, vilket till stor del beror på att de ofta är ute och håller anföranden med efterföljande medieintervjuer. Under året besökte ledamöterna bland annat Arboga, Falkenberg, Göteborg, Linköping, Luleå, Lund, Malmö, Nyköping, Västerås, Åre och Östersund. I november hölls det penningpolitiska mötet på Riksbankens lokalkontor i Jönköping med efterföljande presskonferens. Riksbanken bjöd också in allmänheten till sina lokaler i Stockholm under tre kvällar för att lyssna till samtal med direktionsledamöter och ställa frågor till Riksbankens experter. Genomslaget i medierna för budskapen i de penningpolitiska rapporterna nådde under året upp till den målsatta nivån.

Det ska vara lätt att granska vad Riksbanken gör och Riksbankens externa webbplats riksbank.se har därför en viktig roll i den externa kommunikationen. Där beskrivs Riksbankens olika verksamhetsområden och de mål som Riksbanken har. Där publiceras också Riksbankens beslut, rapporter och analyser inom de olika verksamhetsområdena, pressmeddelanden och tal samt protokoll från direktionens och riksbanksfullmäktiges sammanträden. För att förstärka kommunikationen och uppmärksamma allmänheten på aktuella beslut, motiv och analyser har Riksbanken även officiella konton på sociala medier som LinkedIn, X och Facebook där inlägg och videor publiceras och frågor besvaras.

Under 2023 fortsatte inflationen och höjningarna av styrräntan att dominera Riksbankens kommunikationsarbete. Inom den penningpolitiska kommunikationen låg fokus på att förklara de penningpolitiska besluten och värdet av en låg och stabil inflation. Kommunikationen om finansiell stabilitet handlade övergripande om att riskerna i det finansiella systemet har ökat. Bland annat framhölls just riskerna med hög inflation och stigande räntor och hur dessa pressar fastighetsföretag och hushåll. Nyhetsrapporteringen om Riksbanken dominerades av inflationen, räntan, bostadsmarknaden och kronkursen. En ovanligt stor andel av rapporteringen utgjordes av privatekonomiska aspekter på den ekonomiska utvecklingen, och Kantar Publics mätningar visar att en allt större del av allmänheten uppfattade Riksbankens publicitet som negativ.

Inom ramen för Riksbankens beredskapsarbete leddes också FSPOS nätverk för kommunikationschefer av Riksbanken, som därigenom ansvarade för två utbildningar och för höstens stora sektorsövning med fokus på kriskommunikation vid gråzonsproblematik (se även avsnittet Utveckling av civil beredskap i kapitlet Civil beredskap).

Kommunikationsutmaningar med högre inflation och ränta

För att följa hur förtroendet för Riksbanken utvecklas hos olika målgrupper och hos allmänheten använder Riksbanken regelbundet externa undersökningar. Kantar Public mäter förtroendet genom frågor till en webbpanel som är representativ för allmänheten. Kantar Public mäter också årligen anseendet för svenska myndigheter. Andra årliga mätningar är Medieakademiens förtroendebarmeter och SOM-institutets mätning som jämför förtroendet för ett antal olika institutioner och organisationer i Sverige.

Under 2022 visade Kantar Publics tertiälvisa mätningar att förtroendet hade sjunkit. Denna trend höll i sig under 2023, även om förtroendet ökade i årets sista mätning. Den genomsnittliga andelen av de tillfrågade som svarade att de hade ett mycket eller ganska stort förtroende för Riksbankens sätt att sköta sitt arbete minskade från 52 procent under 2022 till 38 procent. De som sa sig ha lågt förtroende för Riksbanken motiverade det framför allt med snabba räntehöjningar och hög inflation som begränsar dem ekonomiskt. Att allmänhetens förtroende för Riksbanken minskar bekräftades av utfallet i Kantar Publics anseendeindex.

It och digitalisering

Under året fortsatte ett intensivt arbete med att öka digitaliseringen på Riksbanken genom nytt it-stöd och innovation. It-verksamheten utökades under året med ny kompetens inom viktiga områden, bland annat med fokus på cybersäkerhet, it-arkitektur och dataanalys.

Förändringar på betalningsmarknaden, ökande cyberhot och utveckling av analysförmågan har varit viktiga teman i arbetet som sker i nära samverkan mellan verksamheten och it. Parallellt fortsatte arbetet med att ge Riksbankens medarbetare en bättre digital arbetsplats och med att förbereda för nya behov i det nya kontoret HK Klara.

Den årliga mätningen visar att 76 procent av Riksbankens medarbetare tycker att arbetet med att driva Riksbankens digitala utveckling samt att leverera en robust och säker förvaltning av hög kvalitet fungerar mycket väl. Medarbetarna är något mindre nöjda med det it-stöd och de tjänster de använder i sitt dagliga arbete än föregående år. Resultatet i mätningen ligger på 70 procent, alltså något lägre än målet på 75 procent.

Nya betaltjänster, som omedelbara betalningar, har inneburit att it-verksamheten behövt anpassa sig för att möta kraven på it-drift dygnet runt. Detta har bland annat krävt ny teknik, men även utökad bemanning och processer anpassade för att kunna hantera eventuella fel och problem.

Att stärka Riksbankens cyberskydd och förmågor inom cybersäkerhet och beredskap prioriterades under året. Under 2023 deltog Riksbanken tillsammans med andra aktörer från finanssektorn och sektorn för elektronisk kommunikation i världens största övning i cybersäkerhet, den Natogemensamma cybersäkerhetsövningen Locked Shields. Där övade 33 nationer, både Nato-

medlemmar och partnerländer som Sverige, tillsammans sin förmåga att hantera cyberhot och en större realistisk cybersäkerhetskändelse. Övningsmomenten var utformade på ett sådant sätt att de skulle kunna ha skett i deltagarnas vardag. Sverige som var i lag med Island presterade bäst och vann övningen. Att delta i övningen var ytterligare ett sätt för Riksbanken att träna och vidareutveckla sin förmåga att upptäcka och hantera cyberhot och intrång.

Värd för möte mellan ESCB:s it-chefer

I juni stod Riksbanken värd för vårens Information Technology Committee-möte för samtliga it-chefer inom ESCB. Dessa ansvarar för den gemensamma it-miljön inom ESCB och driver utvecklingen framåt tillsammans. Till stöd har de fyra arbetsgrupper som bereder beslutsunderlag. Viktiga punkter vid mötet var olika aspekter av molnlösningar, it-säkerhet, gemensam datahantering och digital euro.

Analysprogram

Under 2023 fortsatte Riksbanken att förbättra sin förmåga att göra snabba och korrekta analyser baserat på stora mängder data. En ny teknisk lösning för att hantera information och genomföra analyser byggs gradvis upp. De nya lösningarna och agila arbetssätt har gjort det lättare att snabbt göra anpassningar efter nya behov av analyser och perspektiv. Riksbanken är även mindre beroende av leverantörer av it-tjänster och it-utveckling, vilket gör det möjligt för Riksbankens analytiker att driva analysarbetet mer självständigt och snabbare. Kompetensutveckling genomförs löpande för att öka kunskap om hur den nya lösningen hanteras och hur den kan stödja analysarbetet.

Hållbarhet och miljö

Riksbankens arbete med att främja långsiktig hållbarhet har under senare år blivit en alltmer integrerad del i Riksbankens policyarbete. Det är särskilt klimatförändringarna som har varit i fokus. Riksbanken har i tidigare årsredovisningar och andra publikationer förklarat vad Riksbanken på ett övergripande plan gör på området och varför. Riksbanken deltar aktivt i flera internationella forum där arbetet med att uppmärksamma, hantera och motverka klimatrelaterade finansiella risker intensifierats (se även kapitlet Internationell verksamhet).

Under 2023 var Riksbanken värd för flera konferenser med klimat som tema (se även kapitlet Internationell verksamhet). Därtill skrev medarbetare på Riksbanken flera working papers och ekonomiska kommentarer på temat hållbarhet och det bedrevs ett arbete med klimatrelaterade stresstester (se även kapitlet Ett stabilt och effektivt finansiellt system).

Riksbanken har sedan 2020 en hållbarhetsstrategi. Under 2023 publicerades en ny utgåva av Riksbankens klimatrapport som beskriver Riksbankens roll i arbetet för att motverka klimatrelaterade risker.

En miljösamordnare har anställts för att utarbeta förslag till miljölednings-system och bidra till ett mer systematiskt miljöarbete på Riksbanken.

På samma sätt som policyarbetet successivt utvecklas för att ta hänsyn till klimatförändringar, förändras hållbarhetsredovisningen i takt med att data blir tillgängliga och metoder utvecklas.

Riksbanken har under flera år publicerat olika mått som rör det interna miljöarbetet, se tabell 11. Sedan 2021 mäter och publicerar Riksbanken koldioxidavtrycket från Riksbankens portfölj av företagsobligationer (se även kapitlet Tillgångsförvaltning).

Tabell 11 Uppföljningsmått ekologiskt hållbar utveckling

	2021	2022	2023
Utsläpp av koldioxid från tjänstesor (ton), totalt per anställd	0,08	1,15	1,73
Energiförbrukning, totalt (MWh)	5 785	5 549	5754
Energiförbrukning, totalt per anställd (MWh per kvadratmeter)	14,6 (0,22)	13,1 (0,21)	12,6 (0,22)

Anm.: Med anställd avses här genomsnittligt antal årsarbetare. Utsläpp av koldioxid från tjänstesor omfattar sedan andra halvåret 2021 även utsläpp från tågresor. Energiförbrukningen avser enbart Riksbankshuset.

Källa: Riksbanken.

Arbetsplatsen och medarbetarna

Riksbanken tilldelades för andra året i rad Nyckeltalsinstitutets pris för bäst hälsoindex och placerade sig främst bland arbetsgivare baserat på drygt 700 000 medarbetares faktiska arbetsvillkor. Vi har mycket goda värden på samtliga nyckeltal inom hälsoområdet och är fortsatt en attraktiv arbetsgivare med bra arbetsvillkor och friska medarbetare. Riksbanken genomförde flera förebyggande hälsoinsatser under året, som hälsoinspirerande frukostalternativ och föreläsningar för att motivera till motion. Dessutom höjdes friskvårdsbidraget till 5 000 kronor. Andra aktiviteter som löptävlingar och kulturevenemang engagerade många medarbetare under året genom de föreningar som finns på Riksbanken. Sjukfrånvaron var fortsatt låg även 2023 och uppgick till 1,21 procent, vilket var en minskning jämfört med föregående år.

Medarbetarundersökningen visade att medarbetarna överlag är nöjda med sin arbetssituation även om totalindex minskade något från 75 till 73. Förbättringsområden är prioritering bland arbetsuppgifterna och att få mer tid till återhämtning. Riksbanken vill behålla den öppna arbetskulturen där nya idéer och förslag tas till vara i organisationen och där medarbetarna känner sig inkluderade och betydelsefulla.

Riksbanken införde permanenta möjligheter till distansarbete under en del av arbetsveckan när verksamheten tillåter det.

Förberedelserna inför den omfattande renoveringen av Riksbankshuset och färdigställandet av ersättningslokalen var intensiva under året. I förberedelserna inför förändringarna under nästa år ingick också en översyn av arbetssätt, spelregler, förmåner med mera.

Rekrytering och kompetensförsörjning

Riksbanken fortsatte att rekrytera nya medarbetare och sysselsatte 536 medarbetare (457 årsarbetskrafter) vid utgången av 2023. Andelen kvinnor var 46 procent och andelen män 54 procent. 49 procent av cheferna var kvinnor och 51 procent var män.

Personalomsättningen var 11 procent, varav sex stycken var naturliga pensionsavgångar. Totalt valde 52 medarbetare att lämna Riksbanken och 106 rekryteringar genomfördes, varav två var nya avdelningschefer.

Syftet med nyrekryteringarna var främst att möta de krav som ställs på verksamheten och att kunna fortsätta satsningarna inom bland annat beredskapsområdet. En ökning med 17 rekryteringar gjordes under året, jämfört med 2022.

En del av årets kompetensanalys visade att Riksbanken behöver stärka sin kompetens inom dataanalys och öka sin generella datamognad. För att utveckla chefernas ledarskap har Riksbanken bland annat etablerat ett samarbete med Skatteverket som erbjuder ett mentorsprogram inom staten.

BALANS- OCH RESULTATRÄKNING

Sammanfattning

Balansräkning

Under 2023 minskade Riksbankens balansomslutning med 244 263 miljoner kronor. Minskningen beror främst på att Riksbankens värdepappersinnehav i svenska kronor minskade med 193 817 miljoner kronor till följd av försäljningar och förfall.

Valutareserven minskade med 63 421 miljoner kronor främst beroende på återbetalning av skulden i utländsk valuta till Riksgälden som var förtidsinlånad redan vid utgången av 2022.

I tabellen nedan presenteras i sammandrag Riksbankens balansräkning och hur den förändrats jämfört med föregående år. För att undvika avvikelser vid jämförelse med de balansräkningsposter som presenteras under avsnittet Tillgångsförvaltning har upplupen ränta fördelats ut på respektive tillgångs- och skuldpost.

Riksbankens tillgångar och skulder*Miljoner kronor*

	2023	2022	Förändring
Tillgångar			
Guld	83 928	76 488	7 440
Fordringar på IMF	116 078	116 053	25
Valutareserv ¹	418 915	482 336	-63 421
Utlåningsfacilitet	213	–	213
Värdepapper i svenska kronor	629 927	823 744	-193 817
Övriga tillgångar	6 637	1 340	5 297
Summa tillgångar	1 255 698	1 499 961	-244 263
Skulder			
Utelöpande sedlar och mynt	58 462	64 956	-6 494
Inlåningsfacilitet	246 516	574 293	-327 777
Emitterade skuldcertifikat	740 653	583 848	156 805
Skulder till Riksgälden i utländsk valuta ²	2 606	76 140	-73 534
Inlåningsrepor i utländsk valuta	3 374	–	3 374
Motpost till särskilda dragningsrätter	88 231	90 833	-2 602
Övriga skulder	6 017	11 087	-5 070
Avsättningar	426	423	3
Värderegleringskonton	111 404	116 563	-5 159
Eget kapital	-18 182	62 552	-80 734
Redovisat resultat	16 191	-80 734	96 925
Summa skulder	1 255 698	1 499 961	-244 263

¹ Posten Valutareserv består av banktillgodohavanden, lån och värdepapper som i balansräkningen redovisas under rubriken Fordringar i utländsk valuta på hemmahörande utanför Sverige.

² Skulden till Riksgälden redovisas i balansräkningen under posten Skulder i utländsk valuta till hemmahörande i Sverige.

Resultaträkning

Riksbankens resultat uppgick enligt resultaträkningen för 2023 till 16 191 miljoner kronor, vilket är ett 96 925 miljoner kronor bättre resultat än föregående år. Det totala resultatet, där även orealiserade värdeförändringar inkluderats, uppgick till 11 032 miljoner kronor, vilket är 63 910 miljoner kronor högre än motsvarande period i fjol. Resultatförbättringen förklaras främst av att obligationsräntorna inte stigit lika mycket under 2023 som de gjorde under 2022, vilket medfört lägre orealiserade förluster på grund av förändringar av räntor. Därutöver har ränteintäkterna ökat till följd av att delar av föregående års nedskrivning av obligationsinnehaven har återförts.

Till följd av högre styrränta har räntekostnaderna för skuldposterna Inlåningsfacilitet och Emitterade skuldcertifikat ökat med 30 510 miljoner kronor jämfört med motsvarande period föregående år.

Realiserat resultat på grund av förändring i valutakurs uppgick till 16 449 miljoner kronor varav 10 291 miljoner kronor förklaras av direktionens beslut om att valutasäkra delar av valutareserven

Förvaltningskostnaderna uppgick till –1 386 miljoner kronor, vilket motsvarar 93 procent av årsbudgeten.

Av tabellen nedan framgår Riksbankens resultat fördelat på Riksbankens huvudsakliga tillgångsslag, det vill säga Guld, Valutaresev och Värdepapper i svenska kronor. Resultatet för respektive tillgångsslag inkluderar orealiserade vinster och förluster som redovisas på värderegleringskontot i balansräkningen. Efter återläggning av detta orealiserade resultat motsvarar tabellens resultat det som redovisas i Riksbankens resultaträkning.

Riksbankens resultat

Miljoner kronor

	2023	2022	Förändring
Guld	7 440	9 808	–2 368
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i guldpris</i>	7 440	9 808	–2 368
Valutaresev³	15 248	13 631	1 617
Räntenetto	17 065	6 292	10 773
<i>Realiserat resultat på grund av förändring i räntor</i>	397	–16 226	16 623
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i räntor</i>	3 361	–3 300	6 661
<i>Nedskrivning på grund av förändring i räntor</i>	–970	–20 522	19 552
<i>Realiserat resultat på grund av förändring i valutakurs</i>	16 282	9 594	6 688
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i valutakurs</i>	–20 858	37 821	–58 679
<i>Avgifter</i>	–29	–28	–1
Värdepapper i svenska kronor	29 014	–60 975	89 989
Räntenetto	23 131	3 581	19 550
<i>Realiserat resultat på grund av förändring i räntor</i>	–477	247	–724
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i räntor</i>	6 766	–5 697	12 463
<i>Nedskrivning på grund av förändring i räntor</i>	–406	–59 106	58 700
Fordringar på banker i svenska kronor⁴	0	3	–3
<i>Ränteintäkter</i>	0	3	–3
Skulder till banker i svenska kronor⁵	–38 668	–8 158	–30 510
<i>Räntekostnader</i>	–38 668	–8 158	–30 510

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023	2022	Förändring
Skulder till Riksgälden i utländsk valuta	-1 198	-14 111	12 913
<i>Räntekostnader</i>	-171	-989	818
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i valutakurs</i>	-1 027	-13 122	12 095
IMF tillgångar och skulder	324	2 833	-2 509
<i>Räntenetto</i>	998	435	563
<i>Realiserat resultat på grund av förändring i valutakurs</i>	167	52	115
<i>Orealiserat resultat på grund av förändring i valutakurs</i>	-841	2 346	-3 187
Totalavkastning tillgångsförvaltningen	12 160	-56 969	69 129
Förändring riskavsättning	0	5 000	-5 000
Förvaltningsräntenetto och förvaltningsintäkter	258	232	26
Förvaltningskostnader	-1 386	-1 141	-245
Totalt resultat	11 032	-52 878	63 910
Återläggning av realiserat resultat ovan⁶	5 159	-27 856	33 015
Bokfört resultat i resultaträkningen	16 191	-80 734	96 925

³ Valutareservresultatet inkluderar avkastningen från inlåningsrepor i valuta.

⁴ Fordringar på banker i svenska kronor avser räntenetto för balansräkningsposterna Strukturella transaktioner och Utlåningsfacilitet.

⁵ Skulder till banker i svenska kronor avser räntenetto för balansräkningsposterna Inlåningsfacilitet och Emitterade skuldcertifikat.

⁶ Återläggningen motsvarar förändring av värde regleringskontot. Orealiserat resultat avser dels befintliga innehav, dels återföring av realiserade vinster för innehav som sålts under året.

Redovisningsprinciper

Riksbankens balansräkning och resultaträkning har upprättats enligt riksbankslagen med tillämpning av Regler för bokföring och årsredovisning i Sveriges riksbank, som senast uppdaterades av direktionen den 7 juni 2023 (dnr 2023-00661) och trädde i kraft samma dag. Uppdateringen innebar främst ett förtydligande av att beslut om värderingsprincip för värdepapper som innehas i penningpolitiska syften fattas av direktionen i samband med beslutet om anskaffningen av dessa värdepapper.

Reglerna för löpande bokföring hänvisar till förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring, och reglerna för årsredovisning hänvisar till Europeiska centralbankssystemets (ECBS) riktlinje för redovisning, (EU) 2016/2249 (ECB/2016/34) ändrad enligt (EU) 2019/2217 (ECB/2019/34) samt (EU) 2021/2041 (ECB/2021/51).

Riksbanken ska enligt 8 kap. 2 § riksbankslagen i de delar som nu är aktuella tillämpa ECBS riktlinje för redovisning.

Det är ECB-rådet som beslutar om ECBS riktlinje för redovisning, och Kommittén för redovisning och monetär inkomst (Accounting and Monetary Income Committee, Amico) rapporterar till ECB-rådet när gäller utveckling, tillämpning och genomförande av denna riktlinje. Vid tolkning av redovisningsriktlinjen ska hänsyn tas till riktlinjens förarbeten, generella redovisningsprinciper och god redovisningssed.

Riksbanken avviker från ECBS redovisningsriktlinje på följande punkter:

- I uppställningsformen för balansräkningen har begreppen ”euro” och ”euroområdet” ersatts med ”svenska kronor” respektive ”Sverige” eftersom Sverige inte har infört euro som betalningsmedel.
- Avskrivningstiden för byggnader uppgår till 50 år i stället för 25 år eftersom 50 år bedöms spegla den faktiska livslängden för Riksbankens byggnader bättre. Mindre avvikelser finns även för andra anläggningstillgångar.
- Riksbankens beloppsgräns för aktivering av anläggningstillgångar är 20 000 kronor i stället för 10 000 euro, vilket motiveras av att en lägre aktiveringsgräns bedöms ge en bättre kontroll över Riksbankens anläggningstillgångar.
- Undervärden på diskonteringspapper med löptid över ett år vid förvärvstillfället amorteras linjärt i stället för enligt internräntemetoden. Avvikelsen motiveras av att den bedöms ge en mer transparent redovisning av amorteringarna, och dessutom medför den att amorteringar för samtliga värdepapper redovisas på samma sätt.

Avvikelserna från ECBS redovisningsriktlinje framgår av Regler för bokföring och årsredovisning i Sveriges riksbank.

Kassaflödesanalysen presenteras som en del av årsredovisningen, vilket inte är ett krav enligt ECBS redovisningsriktlinje. Analysen har tagits fram

med vägledning av den internationella redovisningsstandarden IAS 7. Avvikelsen motiveras av att kassaflödesanalysen tillför värdefull information om framför allt resultatet och förändringen i likvida medel.

Ändrade redovisningsprinciper

Inget byte av redovisningsprinciper gjordes under 2023.

Grundläggande redovisningsprinciper

Följande grundläggande redovisningsprinciper har tillämpats:

- Redovisningen ska återspegla den ekonomiska verkligheten och präglas av öppenhet.
- Värderingen av tillgångar och skulder liksom resultatavräkningen ska präglas av försiktighet.
- Avvikelser från redovisningsprinciperna får endast förekomma om det är rimligt att betrakta sådana avvikelser som oväsentliga totalt sett mot bakgrund av Riksbankens bokslut.
- Kriterierna för värdering av balansräkningsposter och för resultatavräkning ska tillämpas konsekvent.
- Vid värderingen av tillgångar och skulder ska det förutsättas att verksamheten kommer att fortsätta.
- Inkomster och utgifter ska redovisas som intäkter och kostnader under den redovisningsperiod då de intjänas eller uppkommer oavsett tidpunkten för betalning.
- Tillgångar och skulder ska justeras så att hänsyn tas till händelser som inträffar mellan räkenskapsårets utgång och den dag då direktionen godkänner årsredovisningen, förutsatt att dessa händelser har påverkat värdet på tillgångarna eller skulderna per bokslutsdagen.

Redovisning av tillgångar och skulder

Tillgångar och skulder redovisas i balansräkningen endast om det är sannolikt att ett eventuellt framtida ekonomiskt resultat med anknytning till tillgången eller skulden kommer att utgöra ett flöde till eller från Riksbanken och om i princip alla risker och rättigheter med anknytning till tillgången eller skulden har överlåtits till eller från Riksbanken.

Affärsredovisning

Valutatransaktioner och värdepapperstransaktioner bokförs i balansräkningen på likviddagen. Realiserade vinster och förluster från nettoförsäljningar bokförs på affärsdagen.

Avsättning för finansiella risker

Avsättning för marknads-, likviditets- och kreditrisk får göras med utgångspunkt i en motiverad skattning av riskexponeringen.

Värderingsregler för balansräkningen

Guld och värdepapper värderas till de marknadsvalutakurser och marknadspriser som råder på bokslutsdagen. Enligt redovisningsreglerna finns det möjlighet att baserat på penningpolitiska överväganden värdera värdepapper som innehas i penningpolitiska syften till upplupet anskaffningsvärde med avdrag för eventuell värdeminskning. Riksbanken har inte valt att tillämpa denna värderingsmetod. Nedanstående valutakurser användes för omvärdering vid årets slut. I tabellen nedan har kurserna avrundats till fyra decimaler.

Valutakurser

	2023-12-31	2022-12-31
EUR/SEK	11,1185	11,1450
USD/SEK	10,0511	10,4177
GBP/SEK	12,8080	12,5817
AUD/SEK	6,8615	7,0897
CAD/SEK	7,6134	7,6985
SDR/SEK	13,4894	13,9212
NOK/SEK	0,9929	1,0589
JPY/SEK	0,0713	0,0790
DKK/SEK	1,4913	1,4989

Källa: Bloomberg.

Fordringar, tillgodohavanden och skulder värderas till det nominella värdet. Belopp i utländsk valuta omräknas till bokslutsdagens valutakurs med undantag för fordringar och skulder som redovisas under posterna Övriga tillgångar och Övriga skulder. Dessa värderas till affärsdagens valutakurs.

Aktier och andelar värderas till anskaffningsvärdet.

Materiella och immateriella anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärdet och skrivs av enligt plan. Avskrivningstiden för byggnader är 50 år och för övriga fastighetsanläggningar 5–25 år. Avskrivningstiden för maskiner och inventarier inklusive datorer är 3–7 år. Mark och konst skrivs inte av. För it-system som Riksbanken själv har utvecklat räknas lönekostnader för viss it-personal in i anskaffningsvärdet för tillgången.

Reverserade transaktioner

Repoavtal redovisas som lånetransaktioner i stället för att påverka värdepappers- eller guldinnehavet. Med repoavtal avses ett avtal om försäljning av tillgångar, som värdepapper och guld, där säljaren samtidigt förbinder sig att

köpa tillbaka motsvarande tillgångar till ett överenskommet pris vid en framtida tidpunkt.

De tillgångar som Riksbanken lämnar som säkerhet vid inlåningsrepor redovisas även i fortsättningen i balansräkningen och värderas enligt de regler som gäller för Riksbankens övriga värdepappers- och guldinnehav. Belopp som motsvarar köpeskillingen redovisas som skuld, och de överförda tillgångarna redovisas inom linjen.

Tillgångar som Riksbanken får vid utlåningsrepor redovisas inte i balansräkningen eftersom de är att betrakta som säkerhet för lån. Belopp som motsvarar köpeskillingen redovisas som en fordran. Skillnaden mellan repans båda likvidbelopp (avista och termin) periodiseras över repans löptid.

Transaktioner som genomförs inom ramen för avtal om automatiserade repor redovisas i balansräkningen endast om säkerheten ställts i form av konstanter som betalats in till ett konto hos Riksbanken.

Sedlar och mynt

Balansräkningsposten Utelöpande sedlar och mynt motsvaras av det nominella värdet och beräknas genom att värdet motsvarande de sedlar och mynt som Riksbanken har tagit emot från tillverkarna reduceras dels med värdet motsvarande de sedlar och mynt som ingår i Riksbankens lager, dels med värdet motsvarande de sedlar och mynt som Riksbanken har makulerat och avskrivit. Utelöpande sedlar och mynt som har upphört att vara lagliga betalningsmedel förs till resultaträkningen senast när de inte längre löses in av Riksbanken. De ska dock föras till resultaträkningen tidigare om endast ett mindre belopp förväntas återstå att lösa in och Riksbanken samtidigt gör en avsättning för detta belopp. Utelöpande minnesmynt och minnessedlar ska föras till resultaträkningen när utgåvan varit utelöpande i över tio år.

Resultatavräkning

Realiserade vinster och realiserade förluster förs till resultaträkningen.

Orealiserade vinster förs till ett värderegleringskonto i balansräkningen.

Orealiserade förluster förs till resultaträkningen om de överstiger orealiserade vinster som eventuellt sedan tidigare finns bokförda på det korresponderande värderegleringskontot. Orealiserade förluster som förs till resultaträkningen får inte återföras mot nya orealiserade vinster de påföljande åren. Orealiserade förluster i ett visst värdepapper, en viss valuta eller guld får inte avräknas mot orealiserade vinster i andra värdepapper, valutor eller guld.

Överkurser och underkurser på förvärvade värdepapper beräknas och redovisas som en del av ränteintäkterna och skrivs av under värdepapperens återstående löptid. Nedskrivningar ska justera ned värdepapperens bokförda över- eller underkursbelopp och kommer därmed att återföras som ränteintäkter under värdepapperens återstående löptid.

Värderingsjusteringar av IMF:s tillgodohavanden i svenska kronor avräknas mot de valutakursomvärderingar som är hänförliga till Riksbankens kvot i IMF. Kontoinnehavet i svenska kronor har IMF valutakurssäkrat mot SDR, vilket innebär att det uppstår valutakursomräkningar. Denna princip innebär att kronkontoinnehavet värderas som om det vore i SDR i stället för i svenska kronor.

Transaktionskostnader

För guld, instrument i utländsk valuta och värdepapper används genomsnittsmetoden dagligen för att fastställa anskaffningskostnaden för sålda poster när valutakurs- och priseffekter beräknas. Vid nettoförvärv av valutor och guld läggs den genomsnittliga anskaffningskostnaden för dagens förvärv av varje enskild valuta och guld till den föregående dagens innehav så att man får fram ett nytt vägt genomsnitt av valutakursen eller guldpriset. Vid nettoförsäljning beräknas det realiserade resultatet baserat på den genomsnittliga anskaffningskostnaden den föregående dagen för innehavet i fråga.

Derivatinstrument

Derivatinstrument värderas kontrakt för kontrakt inom varje grupp av derivatinstrument. Grupper med ett positivt värde redovisas som en tillgång och grupper med ett negativt värde som en skuld.

Valutaterminer bokförs till ett värde som motsvarar kontraktets valutabelopp multiplicerat med skillnaden mellan bokslutsdagens och affärsdagens valutakurs (avista). Skillnaden mellan affärsdagens valutakurs (avista) och den avtalade terminsvalutakursen periodiseras som ränta under kontraktets löptid. På affärsdagen bokförs såld valuta, multiplicerad med skillnaden mellan affärsdagens valutakurs (avista) och den genomsnittliga anskaffningskursen, som realiserat resultat.

Avistaledet i valutaswappar bokförs på likviddagen till affärsdagens valutakurs (avista). Terminsledet i valutaswappar bokförs på samma sätt som valutaterminer, det vill säga till ett värde som motsvarar kontraktets valutabelopp multiplicerat med skillnaden mellan bokslutsdagens och affärsdagens valutakurs (avista). Skillnaden mellan affärsdagens valutakurs (avista) och den avtalade terminsvalutakursen periodiseras som ränta under kontraktets löptid. Till skillnad från vid valutaterminer uppkommer inga realiserade valutakursresultat vid bokföring av valutaswappar.

Futurekontrakt bokförs dagligen som realiserat resultat till ett belopp som motsvarar det värde som beräknats vid den dagliga avräkningen.

Balansräkning

Miljoner kronor

Tillgångar		2023-12-31	2022-12-31
Guld	Not 1	83 928	76 488
Fordringar i utländsk valuta på hemmahörande utanför Sverige			
Fordringar på IMF	Not 2	115 273	115 530
Banktillgodohavanden, lån och värdepapper	Not 3	416 301	480 274
		531 574	595 804
Utlåning i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige relaterad till penningpolitiska transaktioner			
Strukturella transaktioner	Not 4	–	–
Utlåningsfacilitet	Not 5	213	–
		213	–
Värdepapper i svenska kronor utgivna av hemmahörande i Sverige	Not 6	626 688	819 664
Övriga tillgångar			
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	Not 7	605	600
Finansiella tillgångar	Not 8	554	554
Derivatinstrument	Not 9	5 299	–
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	Not 10	6 684	6 721
Övriga tillgångar	Not 11	153	130
		13 295	8 005
Summa tillgångar		1 255 698	1 499 961

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Skulder och eget kapital		2023-12-31	2022-12-31
Utelöpande sedlar och mynt			
Sedlar	Not 12	55 314	61 798
Mynt	Not 13	3 148	3 158
		58 462	64 956
Skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige relaterade till penningpolitiska transaktioner			
Inlåningsfacilitet	Not 14	246 516	574 293
Övriga skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige			
	Not 15	251	268
Emitterade skuldcertifikat			
	Not 16	739 749	583 726
Skulder i svenska kronor till övriga hemmahörande i Sverige			
	Not 17	4 820	2 436
Skulder i svenska kronor till hemmahörande utanför Sverige			
	Not 18	587	8 230
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande i Sverige			
	Not 19	2 614	75 586
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande utanför Sverige			
	Not 20	3 371	–
Motpost till särskilda dragningsrätter som tilldelats av IMF			
	Not 21	87 613	90 417
Övriga skulder			
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	Not 22	1 797	1 174
Övriga skulder	Not 23	79	71
		1 876	1 245
Avsättningar			
	Not 24	426	423
Värderegleringskonton	Not 25	111 404	116 563
Eget kapital			
Grundfond	Not 26	–	1 000
Reserver	Not 27	–18 182	61 552
		–18 182	62 552
Årets resultat		16 191	–80 734
Summa skulder och eget kapital		1 255 698	1 499 961

Resultaträkning

<i>Miljoner kronor</i>		2023	2022
Ränteintäkter	Not 28	45 106	11 661
Räntekostnader	Not 29	-42 792	-10 503
Nettoresultat av finansiella transaktioner, nedskrivningar och riskavsättningar	Not 30	14 993	-80 961
Avgifts- och provisionsintäkter	Not 31	170	143
Avgifts- och provisionskostnader	Not 32	-29	-28
Erhållna utdelningar	Not 33	71	64
Övriga intäkter	Not 34	58	31
Summa nettointäkter		17 577	-79 593
Personalkostnader	Not 35	-671	-589
Administrationskostnader	Not 36	-531	-471
Avskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar	Not 37	-71	-66
Sedel- och myntkostnader	Not 38	-113	-15
Summa kostnader		-1 386	-1 141
Årets resultat		16 191	-80 734

Kassaflödesanalys

Miljoner kronor

	2023-12-31	2022-12-31
LÖPANDE VERKSAMHET		
<i>Kassaflöde från den löpande verksamhetens resultat</i>		
Erhållna räntor	16 163	11 816
Betalda räntor	-42 122	-10 179
Erhållet netto av finansiella transaktioner	16 369	-6 333
Erhållna avgifter och provisioner	170	143
Betalda avgifter och provisioner	-29	-28
Övriga inbetalningar	58	31
Betalda förvaltningskostnader	-1 264	-1 116
	-10 655	-5 666
<i>Kassaflöde från den löpande verksamhetens tillgångar</i>		
Fordringar på IMF	-4 744	1 571
Värdepapper i utländsk valuta	4 998	-82 877
Strukturella transaktioner	-	19 000
Värdepapper i svenska kronor	212 239	82 129
Övriga tillgångsposter	16	-102
	212 509	19 721
<i>Kassaflöde från den löpande verksamhetens skulder</i>		
Utelöpande sedlar och mynt	-6 494	3 494
Skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige relaterade till penningpolitiska transaktioner	-327 777	-13 775
Emitterade skuldcertifikat	156 023	48 719
Skulder i svenska kronor till hemmahörande utanför Sverige	-7 643	-133
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande i Sverige	-73 427	-65 398
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande utanför Sverige	3 371	-
Övriga skuldposter	2 803	-32 387
	-253 144	-59 480
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-51 290	-45 425
INVESTERINGSVERKSAMHET		
Förvärv och avyttringar av materiella och immateriella anläggningstillgångar	-76	-90
Förvärv och avyttringar av finansiella tillgångar	-	-
Erhållen utdelning	71	64
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-5	-26

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023-12-31	2022-12-31
FINANSIERINGSVERKSAMHET		
Inleverans till statskassan	–	–3 900
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	–	–3 900
Periodens kassaflöde	–51 295	–49 351
Likvida medel vid periodens början	57 812	96 478
Kassaflöde från den löpande verksamheten	–51 290	–45 425
Kassaflöde från investeringsverksamheten	–5	–26
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	–	–3 900
Kursdifferens i likvida medel	–1 019	10 685
Likvida medel vid periodens slut	5 498	57 812
Specifikation av likvida medel		
Bankkonton, bankutlåning och utlåningsrepor i utländsk valuta, se not 3	5 285	57 812
Utlåningsfacilitet	213	–
Summa likvida medel	5 498	57 812

Kassaflödesanalysen visar in- och utbetalningar under perioden samt likvida medel vid periodens början och slut. Analysen delas in i betalningar från den löpande verksamheten, investeringsverksamheten och finansieringsverksamheten.

Riksbanken kan i teorin skapa en obegränsad mängd likviditet i den nationella valutan. I praktiken begränsas denna kapacitet av mängden tillgångar som Riksbanken accepterar som säkerheter i sin utlåning och mängden tillgångar som Riksbanken kan köpa alternativt placera i.

Den löpande verksamheten

Kassaflöden som är hänförliga till den löpande verksamheten kommer från Riksbankens huvudsakliga verksamhet. Kassaflödet från den löpande verksamhetens resultat utgår från Riksbankens bokförda resultat. Justeringar görs för poster som inte påverkar kassaflödet eller inte hör till den löpande verksamheten. Därutöver ingår kassaflödespåverkande förändringar av sådana balansräkningsposter som ingår i den löpande verksamheten.

I kassaflödesanalysen har ränteintäkterna justerats ned med den del som avser återföring av tidigare års nedskrivningar av obligationsinnehaven. Justeringen har gjorts med anledning av att återföring av nedskrivningar inte har någon kassaflödespåverkan och har beräknats genom att tillämpa 2022 års procentuella ränteavkastning för 2023.

Investeringsverksamheten

Investeringsverksamheten består av förvärv och försäljningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar samt de aktier och andelar som redovisas under posten Finansiella tillgångar. Därutöver ingår utdelning från aktie- och andelsinnehavet.

Finansieringsverksamheten

Finansieringsverksamheten består av förändringar i det egna kapitalet som normalt sker genom utdelning, även kallad inleverans till statskassan.

Noter

Miljoner kronor

Sifferuppgifter inom parentes avser 2022.

Not 1 Guld

	2023-12-31	2022-12-31
Kvantitet		
Uns (miljoner)	4,0421	4,0421
Pris		
Amerikanska dollar/uns	2 065,8152	1 816,4217
Kronor/amerikanska dollar	10,0511	10,4177
Bokfört värde	83 928	76 488

Per den 31 december 2023 innehar Riksbanken 4 miljoner uns (troy/oz) guld (4), vilket motsvarar 125,7 ton. Under 2023 avyttrades inget guld.

Not 2 Fordringar på IMF

	2023-12-31	2022-12-31
Särskilda dragningsrätter	92 149	93 273
Reservposition i IMF		
Insatskapital (kvot)	59 758	61 671
IMF kronkonto	-42 824	-43 785
	16 934	17 886
PRGT (Poverty Reduction and Growth Trust)	6 128	4 070
NAB (New Arrangements to Borrow)	62	301
Summa	115 273	115 530

Riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter (SDR) uppgår till 6 831 miljoner SDR (6 700). Ett belopp motsvarande de SDR som sammanlagt tilldelades av IMF redovisas som skuld (se not 21). Vid utgången av 2023 var SDR-innehavet 336 miljoner högre än tilldelningen, vilket motsvarar 4 536 miljoner kronor.

Under posten Reservposition i IMF nettoredovisas Riksbankens insatskapital (kvoten) i IMF om 4 430 miljoner SDR, med IMF:s konto för svenska kronor. IMF:s konto i svenska kronor är ett skuldkonto som visar hur stor andel av insatskapitalet som Riksbanken har betalat in till IMF i svenska kronor. Nettoredovisningen av dessa poster medför att endast den del av insatskapitalet som IMF använder för utlåning till medlemsländer redovisas som fordran på IMF. Kontoinnehavet i svenska kronor har IMF valutakurssäkrat mot SDR, vilket innebär att det uppstår valutakursomräkningar.

Vid utgången av 2023 uppgick Riksbankens PRGT-utlåning till 454 miljoner SDR (292) och NAB-utlåning till 5 miljoner SDR (22).

Riksbanken deltog 2020 i en avskrivning av Somalias skuld till IMF, bland annat genom att efterskänka medel som ackumulerats genom att IMF gjort avdrag från räntebetalningar som avser Riksbankens reservposition i IMF. ECB menar att den här formen av deltagande i skuldavskrivningar från nationella centralbanker inte är förenligt med förbudet mot monetär finansiering. I sin årsredovisning för 2022 anmärkte ECB på att ett antal centralbanker, däribland Riksbanken, i stället bör kompenseras av staten för sina bidrag till skuldavskrivningarna. Riksbanken gjorde därför i oktober 2023 en framställning till riksdagen för att begära ersättning inklusive ränta för sitt deltagande i skuldavskrivningen för Somalia, varpå regeringen i december 2023 förde över 21 miljoner kronor till Riksbanken som ersättning för Riksbankens bidrag till skuldavskrivningen. Denna ersättning redovisas under posten Övriga intäkter.

Not 3 Banktillgodohavanden, lån och värdepapper

	2023-12-31	2022-12-31
Bankkonton	1 914	2 350
Bankutlåning	–	55 462
Utlåningsrepor	3 371	–
Obligationer	411 016	422 462
Korta värdepapper	–	–
Summa	416 301	480 274

Banktillgodohavandena och värdepapperen är utgivna i euro, amerikanska dollar, brittiska pund, australiska dollar, kanadensiska dollar, norska kronor, danska kronor och japanska yen. Fördelningen framgår av tabellen nedan. Värdepapperen har värderats till noterade priser.

Valutafördelning över banktillgodohavanden, lån och värdepapper

	2023-12-31	2022-12-31
Euro	86 507	100 844
Amerikanska dollar	259 021	303 855
Brittiska pund	21 976	25 283
Australiska dollar	22 049	20 552
Kanadensiska dollar	10 638	12 088
Norska kronor	11 109	11 937
Danska kronor	5 001	5 714
Japanska yen	0	0
Summa	416 301	480 274

Fördelningen av banktillgodohavanden, lån och värdepapper enligt löptid framgår av tabellen nedan.

Löptid för banktillgodohavanden, lån och värdepapper

Löptid	Banktillg. och lån	Värdepapper
Upp till 1 månad	5 285	1 588
Över 1 månad, upp till 3 månader	–	8 199
Över 3 månader, upp till 1 år	–	46 628
Över 1 år, upp till 5 år	–	219 915
Över 5 år	–	134 686
Summa	5 285	411 016

Under 2023 deltog Riksbanken inte i något automatiserat värdepapperslåneprogram.

Not 4 Strukturella transaktioner

Under denna post redovisades Riksbankens utlåning till banker till följd av coronapandemin.

Not 5 Utlåningsfacilitet

Under denna post redovisas utlåning över natten till bankerna på deras RIX-konton i Riksbanken. Utlåningen sker mot säkerhet, och räntan på utlåningsfaciliteten motsvarar Riksbankens styrränta plus 0,10 procentenheter.

Not 6 Värdepapper i svenska kronor utgivna av hemmahörande i Sverige

Under 2012 började Riksbanken förvärva värdepapper i svenska kronor för att med kort varsel kunna genomföra köp av svenska värdepapper, antingen för att säkerställa den finansiella stabiliteten eller för att bidra till en bättre fungerande transmissionsmekanism vid ett krisläge i det finansiella systemet.

Från 2015 utökade Riksbanken värdepappersinnehavet för att göra penningpolitiken mer expansiv. Under 2020–2021 fortsatte Riksbanken köpen av värdepapper för att mildra de ekonomiska effekterna av pandemin. I början av 2022 inriktade Riksbanken köpen på att kompensera för förfall av värdepapper och i juni 2022 beslutade direktionen att köpen under andra halvåret skulle utformas så att innehavet minskade. I november 2022 signalerade direktionen att innehavet av värdepapper kommer att minska i takt med att det förfaller efter årsskiftet. I februari 2023 beslutade direktionen att med början den 4 april inleda försäljningar av det penningpolitiska statsobligationsinnehavet.

Värdepapperen har värderats till noterade priser.

Fördelning av värdepapper i svenska kronor

	2023-12-31	2022-12-31
Statsskuldväxlar	–	2 490
Statsobligationer	260 266	339 747
Säkerställda obligationer (bostadsobligationer)	269 808	348 205
Kommunobligationer	89 891	118 641
Företagsobligationer	6 723	10 581
Företagscertifikat	–	–
Summa	626 688	819 664

Fördelningen av värdepapper i svenska kronor enligt återstående löptid framgår av tabellen nedan.

Löptid för värdepapper i svenska kronor

Löptid	Värdepapper
Upp till 1 månad	292
Över 1 månad, upp till 3 månader	20 460
Över 3 månader, upp till 1 år	112 921
Över 1 år, upp till 5 år	387 003
Över 5 år	106 012
Summa	626 688

Not 7 Materiella och immateriella anläggningstillgångar

	2023-12-31	2022-12-31
Byggnader och mark		
Anskaffningsvärde, årets början	640	618
Årets förvärv	5	22
Årets avyttringar	–	–
Anskaffningsvärde, årets slut	645	640
Ack. avskrivningar, årets början	–342	–323
Årets avskrivningar	–21	–19
Årets avyttringar	–	–
Ack. avskrivningar, årets slut	–363	–342
Bokfört värde	282	298
Maskiner och inventarier		
Anskaffningsvärde, årets början	832	773
Årets förvärv	71	68
Årets avyttringar	–14	–9
Anskaffningsvärde, årets slut	889	832

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023-12-31	2022-12-31
Ack. avskrivningar, årets början	-530	-492
Årets avskrivningar	-50	-47
Årets avyttringar	14	9
Årets nedskrivning	-	-
Ack. avskrivningar, årets slut	-566	-530
Bokfört värde	323	302
Summa bokfört värde	605	600
Taxeringsvärde		
Byggnader	-	7
Mark	-	2

Under posten Byggnader och mark redovisas tre fastigheter, huvudkontoret i Stockholm samt kontantförsörjningskontoren i Sigtuna kommun (Broby) och Falun. Huvudkontoret och kontoren i Broby och Falun klassificeras som specialenheter och är därför inte skattepliktiga.

Årets förvärv 2023 avser bland annat it-investeringar till ett värde av 47 miljoner kronor (16).

I posten Bokfört värde maskiner och inventarier ingår immateriella anläggningstillgångar i form av applikationssystem värda 149 miljoner kronor (127).

Not 8 Finansiella tillgångar

	2023-12-31	2022-12-31
Aktier och andelar		
Bank for International Settlements 17 244 aktier à nominellt 5 000 SDR varav 25 % är inbetalt	441	441
Europeiska centralbanken Andelsvärde 12 092 886,02 euro	110	110
Swift 43 aktier (43)	3	3
Summa	554	554

Centralbanker inom Europeiska centralbankssystemet (ECBS) som inte ingår i eurosyste­met är skyldiga att betala in 3,75 procent av sin kapitalandel till ECB. Riksbankens kapitalandel uppgick per den 31 december 2023 till 2,9790 procent och ECB:s totala andelskapital till 10 825 007 069,61 euro. Kapitalandelen baseras på respektive lands BNP och antal invånare och beräknas vart femte år. Den inbetalda andelen ska täcka vissa administrationskostnader för deltagande i ECBS. Centralbanker inom ECBS som inte ingår i eurosyste­met har ingen rätt att få vinstutdelning från ECB och har heller ingen skyldighet att täcka eventuella förluster hos ECB. Per den 1 januari 2024 uppdaterades de procentuella kapitalandelarna, i enlighet med femårsregeln ovan, så att Riksbankens kapitalandel därefter uppgår till 2,9441 procent och det inbetalda andelsbeloppet till 11 951 213,74 euro.

Not 9 Derivatinstrument

	2023-12-31	2022-12-31
Valutaterminer, AUD	-3	-
Valutaterminer, CAD	-2	-
Valutaterminer, DKK	0	-
Valutaterminer, EUR	-3	-
Valutaterminer, GBP	-1	-
Valutaterminer, NOK	-5	-
Valutaterminer, USD	20	-
	6	-
Valutaswappar, EUR	368	-
Valutaswappar, USD	4 925	-
	5 293	-
Summa	5 299	-

Under denna post redovisas derivatinstrumentgrupper med positivt värde. Av tabellen ovan framgår värderingen av Riksbankens derivatinstrument uppdelad per instrumentgrupp och valuta. Utestående valutaswappar har gjorts i enlighet med direktionens beslut i september 2023 om att valutasäkra en del av valutareserven. Valutasäkringen innebär att Riksbanken säljer utländsk valuta mot svenska kronor och sedan ingår valutaswappar med motsvarande belopp på valutamarknaden. Räntekostnaden för valutaswapparna uppgick till 163 miljoner kronor för 2023. Utestående valutaterminer har gjorts för att bibehålla de olika valutornas andel av total valutareserv mätt i svenska kronor.

Derivatkontraktens nominella belopp, omräknade till svenska kronor

	2023-12-31	2022-12-31
Valutaterminer, AUD	501	-
Valutaterminer, CAD	228	-
Valutaterminer, DKK	39	-
Valutaterminer, EUR	534	-
Valutaterminer, GBP	89	-
Valutaterminer, NOK	410	-
Valutaterminer, USD	1 698	-
	3 499	-
Valutaswappar, EUR	13 480	-
Valutaswappar, USD	66 237	-
	79 717	-
Summa	83 216	-

Not 10 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2023-12-31	2022-12-31
Fordringar på IMF	805	523
Obligationer i utländsk valuta	2 611	2 062
Utlåningsrepor	3	–
Derivatinstrument	–	0
Statsobligationer i svenska kronor	1 746	2 080
Säkerställda obligationer i svenska kronor	1 074	1 468
Kommunobligationer i svenska kronor	382	488
Företagsobligationer i svenska kronor	37	44
Övrigt	26	56
Summa	6 684	6 721

Not 11 Övriga tillgångar

	2023-12-31	2022-12-31
Personallån	80	96
Kundfordringar	2	0
Momsfordran	13	11
Banktillgodohavanden	58	23
Övrigt	0	0
Summa	153	130

Not 12 Sedlar

	2023-12-31	2022-12-31
1 000 kronor	1 653	2 048
500 kronor	40 387	45 548
200 kronor	3 848	4 444
100 kronor	2 520	2 706
50 kronor	794	834
20 kronor	955	986
Ogiltiga sedlar	5 157	5 232
Summa	55 314	61 798

De utelöpande sedlarna fördelar sig på ovanstående valörer. Posten Ogiltiga sedlar innehåller utelöpande sedlar som upphörde att vara lagliga betalningsmedel vid utgången av 2013, juni 2016 och juni 2017. Sedlar som har varit ogiltiga i över tio år skrivs normalt av från den utelöpande sedelskulden. Samtidigt görs då en avsättning för det belopp som beräknas återstå att lösa in, och resterande del bokförs som intäkt. Riksbanken får lösa in ogiltiga sedlar om det finns särskilda skäl. Vid utgången av 2023 uppgick värdet på de sedlar som Riksbanken mottagit men ännu inte beslutat att lösa in till 11 miljoner kronor (24).

Not 13 Mynt

	2023-12-31	2022-12-31
10 kronor	2 011	2 045
5 kronor	518	511
2 kronor	402	390
1 krona	217	212
Minnesmynt	–	–
Summa	3 148	3 158

De utelöpande mynten fördelar sig på ovanstående valörer.

Not 14 Inlåningsfacilitet

Under denna post redovisas skulder över natten till Riksbankens penningpolitiska motparter på deras RIX-konton i Riksbanken. Räntan på inlåningsfaciliteten motsvarade under året Riksbankens styrränta minus 0,10 procentenheter. Denna skuld minskade under året främst till följd av försäljningar och förfall av det penningpolitiska värdepappersinnehavet samt att begränsningen av emissionsvolymen för emitterade skuldcertifikat upphörde den 14 februari 2023.

Not 15 Övriga skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige

Under denna post redovisas skulder över natten på RIX-konton till kreditinstitut som har huvudkontor eller filial i Sverige men som inte är penningpolitiska motparter. Räntan för dessa skulder motsvarade under året Riksbankens styrränta minus 0,10 procentenheter.

Not 16 Emitterade skuldcertifikat

Under denna post redovisas Riksbankens emissioner av skuldcertifikat, gjorda för att binda likviditet från det finansiella systemet till längre löptid och högre ränta jämfört med inlåningsfaciliteten. Räntan för dessa skulder motsvarar styrräntan, och de har en löptid på i regel en vecka. Volymen av utestående riksbankscertifikat styrs av bankernas efterfrågan. Under större delen av 2020 valde Riksbanken att begränsa volymen av riksbankscertifikat till 380 000 miljoner kronor, för att låta inlåningsfacilitetsreserverna i betalningssystemet växa i takt med Riksbankens utlåning och värdepappersköp i kronor. Den 4 maj 2021 begränsades emissionsvolymen till hälften av det utestående likviditetsöverskottet i RIX, för att se till att det ska finnas gott om extra daglig likviditet i RIX under pandemikrisen samtidigt som marknadens dagslåneräntor kan hållas nära Riksbankens styrränta. Begränsningen av emissionsvolymen upphörde den 14 februari 2023, vilket medförde att posten Emitterade skuldcertifikat ökade under året trots att likviditetsöverskottet i banksystemet, det vill säga Riksbankens skuld till bankerna, minskade totalt sett.

Not 17 Skulder i svenska kronor till övriga hemmahörande i Sverige

Under denna post redovisas skulder över natten på RIX-konton till centrala motparter eller clearinginstitut som har huvudkontor eller filial i Sverige men

som inte är penningpolitiska motparter och kreditinstitut. Skuldräntan motsvarade under året Riksbankens styrränta minus 0,10 procentenheter.

Not 18 Skulder i svenska kronor till hemmahörande utanför Sverige

Under denna post redovisas konton i svenska kronor som Riksbanken håller för andra centralbankers och internationella organisationers räkning. Dessutom redovisas RIX-kontosaldon om 172 (120) miljoner kronor för deltagare som har huvudkontor eller filial utanför Sverige och som inte är penningpolitiska motparter.

Not 19 Skulder i utländsk valuta till hemmahörande i Sverige

Under denna post redovisas sedan juni 2009 inlåning av utländsk valuta från Riksgälden. Inlåningen gjordes initialt för att förstärka valutareserven. Riksbanken beslutade i januari 2021 att ersätta valutainlåningen från Riksgälden med skulder i svenska kronor till banker som redovisas under posterna Inlåningsfacilitet och Emitterade skuldcertifikat. Omvandlingen genomfördes successivt genom köp av valuta jämnt fördelat under perioden februari 2021 till och med den 31 december 2022. Under 2023 förföll de två sista lånen om totalt 3 000 miljoner amerikanska dollar samt 4 000 miljoner euro (nominellt). Lånebeloppet vid utgången av 2023, om 2 589 miljoner kronor, avser inlåning från Riksgälden avseende utlåning till IMF i enlighet med nya riksbankslagen. Vid inlåningen från Riksgälden får Riksbanken amerikanska dollar eller euro som skuldbokförs i SDR.

Inlåning av utländsk valuta

	2023-12-31	2022-12-31
Euro från Riksgälden	–	44 482
Amerikanska dollar från Riksgälden	–	31 099
Inlåning från Riksgälden för utlåning till IMF	2 589	–
Kontoinlåning från myndigheter	25	5
Summa	2 614	75 586

Not 20 Skulder i utländsk valuta till hemmahörande utanför Sverige

Under denna post redovisas belopp motsvarande erhållen köpeskilling i utländsk valuta för inlåningsrepor.

Valutafördelning för inlåningsrepor

	2023-12-31	2022-12-31
Australiska dollar	1 192	–
Euro	2 179	–
Summa	3 371	–

Not 21 Motpost till särskilda dragningsrätter som tilldelats av IMF

Under denna post redovisas Riksbankens skuld motsvarande de särskilda dragningsrätter (SDR) som tilldelats av IMF. Den sammanlagda tilldelningen uppgår till 6 495 miljoner SDR (6 495). Det aktuella innehavet av SDR uppgår till 6 831 miljoner SDR (6 700) och redovisas under posten Fordringar på IMF (se not 2). Vid utgången av 2023 var SDR-tilldelningen 336 miljoner lägre än innehavet, vilket motsvarar 4 536 miljoner kronor.

Not 22 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2023-12-31	2022-12-31
Inlåningsrepor	3	–
Derivatinstrument	164	–
Inlåning Riksgälden	–	559
Inlåning Riksgälden IMF	17	–
Emitterade skuldcertifikat	904	122
Motpost till särskilda dragningsrätter	618	416
Övrigt	91	77
Summa	1 797	1 174

Not 23 Övriga skulder

	2023-12-31	2022-12-31
Leverantörsskuld	55	49
Övrigt	24	22
Summa	79	71

Not 24 Avsättningar

	2023-12-31	2022-12-31
Pensionsskuld	51	53
Avskrivna sedlar och minnesmynt	359	364
Trygghetsstiftelsen	7	6
Övriga avsättningar	9	–
Finansiell riskavsättning	–	–
Summa	426	423

Pensionsskulden har beräknats av Statens tjänstepensionsverk (SPV). Av pensionsskulden, inklusive särskild löneskatt, avser 50 miljoner kronor (52) PA-91-pensionärer med avgångsdag före 2003, och 1 miljon kronor (1) avser personer som sedan 2003 har beviljats delpension alternativt pensionsersättning före 65 års ålder. Riksbanken löste den 31 december 2002 in sin pensionsskuld för de personer som vid denna tidpunkt hade en anställning eller rätt till livränta hos Riksbanken. Effekten av försäkringstekniska omvärderingarna redovisas som en ökning av pensionsskulden. Effekten av försäkringstekniska omvärderingar uppgick för 2023 till 0,1 miljoner kronor (–0,1) och redovisas som en minskning av pensionsskulden.

Posten Sedlar och minnesmynt avser den bedömda framtida kostnaden för skuldavskrivna sedlar och minnesmynt som Riksbanken fortfarande kan lösa in.

Posten Trygghetsstiftelsen avser avsättning för kompetensutveckling och kompetensväxling i enlighet med avtal med Trygghetsstiftelsen. Posten Övriga avsättningar avser direktionens karenperiodlöner.

Not 25 Värderingskonton

	2023-12-31	2022-12-31
Priseffekt	13 578	3 451
Valutakurseffekt	25 695	48 421
Guldvärdeeffekt	72 131	64 691
Summa	111 404	116 563

På särskilda värderingskonton redovisas sedan 2004 orealiserade vinster och förluster som utgörs av skillnaden mellan anskaffningsvärden och marknadsvärden. Vid övergången till 2004 beslutades att anskaffningsvärdena skulle motsvara marknadsvärdena per den 31 december 2003. Om de orealiserade förlusterna överstiger de orealiserade vinsterna vid årets slut redovisas skillnaden i resultaträkningen. Denna beräkning görs värdepapper för värdepapper och valuta för valuta.

Priseffekten består av orealiserade värdepappersvinster.

Priseffekt

	2023-12-31	2022-12-31
Utländska värdepapper	3 418	57
Statsskuldväxlar i svenska kronor	–	0
Statsobligationer i svenska kronor	6 894	3 394
Säkerställda obligationer i svenska kronor	2 345	0
Kommunobligationer i svenska kronor	839	0
Företagsobligationer i svenska kronor	82	0
Summa	13 578	3 451

Valutakurseffekt

	2023-12-31	2022-12-31
Amerikanska dollar	15 363	33 042
Euro	2 093	3 667
Brittiska pund	1 615	1 811
Japanska yen	0	–
Australiska dollar	1 145	2 252
Kanadensiska dollar	998	1 451
Särskilda dragningsrätter	4 079	4 920
Norska kronor	37	783
Danska kronor	365	495
Summa	25 695	48 421

Not 26 Grundfond

Enligt den nya riksbankslagen ska Riksbankens grundfond uppgå till 40 000 miljoner kronor per den 1 januari 2023, men hela grundfonden har under 2023 tagits i anspråk i enlighet med resultatdispositionen för 2022 års resultat.

Not 27 Reserver

	2023-12-31	2022-12-31
Reservfond	–	500
Balanserade vinstmedel (f.d. Dispositionsfond)	–18 182	41 638
Resultatutjämningsfond	–	19 414
Summa	–18 182	61 552

Av den nya riksbankslagen framgår att Riksbanken inte längre ska ha någon Resultatutjämningsfond och att Dispositionsfonden ska namnändras till Balanserade vinstmedel. Vidare framgår att Reservfonden ska finnas kvar men att inga medel ska finnas avsatta per den 1 januari 2023. Detta innebär att Balanserade vinstmedel uppgick till 22 552 miljoner kronor per den 1 januari 2023, se tabell nedan där omföringarna som gjordes mellan Riksbankens egna kapitalposter per den 1 januari 2023 i enlighet med den nya riksbankslagen framgår.

Förändring av Riksbankens egna kapitalposter i enlighet med den nya riksbankslagen

	Grundfond	Reservfond	Balanserade vinstmedel	Resultatutjämningsfond
Saldo den 31 december 2022	1 000	500	41 638	19 414
Omföring inom eget kapital	39 000	–500	–19 086	–19 414
Saldo den 1 januari 2023	40 000	–	22 552	–

Förändringen av Riksbankens eget kapital efter resultatdispositionen av 2022 års resultat förklaras av tabellen nedan.

Förändring av Riksbankens eget kapital efter resultatdispositionen av 2022 års resultat

	Grundfond	Reservfond	Balanserade vinstmedel
Saldo den 1 januari 2023	40 000	–	22 552
Resultatdisposition 2022 års resultat	–40 000	–	–40 734
Saldo den 31 december 2023	–	–	–18 182

Målnivån för Riksbankens eget kapital enligt riksbankslagens bestämmelse om vinstutdelning uppgår per den 31 december 2023 till 62 600 miljoner kronor. Eftersom det egna kapitalet understiger en tredjedel av målnivån kommer Riksbanken i enlighet med Riksbankslagens krav att göra en framställning till riksdagen om återställning av det egna kapitalet.

Not 28 Ränteintäkter

	2023	2022
<i>Från utländska tillgångar:</i>		
SDR	3 652	1 125
Reservposition i IMF	654	357
PRGT (Poverty Reduction and Growth Trust)	196	40
NAB (New Arrangements to Borrow)	7	4
Bankkonton	511	52
Bankutlåning	590	137
Utlåningsrepor	242	17
Obligationer	16 121	6 100
Derivatinstrument	1	0
	21 974	7 832
<i>Från inhemska tillgångar och skulder:</i>		
Strukturella transaktioner	–	3
Statsskuldväxlar	10	–
Statsobligationer i svenska kronor	8 096	1 416
Säkerställda obligationer i svenska kronor	11 016	1 508
Kommunobligationer i svenska kronor	3 550	561
Företagsobligationer i svenska kronor	459	133
Negativ ränta inlåningsfacilitet	–	206
Personallån	1	1
Korrespondentkonton (Loro)	0	1
	23 132	3 829
Summa	45 106	11 661

Ränteintäkterna ökade under 2023 med 33 445 miljoner kronor, vilket främst förklaras av att delar av tidigare års värdepappersnedskrivningar återförts som ränteintäkter med 8 809 miljoner kronor för det utländska innehavet och med 20 104 miljoner kronor för det inhemska innehavet. Dessa återföringar har inte särredovisats i bokföringen utan har beräknats genom ett antagande om att

ränteavkastningen för 2023, exklusive återföring av nedskrivningar, motsvarar 2022 års procentuella ränteavkastning, det vill säga året innan de stora nedskrivningarna gjordes.

Not 29 Räntekostnader

	2023	2022
<i>Från utländska skulder och tillgångar:</i>		
Inlåning Riksgälden	-120	-989
Inlåning Riksgälden IMF	-51	-
Inlåningsrepor	-237	-14
Motpost till särskilda dragningsrätter	-3 511	-1 091
Derivatinstrument	-163	0
Övrigt	0	0
	-4 082	-2 094
<i>Från inhemska tillgångar och skulder:</i>		
Statsskuldväxlar	-	-37
Emitterade skuldcertifikat	-31 903	-4 386
Inlåningsfacilitet (RIX)	-6 765	-3 978
Kontantdepåer	-42	-8
	-38 710	-8 409
Summa	-42 792	-10 503

Räntekostnaderna ökade med 32 289 miljoner kronor, vilket främst förklaras av att den högre styrräntan medförde högre räntekostnader för Riksbankens skulder till bankerna i form av emitterade skuldcertifikat och inlåningsfacilitet.

Not 30 Nettoresultat av finansiella transaktioner, nedskrivningar och riskavsättningar

	2023	2022
<i>Priseffekt:</i>		
Realiserat resultat utländska värdepapper	397	-16 226
Nedskrivning utländska värdepapperspriser	-970	-20 522
Realiserat resultat inhemska värdepapper	-477	247
Nedskrivning inhemska värdepapperspriser	-406	-59 106
	-1 456	-95 607
<i>Valutakurseffekt:</i>		
Realiserade valutakurseffekter	16 449	9 646
Nedskrivning valutor	-	-
	16 449	9 646
<i>Guldvärdeeffekt:</i>		
Realiserade guldvärdeeffekter	-	-

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023	2022
Nedskrivning guld	–	–
	–	–
<i>Finansiell riskavsättning:</i>		
Finansiell riskavsättning	–	5 000
	–	5 000
Summa	14 993	–80 961

Vid årets slut gjordes prisnedskrivningar av de obligationsinnehav vars marknadspris vid årets utgång understeg anskaffningspriset. Vid årsskiftet fanns inget nedskrivningsbehov i fråga om Riksbankens guld- och valutainnehav.

Av den realiserade valutakursvinsten om 16 449 miljoner kronor motsvarar 10 291 miljoner kronor valutasäkringstransaktioner som direktionen beslutade om i september 2023.

Direktionen beslutade den 10 januari 2024 att ingen finansiell riskavsättning ska göras för vinsten för 2023.

Valutakurseffekten uppdelad på valutorna framgår av tabellen nedan.

Valutakurseffekt uppdelad på valuta

	2023-12-31	2022-12-31
<i>Realiserade valutakurseffekter:</i>		
Amerikanska dollar	12 847	5 730
Euro	1 629	1 422
Brittiska pund	637	343
Japanska yen	–	–
Australiska dollar	623	562
Kanadensiska dollar	329	1 308
Särskilda dragningsrätter	167	52
Norska kronor	120	151
Danska kronor	97	78
	16 449	9 646
Summa	16 449	9 646

Not 31 Avgifts- och provisionsintäkter

Posten innefattar års- och transaktionsavgifter för RIX-systemet med 170 miljoner kronor (143).

Not 32 Avgifts- och provisionskostnader

Posten innefattar främst depå- och transaktionskostnader för valutareservförvaltningen.

Not 33 Erhållna utdelningar

Under 2023 fick Riksbanken en utdelning från BIS på 71 miljoner kronor (64).

Not 34 Övriga intäkter

	2023	2022
Ersättning för inlösen av ogiltiga sedlar	3	4
Mottagna ej inlösta kontanter	27	21
Ersättning för infärgade sedlar m.m.	0	0
Skrotförsäljning	–	0
Sida	3	2
Ersättning vid avyttring av maskiner och inventarier	–	–
Övrigt	25	4
Summa	58	31

Intäkterna från Sida avser ersättning för experthjälp till centralbanker i några utvecklingsländer (se rutan Internationella åtaganden). Under posten Övrigt avser 21 miljoner kronor ersättning för Riksbankens deltagande i IMF:s skuldavskrivningsinitiativ för Somalia.

Not 35 Personalkostnader

	2023	2022
Löner och andra ersättningar	–386	–342
Sociala avgifter	–120	–106
	–506	–448
Pensionspremier	–115	–100
Pensionsutbetalningar	–6	–6
Förändring av pensionskulden	2	6
Särskild löneskatt	–29	–26
	–148	–126
Utbildning	–4	–3
Personalrepresentation	–1	–1
Övrigt	–12	–11
	–17	–15
Summa	–671	–589

Pensionspremier betalades ut i enlighet med pensionsavtalet för arbetstagare hos staten med flera (PA 16).

Posten Pensionsutbetalningar avser utbetalningar dels till pensionärer med avgångsdag före 2003, dels till personer som sedan 2003 har beviljats delpension eller pensionsersättning före 65 års ålder.

Löner och andra ersättningar till ledamöterna i direktionen uppgick under 2023 till 15,5 miljoner kronor (14,9), fördelat enligt följande:

Löner och ersättningar till ledamöterna i direktionen

	2023	2022
Erik Thedéen	3,3	–
Martin Flodén	2,7	2,6
Per Jansson	2,7	2,6
Henry Ohlsson	1,3	2,6
Anna Breman	2,9	2,6
Aino Bunge	2,6	0,2
Cecilia Skingsley	–	1,9
Stefan Ingves	–	2,2
Karensperiodlön	8,4	1,1
Summa	23,9	15,8

Posten Karensperiodlön avser samtliga direktionsledamöter anställda under 2023. Fullmäktige beslutade den 28 oktober 2011 att direktionsledamöter under den lagstiftade karensperioden efter att anställningen har upphört ska få full lön i högst sex månader, dock med avräkning för eventuella inkomster av annan tjänst under tiden. Enligt lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank får sedan den 1 januari 2023 Riksbankchefen och en vice riksbankschef utses på nytt en gång. Som en följd av denna ändring i lagen har avsättning för karensperiodlön gjorts för samtliga direktionsledamöter.

Fullmäktige har beslutat att förordningen (2003:55) om avgångsförmåner för vissa arbetstagare med statlig chefsanställning ska tillämpas på samtliga nuvarande direktionsledamöter med undantag av Anna Breman och Aino Bunge. För Anna Breman och Aino Bunge har fullmäktige beslutat att den nya förordningen (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag till myndighetschefer ska tillämpas.

Not 36 Administrationskostnader

	2023	2022
Information, extern representation	–7	–4
Transport, resor	–15	–10
Konsultuppdrag	–98	–87
Övriga externa tjänster	–137	–120
It-drift	–180	–163
Ekonomipris	–24	–20
Kontors- och fastighetsdrift	–53	–54
Övrigt	–17	–13
Summa	–531	–471

I informationskostnaderna ingår kostnader för Riksbankens löpande publikationer, bland annat de penningpolitiska rapporterna, de finansiella stabilitetsrapporterna och årsredovisningen.

Kostnaderna för representation uppgick till 1,7 miljoner kronor (0,9).

I posten Transport, resor ingår förutom resekostnader även kostnader för Riksbankens transporter av sedlar och mynt.

Konsultkostnaderna uppgick till 97 miljoner kronor (86). I detta belopp ingår bland annat kostnaderna för it-konsulter inklusive e-kronan om 75 miljoner kronor (65).

Inom Övriga externa tjänster är kostnaden för statistikleveranser om 82 miljoner kronor (81) den enskilt största posten. Den avser främst ersättning till SCB som tagit fram bland annat betalningsbalans- och finansmarknadsstatistik. Dessutom ingår ett revisionsarvode till Riksrevisionen och fullmäktiges revisorer med 2 miljoner kronor (2).

I posten It-drift ingår bland annat licenskostnader om 74 miljoner kronor (66) och kostnader för it-tjänster om 100 miljoner kronor (92).

I posten Ekonomipris ingår prissumman om 11 miljoner kronor (10) och administrationskostnaderna för detta pris om 13 miljoner kronor (10).

De största posterna inom kostnadsgruppen Kontors- och fastighetsdrift består av ombyggnad och underhåll av Riksbankens lokaler om 12 miljoner kronor (16) och lokalhyror om 13 miljoner kronor (8).

Not 37 Avskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar

Under denna post redovisas planenliga avskrivningar av de materiella och immateriella anläggningstillgångarna.

Not 38 Sedel- och myntkostnader

De totala inköpen av sedlar och mynt 2023 uppgick till 113 miljoner kronor (15). Sedlar köptes in för 113 miljoner kronor (15). Inga mynt köptes in under 2023 (-). Inga minnesmynt köptes in under 2023 (-).

Not 39 Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser med mera

Ställda säkerheter

Vid utgången av 2023 ställdes värdepapper motsvarande ett marknadsvärde på 3 345 miljoner kronor som säkerhet i samband med utländska värdepappersrepor (-).

Ansvarsförbindelser

- Vid utgången av 2023 fanns inga utestående ersättningskrav (-).
- Riksbanken har ett åtagande mot Nobelstiftelsen att årligen ställa medel till förfogande motsvarande prissumman för priset i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne samt att stå för administrationskostnaderna för detta pris. Åtagandet uppgick för 2023 till 23 miljoner kronor (20).
- Riksbanken har förbundit sig att till KPA Pensionsförsäkring AB betala kompletteringsersättning om så krävs på grund av värdesäkring av de pensionsförmåner som den försäkrade har rätt till. Åtagandet avser personal som 1971 övergick från Riksbanken till AB Tumba Bruk (numera Crane AB). Den 12 januari 2024 avslutades detta åtagande eftersom inga

väsentliga ersättningskrav uppkommit de senaste tio åren och inte heller förväntas uppkomma framöver.

Utlånings- och växlingsåtaganden mot IMF

Vid utgången av 2023 uppgick Riksbankens återstående utlånings- och växlingsåtaganden till 326 696 miljoner kronor (338 497), se tabellen och beskrivningen nedan.

Återstående utlånings- och växlingsåtaganden mot IMF

	2023-12-31	2022-12-31
<i>Särskilda dragningsrätter</i>		
Avtalat åtagande (2*tilldelning)	175 225	180 834
SDR-tilldelning (se not 21)	87 613	90 417
SDR-innehav (se not 2)	-92 149	-93 273
Återstående	170 689	177 978
<i>Insatskapital (kvot)</i>		
Avtalat åtagande (Insatskapital se not 2)	59 758	61 671
Reservposition (se not 2)	-16 934	-17 886
Återstående	42 824	43 785
<i>PRGT-avtal</i>		
Avtalat åtagande	15 513	13 921
PRGT-utlåning (se not 2)	-6 128	-4 070
Återstående	9 385	9 851
<i>NAB</i>		
Avtalat åtagande	60 856	62 803
NAB-utlåning (se not 2)	-62	-301
Återstående	60 794	62 502
<i>Kreditavtal</i>	43 004	44 381
Totalt återstående åtagande	326 696	338 497

Särskilda dragningsrätter

Åtagandet som gäller särskilda dragningsrätter (SDR) innebär att Riksbanken, enligt IMF-stadgarna, kan bli skyldig att köpa SDR mot utländsk valuta till ett belopp som innebär att Riksbankens sammanlagda innehav av SDR uppgår till högst 300 procent av den ordinarie tilldelningen, det vill säga ett tilldelat belopp om 87 613 miljoner kronor (90 417) plus två gånger det tilldelade beloppet om 175 225 miljoner kronor (180 834). Inom detta åtagande ryms även Riksbankens stående arrangemang att, om IMF så begär, köpa respektive sälja SDR mot betalning i amerikanska dollar eller euro inom ett spann mellan 50

och 150 procent av Riksbankens sammanlagda nettotilldelning av SDR. Eftersom Riksbankens innehav av SDR uppgår till 92 149 miljoner kronor (93 273), se not 2, uppgår det återstående åtagandet till 170 689 miljoner kronor (177 978).

Insatskapitalet

Riksbankens maximala åtagande i fråga om insatskapitalet uppgår till det totala insatskapitalet 4 430 miljoner SDR (4 430), vilket motsvarar 59 758 miljoner kronor (61 671). Eftersom den andel av det totala insatskapitalet som har betalats in i utländsk valuta, det vill säga reservpositionen, uppgick till 16 934 miljoner kronor (17 886) vid utgången av 2023 uppgår det återstående åtagandet till 42 824 miljoner kronor (43 785), vilket motsvarar saldot på IMF:s kronkonto.

PRGT-avtal

Riksbanken ingick i november 2016, juli 2020 och december 2022 avtal om utlåning till IMF om totalt 1 150 miljard SDR, vilket motsvarar 15 513 miljoner kronor (13 921), under ett program benämnt Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT). Eftersom Riksbankens PRGT-utlåning vid årsskiftet uppgick till 6 128 miljoner kronor (4 070), se not 2, uppgår det återstående åtagandet till 9 385 miljoner kronor (9 851). De medel som Riksbanken lånar ut i programmet kan utnyttjas av IMF för vidareutlåning till låginkomstländer.

NAB

Åtagandet i fråga om Riksbankens NAB-avtal (New Arrangements to Borrow) med IMF innebär att Riksbanken är skyldig att till IMF låna ut ett belopp som uppgår till högst 4 511 miljoner SDR (4 511), vilket motsvarar 60 856 miljoner kronor (62 803). Eftersom Riksbankens NAB-utlåning vid årsskiftet uppgick till 62 miljoner kronor (301), se not 2, uppgår det återstående åtagandet till 60 794 miljoner kronor (62 502).

Detta avtal aktiveras endast under särskilda omständigheter och syftar till att tillfälligt förstärka IMF:s utlåningskapacitet utöver de medel som är tillgängliga under posten Insatskapitalet. Den 1 januari 2021 förlängdes, med riksdagens medgivande, Riksbankens åtagande under NAB med ytterligare en femårsperiod.

Kreditavtal

I april 2017 slöt Riksbanken, efter riksdagens medgivande, ett avtal om att ge kredit till IMF med ett belopp om 7 400 miljoner SDR. För att IMF ska kunna nyttja det nya avtalet krävs det att IMF:s kvarvarande medel för utlåning understiger en nedre gräns om 100 000 miljoner SDR. Därutöver krävs även att långivarna, som tillsammans håller 85 procent av de utlovade låneresurserna,

godkänner att avtalen aktiveras. Sedan den 1 januari 2021 gäller, med riksdagens medgivande, ett nytt bilateralt avtal med IMF. Det nya avtalet avser ett belopp om 3 188 miljoner SDR, vilket motsvarar 43 004 miljoner kronor (44 381).

Utbetalningsavtal

- Riksbanken har åtagit sig att tre månader efter eventuell anfordran till BIS betala återstående 75 procent av det nominella värdet av Riksbankens aktieinnehav i BIS. Åtagandet uppgick vid utgången av 2023 till 65 miljoner SDR (65), vilket motsvarar 877 miljoner kronor (905).
- Riksbanken tecknade under 2020 ett swappavtal med Norges Bank som innebär att Norges Bank efter en särskild överenskommelse kan låna svenska kronor i utbyte mot norska kronor.

Eventualtillgångar

Vid utgången av 2023 fanns det inga utestående ersättningsanspråk (–).

Inlåningsavtal

- BIS har utfärdat en kreditförklaring som inte är bindande enligt vilken BIS, på begäran av Riksbanken, efter en särskild överenskommelse kan låna ut utländsk valuta till Riksbanken. Denna kreditförklaring förlängdes under 2023 och gäller till och med den 25 april 2024.
- Riksbanken har ett avtal med BIS som innebär att Riksbanken efter särskild överenskommelse kan göra repotransaktioner med BIS i värdepapper denominerade i amerikanska dollar, euro och brittiska pund. Detta avtal förlängdes under 2023 och löper ut den 15 april 2024.
- Riksbanken har ett swappavtal med ECB som innebär att Riksbanken efter en särskild överenskommelse kan låna euro i utbyte mot svenska kronor.
- Riksbanken tecknade under 2020 ett swappavtal med Norges Bank som innebär att Riksbanken efter en särskild överenskommelse kan låna norska kronor i utbyte mot svenska kronor.
- Riksbanken har ett avtal som gäller FIMA, repofacilitet i amerikanska dollar, med Federal Reserve. Avtalet innebär att Riksbanken kan repa ut sina amerikanska statspappersinnehav till Federal Reserve och få likvida medel i dollar.
- Riksbanken har en överenskommelse med Riksgälden om upplåning för finansiering av Sveriges IMF-utlåning. Sedan den 1 januari 2023 ska Riksbanken enligt riksbankslagen låna av Riksgälden för att finansiera Sveriges utlåning till IMF.

Balans- och resultaträkning fördelade på verksamhetsområden

Av tabellen nedan framgår Riksbankens nettointäkter och kostnader fördelade på verksamhetsområden. Uppgifterna anges i miljoner kronor.

Verksamhets- område	2023			2022		
	Netto- intäkter	Kost- nader	Resultat	Netto- intäkter	Kost- nader	Resultat
Penningpolitik	1	-212	-211	2	-196	-194
Finansiell stabilitet	74	-191	-117	68	-175	-107
Betalningar	158	-588	-430	160	-404	-244
Varav						
<i>Betalningssystem</i>	<i>170</i>	<i>-194</i>	<i>-24</i>	<i>143</i>	<i>-139</i>	<i>-4</i>
<i>Kontantförsörjning</i>	<i>-12</i>	<i>-291</i>	<i>-303</i>	<i>17</i>	<i>-164</i>	<i>-147</i>
<i>Utv. och analys</i>	<i>0</i>	<i>-103</i>	<i>-103</i>	<i>0</i>	<i>-101</i>	<i>-101</i>
Tillgångsförvaltning	17 319	-228	17 091	-84 825	-208	-85 033
Statistik	0	-139	-139	0	-135	-135
Ekonomipris och fullmäktige m.m.	25	-28	-3	5 002	-23	4 979
Summa	17 577	-1 386	16 191	-79 593	-1 141	-80 734

De fördelade andelarna ska så nära som möjligt spegla den verkliga förbrukningen av resurser inom varje verksamhetsområde. Principen är att kostnaderna och intäkterna i så hög grad som möjligt direkt ska föras till respektive verksamhetsområde utan inblandning av någon fördelningsnyckel.

Betalningssystemets kostnader ska finansieras av avgifter från deltagarna. Tillgångsförvaltningen ska ge så hög långsiktig avkastning som möjligt i förhållande till uppdraget och den risk som tas. För övriga verksamhetsområden finns det inget krav på kostnadstäckning.

Fördelningsmodellen utgår från uppställningen i balans- och resultaträkningen, där Riksbankens resultat för 2023 uppgår till 16 191 miljoner kronor (-80 734) och Riksbankens tillgångar och skulder till 1 255 698 miljoner kronor (1 499 961) per den 31 december 2023.

Fördelning av kostnader

Personalkostnader, exklusive it-personal

Personalkostnaderna för de medarbetare som är direkt involverade i ett verksamhetsområde har fördelats utifrån den faktiska lönekostnaden. Lönekostnaderna för de medarbetare som ingår i stödfunktionerna har fördelats med hjälp av en fördelningsnyckel. Den oftast använda nyckeln är antalet direkt involverade medarbetare i förhållande till det totala antalet direkt involverade medarbetare inom alla verksamhetsområden. Totalt är cirka 282 medarbetare, eller 60 procent av totalt 471, direkt involverade i något verksamhetsområde. De

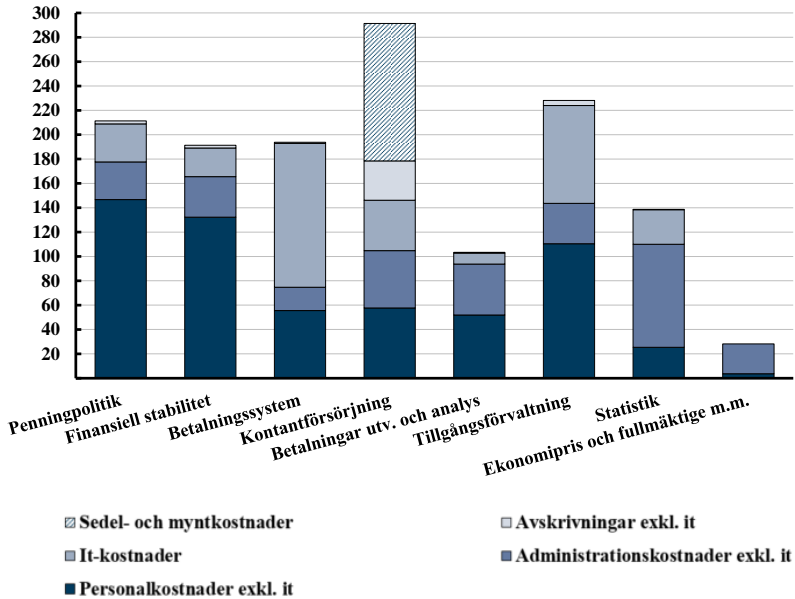
resterande 189 medarbetarna finns inom stödfunktionerna, främst it, kommunikation och internservice.

Administrationskostnader, exklusive it-kostnader

Riksbankens processredovisning innebär att administrationskostnaderna fördelas direkt per verksamhetsområde vid fakturaregistreringen.

En stor del av Riksbankens kostnader är dock gemensamma kostnader, till exempel kostnader för lokaler, fastighetsskötsel, säkerhet och bevakning. Dessa kan inte direktfördelas utan har fördelats med hjälp av fördefinierade nycklar, som oftast består av antalet direkt involverade medarbetare per verksamhetsområde i förhållande till det totala antalet direkt involverade medarbetare inom alla verksamhetsområden.

Diagram 23 Fördelning av kostnadslag per verksamhetsområde 2023, miljoner kronor

Källa: Riksbanken.

Avskrivningar, exklusive it-relaterade investeringar

Avskrivningarna är direkt fördelade på det verksamhetsområde som respektive anläggning stöder eller fördelade med fördefinierade nycklar.

Sedel- och myntkostnader

Kostnaderna för inköp av sedlar och mynt uppgick 2023 till 113 miljoner kronor (15). Kostnaderna belastar i sin helhet verksamhetsområdet Kontantförsörjning.

It-kostnader

Med it-kostnader avses it-verksamhetens kostnader. Modellen för fördelning av it-kostnaderna bygger i huvudsak på följande princip. Kostnaderna för arbetsplatser och bassystem fördelas utifrån antalet direkt involverade medarbetare per verksamhetsområde i förhållande till det totala antalet direkt involverade medarbetare inom alla verksamhetsområden. Kostnaderna för applikationsdrift av verksamhetssystemen samt övriga it-kostnader (personal, konsulter, licenser med mera) fördelas utifrån verksamhetssystemets fasta kostnader för applikationsdrift genom den totala fasta kostnaden för applikationsdrift för alla verksamhetssystem. Avskrivningar för verksamhetssystem som tillhör ett eller flera verksamhetsområden fördelas direkt till respektive system.

Fördelning av nettointäkter

Intäkterna har förts till det verksamhetsområde som ansvarar för dem. Hän-syn har därför till exempel inte tagits till att seignoraget har sitt ursprung i kontantförsörjningen, utan seignorageintäkterna har fördelats till tillgångsförvaltningen. Seignoraget för 2023 uppgick till 1 112 miljoner kronor (50), vilket är 80 miljoner kronor lägre än Riksbankens förvaltningskostnader exklusive de avgiftsfinansierade kostnaderna för betalningssystemet.

Nettointäkterna inom verksamhetsområdet Finansiell stabilitet utgörs främst av utdelningen från Riksbankens innehav av BIS-aktier.

De nettointäkter för tillgångsförvaltningen som redovisas i resultaträkningen uppgick till 17 319 miljoner kronor (-84 825). Den totala avkastningen från Riksbankens tillgångsförvaltning för 2023 uppgick till 12 160 miljoner kronor (-56 969).

Fördelning av tillgångar och skulder

Av tabellen nedan framgår Riksbankens tillgångar och skulder fördelade på verksamhetsområden i miljoner kronor.

Verksamhetsområde	2023-12-31		2022-12-31	
	Tillgångar	Skulder	Tillgångar	Skulder
Finansiell stabilitet	441	–	441	–
Kontantförsörjning	–	58 821	–	65 320
Tillgångsförvaltning	1 254 360	1 081 380	1 498 621	1 325 114
Ofördelat	897	115 497	899	109 527
Summa	1 255 698	1 255 698	1 499 961	1 499 961

Tillgångarna inom verksamhetsområdet Finansiell stabilitet består av aktieinnehavet i BIS.

Posten Ofördelade tillgångar innehåller främst posterna Materiella och immateriella anläggningstillgångar och Övriga tillgångar.

Posten Ofördelade skulder innehåller främst eget kapital, värderingsregleringskonton och årets resultat.

Femårsöversikt

I femårsöversikten presenteras balans- och resultaträkningarna omräknade enligt de nu gällande redovisningsprinciperna.

Balansräkning

<i>Miljoner kronor</i>	2023-12-31	2022-12-31	2021-12-31	2020-12-31	2019-12-31
TILLGÅNGAR					
Guld	83 928	76 488	66 680	62 897	57 488
Fordringar i utländsk valuta på hemmahörande utanför Sverige					
Fordringar på IMF	115 273	115 530	102 794	43 102	40 150
Banktillgodohavanden, lån och värdepapper	416 301	480 274	392 994	373 084	420 460
	531 574	595 804	495 788	416 186	460 610
Utlåning i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige relaterad till penningpolitiska transaktioner					
Strukturella transaktioner	–	–	19 000	167 500	–
Utlåningsfacilitet	213	–	68	–	–
	213	–	19 068	167 500	–
Värdepapper i svenska kronor utgivna av hemmahörande i Sverige					
	626 688	819 664	974 712	640 836	375 534
Övriga tillgångar					
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	605	600	576	596	633
Finansiella tillgångar	554	554	554	552	532
Derivatinstrument	5 299	–	–	–	42
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	6 684	6 721	6 725	5 271	4 968
Övriga tillgångar	153	130	146	148	158
	13 295	8 005	8 001	6 567	6 333
Summa tillgångar	1 255 698	1 499 961	1 564 249	1 293 986	899 965

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023-12-31	2022-12-31	2021-12-31	2020-12-31	2019-12-31
SKULDER OCH EGET KAPITAL					
Utelöpande sedlar och mynt					
Sedlar	55 314	61 798	58 315	59 717	60 383
Mynt	3 148	3 158	3 147	3 136	3 105
	58 462	64 956	61 462	62 853	63 488
Skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige relaterade till penningpolitiska transaktioner					
Inlåningsfacilitet	246 516	574 293	588 068	494 574	117 666
Övriga skulder i svenska kronor till kreditinstitut i Sverige					
	251	268	108	194	184
Emitterade skuldcertifikat	739 749	583 726	535 007	380 002	314 944
Skulder i svenska kronor till övriga hemmahörande i Sverige					
	4 820	2 436	806	349	303
Skulder i svenska kronor till hemmahörande utanför Sverige					
	587	8 230	8 363	1 648	3 740
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande i Sverige					
	2 614	75 586	126 651	173 791	192 934
Skulder i utländsk valuta till hemmahörande utanför Sverige					
	3 371	–	–	–	10 575
Motpost till SDR som tilldelats av IMF					
	87 613	90 417	82 280	26 592	29 166
Övriga skulder					
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	1 797	1 174	845	1 138	1 488
Övriga skulder	79	71	65	47	37
	1 876	1 245	910	1 185	1 525

Tabellen fortsätter på nästa sida.

	2023-12-31	2022-12-31	2021-12-31	2020-12-31	2019-12-31
Avsättningar	426	423	5 435	5 449	460
Värderegleringskonton	111 404	116 563	88 707	74 061	82 119
Eget kapital					
Grundfond	–	1 000	1 000	1 000	1 000
Reserver	–18 182	61 552	65 488	76 561	56 210
	–18 182	62 552	66 488	77 561	57 210
Årets resultat	16 191	–80 734	–36	–4 273	25 651
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	1 255 698	1 499 961	1 564 249	1 293 986	899 965

Resultaträkning

<i>Miljoner kronor</i>	2023	2022	2021	2020	2019
Ränteutgifter	45 106	11 661	4 557	6 478	11 369
Räntekostnader	–42 792	–10 503	–1 645	–2 840	–4 455
Nettoreultat av finansiella transaktioner, nedskrivningar och riskavsättningar	14 993	–80 961	–2 165	–7 042	19 522
Avgifts- och provisions- intäkter	170	143	129	104	98
Avgifts- och provisions- kostnader	–29	–28	–23	–19	–18
Erhållna utdelningar	71	64	110	–	55
Övriga intäkter	58	31	59	48	56
Summa nettointäkter	17 577	–79 593	1 022	–3 271	26 627
Personalkostnader	–671	–589	–546	–497	–442
Administrationskostnader	–531	–471	–441	–431	–431
Avskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar	–71	–66	–65	–71	–78
Sedel- och myntkostnader	–113	–15	–6	–3	–25
Summa kostnader	–1 386	–1 141	–1 058	–1 002	–976
Årets resultat	16 191	–80 734	–36	–4 273	25 651

BEDÖMNING AV INTERN STYRNING OCH KONTROLL

Direktionen ansvarar för verksamheten och ska se till att den bedrivs i enlighet med riksbankslagen. Detta regleras i 7 kap. 8 § riksbankslagen. Direktionen ska se till att det vid Riksbanken finns en process för intern styrning och kontroll som fungerar betryggande. I denna process ska momenten riskanalys, kontrollåtgärder, uppföljning och dokumentation ingå. Direktionen ska i årsredovisningen lämna sin bedömning av om den interna styrningen och kontrollen har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser. Detta regleras i 8 kap. 3 § riksbankslagen.

Direktionens bedömning av Riksbankens interna styrning och kontroll

Direktionen har utvärderat om den interna styrningen och kontrollen under 2023 har uppfyllt de krav som ställs i riksbankslagen och gör bedömningen att den har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser.

Stockholm den 14 februari 2024

Erik Thedéen
riksbankschef

Anna Breman
förste vice riksbankschef

Per Jansson
vice riksbankschef

Martin Flodén
vice riksbankschef

Aino Bunge
vice riksbankschef

BILAGA 1

Riksbankens avdelningar och deras uppgifter

Avdelningen för betalningar

Avdelningschef: Christina Wejshammar

Avdelningen för betalningar ansvarar för Riksbankens kontantförsörjningsverksamhet och betalningssystemet RIX för stora betalningar i svenska kronor. Vidare har avdelningen till uppgift att följa utvecklingen på betalningsmarknaden och samordna analysen av betalningsfrågor, inklusive frågorna om e-kronan.

Avdelningen för finansiell stabilitet

Avdelningschef: Olof Sandstedt

Avdelningen för finansiell stabilitet ansvarar för analysen av det finansiella systemets stabilitet och effektivitet samt lämnar underlag för direktionens beslut för att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Avdelningen analyserar löpande risker och hot mot stabiliteten i det svenska finansiella systemet. Vidare samordnar avdelningen Riksbankens internationella arbete.

Avdelningen för marknader

Avdelningschef: Heidi Elmér. Anders Gånge tillförordnad avdelningschef från och med den 8 maj 2023 till och med den 30 september 2023.

Avdelningen för marknader förvaltar Riksbankens tillgångar i guld och utländsk valuta. Den administrerar och avvecklar transaktioner i förvaltningen av Riksbankens finansiella tillgångar samt utvärderar och mäter löpande resultat och risker inom denna förvaltning. Avdelningen genomför penning- och valutapolitiska transaktioner i enlighet med de penningpolitiska besluten. Dessutom ansvarar avdelningen för den löpande marknadsbevakningen och Swestr, den transaktionsbaserade referensräntan.

Avdelningen för penningpolitik

Avdelningschef: Jesper Hansson till och med den 5 mars 2023. Mattias Erlandsson tillförordnad avdelningschef från och med den 6 mars 2023 till och med den 31 juli 2023. Åsa Olli Segendorf avdelningschef sedan den 1 augusti 2023.

Avdelningen för penningpolitik ansvarar för den ekonomiska analys som utgör underlag för de beslut som fattas för att uppfylla prisstabilitetsmålet. Avdelningen följer och analyserar konjunktur- och prisutvecklingen samt ansvarar

för statistik över finansmarknaden och betalningsbalansen. Inom avdelningen finns även Riksbankens forskningsenhet.

Avdelningen för intern styrning och verksamhetsstöd

Avdelningschef: Robert Sirkka

Avdelningen för verksamhetsstöd bytte namn till avdelningen för intern styrning och verksamhetsstöd i syfte att förtydliga avdelningens uppdrag. Avdelningen ansvarar för Riksbankens arbete med personalutveckling och kompetensförsörjning, upphandlingsstöd, informationsförvaltning, kontors- och fastighetservice, transporter, säkerhet, underlag för budget och bokslut samt löneadministration. Avdelningen ansvarar även för samordning av krisberedskapen i det centrala betalningssystemet, informationssäkerhet samt arbetet med operativa och finansiella risker.

Avdelningen för it och digitalisering

Avdelningschef: Ulrika Pilestål

Avdelningen för it och digitalisering ansvarar för Riksbankens digitala utveckling. Avdelningen ansvarar också för robust och säker drift, förvaltning och vidareutveckling av Riksbankens it-stöd. I detta ingår även it-arkitektur, it-säkerhet samt internationellt it-samarbete. Avdelningen ska driva och stödja verksamhetsutveckling och är rådgivande i frågor om hur verksamheten kan utvecklas.

Stabsavdelningen

Avdelningschef: Pernilla Meyersson tillförordnad avdelningschef till och med den 5 november 2023. Susanna Grufman avdelningschef sedan den 6 november 2023.

Stabsavdelningen samordnar den löpande verksamheten och stöder direktions styrning och kontroll samt den strategiska utvecklingen av bankens verksamhet. Den är också kansli åt fullmäktige, direktionen och ledningsgruppen. Inom avdelningen finns funktioner för krisberedskap, verksamhetsplanering, juridiskt stöd, dataskydd och kontinuitetssamordning. Stabsavdelningen samordnar även Riksbankens kommunikationsarbete och stöd till centralbanker i utvecklingsländer genom så kallad teknisk assistans.

Internrevisionsavdelningen

Avdelningschef: Simon Rörborn

Internrevisionsavdelningen granskar av direktionen utvalda delar av den interna styrningen och kontrollen samt stöder den övriga verksamheten i dessa frågor.

BILAGA 2

Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2023

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2023 tilldelades Claudia Goldin för att ha förbättrat förståelsen av kvinnors arbetsmarknadsutfall.

Claudia Goldin föddes 1946 i New York, USA och är professor vid Harvard University.

Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap instiftades i samband med Riksbankens 300-årsjubileum 1968. Genom en donation förband sig Riksbanken att för all framtid varje år ge Nobelstiftelsen såväl prissumman som ett belopp om 65 procent av prissumman för att täcka stiftelsens kostnader för förvaltning och prisutdelning. Riksdagen beslutade 2018 att Riksbanken får lämna ett årligt tilläggsbidrag till Nobelstiftelsen eftersom kostnaderna för hanteringen av ekonomipriset har ökat. Regeringen har fastställt stadgarna för priset. Varje år delas priset i ekonomisk vetenskap ut till en eller flera personer som har utfört ett arbete av framstående betydelse inom ekonomisk vetenskap. Kungliga Vetenskapsakademien utser ekonomipristagaren enligt samma principer som gäller för Nobelpriset. Prissumman är också densamma. År 2023 uppgick prissumman till 11 miljoner svenska kronor. Pengarna betalas ut av Riksbanken.

För att uppmärksamma årets ekonomipris stod Riksbanken den 9 oktober 2023 värd för Nobel Calling, ett seminarium för allmänheten i samarbete med Nobel Center. Deltagarna fick lyssna till samtal om Nobelprisets betydelse och höra mer om årets ekonomipristagare. Från Riksbanken deltog vice riksbankschef Aino Bunge.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne har delats ut varje år sedan 1969. Alla tidigare pristagare finns publicerade på Riksbankens hemsida riksbank.se.

BILAGA 3

Ordlista

Aktivering av anläggningstillgång

Bokföring av utgifter för en **anläggningstillgång** som en tillgång i balansräkningen, i stället för som en kostnad i resultaträkningen. Anläggningstillgången skrivs sedan av över sin ekonomiska livslängd (se även **avskrivning**). Alla materiella anläggningstillgångar vars värde är större än 20 000 kronor aktiveras.

Anläggningstillgång

Tillgång som är avsedd för stadigvarande bruk eller innehav. Exempel på sådana tillgångar är byggnader och inventarier. Motsatsen är omsättningstillgång.

Avskrivning

Fördelning av anskaffningskostnaden för en tillgång över det antal år som tillgången beräknas vara i bruk. Tillgångens värde i balansräkningen minskas med motsvarande summa per år.

Avsättning

Belopp som reserveras i bokföringen för framtida kostnader.

Avveckling

Slutlig reglering av skulder och fordringar mellan två banker, när pengar eller värdepapper överförs mellan dem. Avveckling görs dagligen.

Basel III

Internationellt regelverk för banker som huvudsakligen reglerar deras kapitaltäckning, det vill säga hur mycket kapital en bank måste hålla i förhållande till den risk den tar, och deras sätt att hantera **likviditet**. Basel III har tagits fram av **Baselkommittén**.

Baselkommittén

Kommitté inom **Banken för internationell betalningsutjämning (BIS)** som har ett internationellt samarbete om frågor om banktillsyn och finansiell stabilitet. Baselkommittén består av tillsynsmyndigheter och centralbanker från 28 olika länder. Den formulerar standarder och riktlinjer och utfärdar rekommendationer.

Betalningsbalans

Sammanställning av ett lands ekonomiska transaktioner med utlandet.

Betalningsrådet

Forum för dialog med syftet att främja funktionen hos den svenska marknaden för betaltjänster. I Betalningsrådet deltar 14 myndigheter och privata aktörer som har en viktig roll på betalningsmarknaden.

BIS, Banken för internationell betalningsutjämning

Samarbetsorgan för centralbanker med säte i Basel.

BNP, bruttonationalprodukt

Värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under en period, vanligtvis ett år eller ett kvartal. BNP kan beräknas på flera olika sätt. Ett vanligt sätt är att summera värdet av allt som konsumeras, investeras och exporteras och sedan dra av värdet av det som importeras.

BNP per capita

BNP dividerat med antalet invånare i landet.

CCP, central motpart

Finansiellt företag som agerar mellanhand mellan köpare och säljare i en värdepapperstransaktion. På så vis får parterna ingen risk mot varandra, utan i stället mot den centrala motparten.

Civil beredskap

Ett samlingsbegrepp för det arbete som hela samhället gemensamt utför för att säkerställa förmåga att kunna stå emot och hantera både fredstida krisituationer och höjd beredskap

Civilt försvar

Förberedelser som civila aktörer genomför för att säkerställa en samlad förmåga under höjd beredskap.

CPMI, Committee on Payments and Market Infrastructures

Kommitté inom **Banken för internationell betalningsutjämning (BIS)** som ska främja säker och effektiv betalning, clearing och **avveckling**. Hette tidigare Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS).

Derivatinstrument

Finansiellt instrument som är kopplat till en underliggande tillgång, till exempel aktier eller valuta, och som innebär en överenskommelse mellan två parter om ett köp eller byte vid en specifik tidpunkt eller tidsperiod i framtiden. Derivatinstrumentets värde beror på värdeutvecklingen hos den underliggande tillgången. Att handla med derivatinstrument innebär att man spekulerar i hur värdet på den underliggande tillgången kommer att förändras under den tid som överenskommit. Derivatinstrument används ofta för att sprida och minimera risker. De vanligaste derivatinstrumenten är optioner, terminer och swappar (**swapavtal**).

Digitala centralbankspengar (central bank digital currencies, CBDC)

Digitala pengar skapade av centralbanker. Retail CBDC är avsedda för allmänheten, medan wholesale CBDC är avsedda för finansiella institut.

Diskonterat värde

Värdet i dag av en framtida betalning, med hänsyn tagen till räntan under perioden fram till betalningen. Beroende på syftet med beräkningen av det diskonterade värdet kan man välja att även ta hänsyn till **inflationen**.

EBA, Europeiska bankmyndigheten

Myndighet som upprättar gemensamma reglerings- och tillsynsstandarder inom EU och utför **stresstester** på europeiska banker.

ECB, Europeiska centralbanken

Gemensam centralbank för de medlemsländer i EU som har infört euron som valuta. Säte i Frankfurt. Bankens uppgifter anges i en stadga som är en del av EU-fördraget.

ECB:s allmänna råd

Samrådsorgan inom **ECBS** där centralbankschefer från alla EU-länder (även de som inte infört euron) samt **ECB:s** ordförande och vice ordförande ingår.

ECBS, Europeiska centralbankssystemet

Forum för samarbete mellan **ECB** och de nationella centralbankerna i alla EU:s medlemsstater, både de som har infört euron och de som inte har det. Se även **Eurosystemet**.

EFK, EU:s ekonomiska och finansiella kommitté

Rådgivande organ till **Ekofinrådet** och Europeiska kommissionen, som följer den ekonomiska och finansiella utvecklingen i EU och euroområdet. EFK består av högre tjänstemän från nationella myndigheter och centralbanker samt från **Europeiska centralbanken** och EU-kommissionen.

Ekofinrådet

Konstellation inom Europeiska unionens råd (ministerrådet) som består av EU-ländernas ekonomi- och finansministrar. Ekofinrådet ansvarar för ekonomisk politik, skattefrågor, finansmarknader, kapitalrörelser och ekonomiska förbindelser med länder utanför EU.

E-krona

Digitala centralbankspengar som kan komma att ges ut av Riksbanken som skulle vara tillgängliga för allmänheten (så kallad retail CBDC). Riksbanken har inte fattat något beslut om att ge ut e-kronor. Se även **digitala centralbankspengar**.

ESRB, Europeiska systemrisknämnden

Oberoende EU-organ som ansvarar för makrotillsynen av det finansiella systemet inom unionen.

Eurosystemet

Samarbetsorganisation som sköter **penningpolitiken** i euroområdet. Består av **Europeiska centralbanken** och de nationella centralbankerna i euroländerna.

Eventualtillgång

Tillgång som kanske kommer att tillfalla Riksbanken, beroende på framtida möjliga händelser som är utanför Riksbankens kontroll. På grund av osäkerheten ska tillgången inte tas upp i balansräkningen men nämnas i årsredovisningen.

Finansiella marknader

Marknader där finansiella tillgångar köps och säljs. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Finansiella stabilitetsrådet

Diskussionsforum för frågor om finansiell stabilitet. I rådet deltar företrädare för regeringen, **Finansinspektionen**, Riksgälden och Riksbanken.

Finansinspektionen

Statlig myndighet med uppgift att övervaka verksamheten hos banker, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag, fondkommissionärer, fondbolag, börser, auktoriserade marknadsplatser, clearingorganisationer, försäkringsbolag och försäkringsförmedlare.

Finansutskottet

Riksdagsutskott som bereder ärenden i ekonomiska frågor, bland annat om Riksbankens verksamhet och om statsbudgeten.

Fredstida krissituationer

Situation som kännetecknas av att de avviker från det normala och är svåra att förutse, drabbar många människor och stora delar av samhället, hotar grundläggande värden, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner, inte kan hanteras enskilt av ordinarie organisation och kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer.

Icke-finansiella företag

Icke-finansiella företag avser självständiga juridiska enheter som är marknadsproducenter och vars huvudsakliga verksamhet är att producera varor och icke-finansiella tjänster. Här ingår exempelvis företag inom industri, bygg, fastighet och handel. Även bostadsrättsföreningar och offentligt ägda företag som uppfyller kriterierna ingår. Enskild näringsverksamhet ingår inte i icke-finansiella företag utan tillhör hushållssektorn.

IMF, Internationella valutafonden

Internationell organisation som verkar för att det globala finansiella systemet ska vara stabilt och att det inte ska uppstå internationella finansiella kriser. IMF övervakar och analyserar utvecklingen i de 190 länder som är medlemmar. Organisationen ger också teknisk assistans och lånar ut pengar till länder

som genomför ekonomiska anpassningsprogram. IMF:s styrelse består av representanter för IMF:s 24 valkretsar, där varje valkrets innefattar ett land eller en grupp av länder.

Inflation

Ökning av den allmänna prisnivån, vilket samtidigt innebär att pengarnas värde minskar. Inflationen mäts oftast som förändringen av **KPI** eller **KPIF**.

Inlåningsfacilitet

Konto där de penningpolitiska motparterna deponerar pengar hos Riksbanken över natten. Se även **Stående faciliteter**.

Höjd beredskap

Antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Regeringen får besluta om höjd beredskap om Sverige är i krigsfara eller om det råder utomordentliga förhållanden på grund av krig utanför Sverige eller att Sverige varit i krig eller krigsfara. Högsta beredskap råder om Sverige är i krig. En beredskapshöjning innebär att totalförsvaret aktiveras och är ett sätt för samhället att snabbt ställa om för att fungera vid krigsfara och ytterst i krig.

Kontinuitetshantering

Process som säkerställer att organisationen kan driva den kritiska verksamheten på en tolerabel nivå oavsett vilka störningar som inträffar. Med detta menas att organisationen minskar sin sårbarhet och ökar sin motståndskraft mot olika händelser som kan påverka dess kritiska verksamhet.

KPI, konsumentprisindex

Statistiskt mått på prisnivån. Beräknas av **Statistiska centralbyrån (SCB)** varje månad.

KPIF, konsumentprisindex med fast bostadsränta

Statistiskt mått på prisnivån som är Riksbankens målvariabel för inflationsmålet. Till skillnad från **KPI** påverkas inte **KPIF** direkt av förändringar i räntorna på hushållens bostadslån. **KPIF** beräknas av **Statistiska centralbyrån (SCB)** varje månad.

Krisberedskap

Förberedelser som civila aktörer genomför för att säkerställa en samlad förmåga under fredstida krissituationer.

Krishantering

Process som innefattar allt det som organisationen behöver göra för att möta en kris, det vill säga ett tillstånd där organisationens resurser, rutiner eller system inte är tillräckliga och där särskilda åtgärder krävs för att lösa situationen. Krishantering kan delas upp i faserna före, under och efter en kris.

Likvida medel

Tillgångar som snabbt kan användas för betalningar, till exempel kontanter eller kontotillgodohavanden.

Likviditet

Betalningsförmåga på kort sikt, det vill säga förmåga att snabbt få fram **likvida medel**. Ordet kan användas om enskilda företag och organisationer eller om det finansiella systemet som helhet. Det kan också användas som synonym till likvida medel. Slutligen kan man även tala om värdepappers likviditet. Då syftar ordet på möjligheten att snabbt och till låg transaktionskostnad omsätta värdepapper i pengar.

Medieakademin

Ideell förening grundad av Göteborgs-Posten, Göteborgs universitet, Forsman & Bodenfors och NFO Infratest (numera Kantar Sifo) som bland annat publicerar Förtroendebaren, en undersökning av förtroendet för samhällsinstitutioner, enskilda företag och massmedier.

Modifierad duration

Mått på hur känsligt värdet på ett räntebärande värdepapper är för förändringar i räntenivån. Anges som procentuell förändring av priset på värdepapperet om räntan faller eller stiger med 1 procentenhet.

Nominellt belopp

Belopp som ett värdepapper är utställt på. För ett räntebärande värdepapper är det den summa som innehavaren får tillbaka på förfallodagen. För sedlar och mynt är det beloppet som står på sedeln eller myntet.

Obligation

Värdepapper som kan ges ut av staten, kommuner eller företag och som fungerar som ett slags lån. Den som köper en obligation lånar i praktiken ut en summa pengar till utgivaren och får ränta på pengarna. En obligation har normalt en fast löptid på ett år eller längre. När löptiden har gått ut betalar utgivaren tillbaka obligationens **nominella belopp**. Det finns också så kallade nollkupongobligationer där ingen periodvis ränta betalas ut. De säljs i stället till ett **diskonterat värde**.

Penningpolitik

Åtgärder från en centralbank för att upprätthålla låg och stabil inflation (**prisstabilitet**). Riksbankens huvudsakliga verktyg för detta är **styrräntan**. Penningpolitiken ska dessutom bidra till en balanserad utveckling av produktion och sysselsättning, utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet.

Penningpolitiska transaktioner

Riksbanken genomför olika penningpolitiska transaktioner för att genomföra penningpolitiken i praktiken. Detta gör Riksbanken framför allt med hjälp av marknadsoperationer och stående in- och utlåningsfaciliteter. Utöver det kan Riksbanken vid behov ta till andra åtgärder.

Per capsulam

Beslut som fattas utan att direktionen är samlad. När ett beslut fattas per capsulam lägger riksbankschefen fram ett beslutsförslag muntligt eller skriftligt till de enskilda direktionsledamöterna, varefter ledamöternas ståndpunkter samlas in och protokollförs.

Prisstabilitet

Tillstånd där priserna på varor och tjänster varaktigt ökar endast måttligt eller inte alls. Inflationen är då låg och stabil. Målet om prisstabilitet definieras av Riksbanken som att **inflationen**, mätt som ökningen i **KPIF**, ska vara 2 procent.

Referensränta

Gemensamt riktmärke vid prissättning av finansiella kontrakt som ska spegla den allmänna ränteutvecklingen. Används till exempel för räntebärande värdepapper med rörlig kupong, derivatinstrument eller lån till rörlig ränta. En referensränta ska inte kontrolleras av någon av kontraktsparterna.

Resolution

Rekonstruktion eller avveckling av en krisande bank under ordnade former. Resolution används av staten som ett alternativ till konkurs för banker som bedöms vara systemviktiga (**too-big-to-fail**). Syftet är att undvika en finansiell kris och se till att skattebetalarna inte behöver bära kostnaderna för bankens kollaps. Enligt EU:s krishanteringsdirektiv ska varje EU-land utse en speciell resolutionsmyndighet som ansvarar för att hantera krisande banker. Sveriges resolutionsmyndighet är Riksgälden.

Riksbankscertifikat

Värdepapper med i regel en veckas löptid som Riksbanken ger ut och som kan köpas av Riksbankens penningpolitiska motparter. Riksbankscertifikaten fungerar som en typ av inlåning. Räntan som motparterna får när de placerar pengar i riksbankscertifikat är **styrräntan**. I balansräkningen redovisas riksbankscertifikaten under Emitterade skuldcertifikat.

RIX

Riksbankens betalningssystem för stora betalningar i realtid. Deltagare i RIX är banker, clearingorganisationer, Riksgälden och Riksbanken.

Räntenetto

Ränteintäkter från utlåning minus räntekostnader för upp- och inlåning.

Ränteswap

Derivatinstrument som innebär ett avtal mellan två parter om att byta ränte-flöden med varandra, till exempel fast mot rörlig ränta och tvärtom.

Samhällsviktig verksamhet

Verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Samhällsviktig verksamhet ska upprätthållas under fredstida krissituationer.

SCB, Statistiska centralbyrån

Central förvaltningsmyndighet för den officiella statistiken och för annan statistik som produceras av myndigheter i Sverige.

SOM-institutet

Oberoende undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet som mäter svenskarnas vanor och attityder. SOM står för samhälle, opinion och massmedier.

Stablecoin

En form av kryptotillgång vars värde vanligtvis är knutet till värdet på andra tillgångar, som en eller flera nationella valutor eller andra finansiella tillgångar. Stablecoins har i huvudsak använts som en brygga mellan nationella valutor och investeringar i andra kryptovalutor.

Stibor

Traditionell budbaserad referensränta (interbankränta) i svenska kronor. Finns på ett flertal löptider från tomorrow next till sex månader. Förkortningen står för Stockholm Interbank Offered Rate.

Stresstest

Analys av olika scenarier för att bedöma vilken motståndskraft exempelvis banker har mot oväntade och negativa händelser.

Styrränta

Ränta som en centralbank sätter i penningpolitiskt syfte.

Styrräntebana

Riksbankens prognos för **styrräntan**.

Stående faciliteter

Konton för in- och utlåning över natten som kan användas av Riksbankens penningpolitiska motparter. De stående faciliteterna ger motparterna möjlighet att hantera sin **likviditet** och fungerar samtidigt som ett penningpolitiskt styrmedel. Genom att inlåningsräntan sätts strax under **styrräntan**, och utlåningsräntan strax över den, får bankerna ett incitament att sätta sina egna dagslåneräntor däremellan. På så vis kan Riksbanken styra dagslåneräntorna och i förlängningen även andra korta marknadsräntor mot styrräntan. (De senaste åren, när banksystemet har haft ett överskott på likviditet, har utlåningsräntan blivit mindre viktig. Inlåningsräntan fungerar dock fortfarande som en undre gräns för dagslåneräntorna.)

Swapavtal

Derivatinstrument som innebär ett avtal mellan två parter om att under en viss period byta ränteströmmar (se även **ränteswap**) eller valutor (se även **valutaswap**) med varandra.

Swestr

En transaktionsbaserad referensränta med löptid en dag (overnight) som tillhandahålls av Riksbanken. Förkortningen står för Swedish krona Short Term Rate.

Swift, Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

Belgiskt medlemsägt företag som tillhandahåller ett globalt nätverk för säker överföring av finansiella meddelanden, som betalningsinstruktioner, mellan finansiella aktörer världen över. Företaget verkar också för standardisering av finansiella meddelanden. Swift har över 11 000 deltagare i över 200 länder.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskydd handlar om att skydda den information och de verksamheter som är av betydelse för Sveriges säkerhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och vissa andra hot.

Säkerställd obligation

Obligation där innehavaren har en högre säkerhet om utgivaren skulle gå i konkurs. Säkerheten består i att utgivaren håller vissa tillgångar (främst bostadslån) åtskilda från sina övriga tillgångar så att de kan användas vid en eventuell konkurs för att betala tillbaka pengar till innehavaren av den säkerställda obligationen.

Särskilda dragningsrätter (SDR)

En internationell reservtillgång skapad av IMF. SDR innebär en potentiell fordran på medlemsländernas valutareserver, men är ingen valuta i sig själv och kan endast användas av länder och internationella organisationer. Värdet på SDR bestäms av en viktad valutakorg bestående av amerikanska dollar, brittiska pund, euro, japanska yen och kinesiska renminbi.

TIBER-SE

Den svenska anpassningen av Europeiska centralbankens ramverk TIBER-EU. Ramverket gör det möjligt att på ett standardiserat sätt testa motståndskraften mot cyberrisker hos kritiska aktörer i det finansiella systemet.

Totalförsvaret

Består av militärt försvar och civilt försvar. Totalförsvaret är sådan verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas.

Tokenisering

Tokenisering av finansiella tillgångar innebär att äganderätten för en eller flera tillgångar omvandlas till en token som kan handlas på en distribuerad liggare (distributed ledger technology, DLT), exempelvis en blockkedja.

Transmissionsmekanism

Den process genom vilken **penningpolitiken** påverkar **inflationen** och ekonomin i övrigt. Det sker både genom att marknadsräntorna och bankernas benägenhet att ge lån påverkas och genom att kronan stärks eller försvagas.

Undervärde

Skillnaden mellan betalt belopp och **nominellt belopp** för ett finansiellt instrument om det nominella beloppet är större.

Utelöpande sedlar och mynt

Sedlar och mynt som är i omlöp i samhället utanför Riksbanken. Om beloppet i posten Utelöpande sedlar och mynt i balansräkningen minskar innebär det att bankerna har lämnat in sedlar och mynt till Riksbanken och fått betalt för detta genom insättningar på sina konton i Riksbankens betalningssystem **RIX**. Skuldposten Sedlar och mynt minskar därmed samtidigt som skulden i svenska kronor till Riksbankens motparter ökar i motsvarande utsträckning.

Utlåningsfacilitet

Konto där de penningpolitiska motparterna kan låna pengar av Riksbanken över natten. Se även **Stående faciliteter**.

Valutaswap

Derivatinstrument som innebär ett avtal mellan två parter om att köpa respektive sälja en valuta till dagens kurs och sedan sälja respektive köpa tillbaka den vid en tidpunkt i framtiden till en kurs som bestämts i förväg. Valutaswappar används ofta för att skaffa **likviditet** i en annan valuta, men det kan också finnas andra anledningar. Centralbanker kan till exempel använda valutaswappar för att tillfälligt skapa ett större överskott eller underskott av den egna valutan i banksystemet.